

Lanem ol lesen
long haos

Ministry of Education & Training
Government of Vanuatu

Helt

Storian blong
Niu Mun

Kastom stori
blong Afrika

Ol stori

Ol anamol

Homskul Aktiviti Buk

Klas 1-6

Ples blong ol
anamol blong yumi

BISLAMA - FRANIS VESEN

Ol helti kakae

Restron blong yumi

Luklukbak long
ol lening

Acknowledgements

Pauline Grindley and the Vanuatu Cultural Centre, (2014).
Storian blong Niu Mun, The legend of the New Moon, La
légende de la Nouvelle Lune. Printed with permission.

Protektem Pikinini poster used with permission of Save the
Children, Vanuatu.

Photo on Page 20 used with the permission of James Pryor
for World Vision Vanuatu.

Konten

Gaedlaen blong ol homskul tija	4
Topik 1: Lanem ol lesen long haos	10
Topik 2: Helt	28
Topik 3: Storian blong Niu Mun	52
Topik 4: Kastom stori blong Afrika	72
Topik 5: Ol stori	95
Topik 6: Ol anamol	108
Topik 7: Ples blong ol anamol blong yumi	134
Topik 8: Ol helti kakae	156
Topik 9: Restron blong yumi	172
Topik 10: Luklukbak long ol lening	186

Gaedlaen blong ol homskul tija

Homskul tija mo ples

Welkam long homskul lening!

Ol homskul tija oli tijim ol pikinini long haos taem ol skul oli klos from i gat wan imejensi. I dipen long situesen blong imejensi o disasta ia, ol pipol we oli save kam olsem ol homskul tija hem i: ol peren, ol famle we oli lukaotem ol studen, ol Jioj lida, ol Sande skul tija o ol komyuniti memba.

Nating we yu no tren blong kam tija, yu save lanem blong mekem ol lesen aktiviti long buk ia sapos yu folem gud ol instraksen mo ol gaedlaen daon ia. Ol studen long ol bigfala klas oli save givhan blong lidim ol grup mo ol lesen wetem ol yangfala studen.

Ol peren o homskul tija oli sud faenem wan gud ples blong ol studen oli save stadi waples, olsem wan spes insaed o aotsaed long wan famle haos, insaed long jioj o wan komyuniti senta. Spes i sud gat:

- fulap fres win, sed, laet mo inaf rum blong studen i stap muv long hem.
- toelet mo storej spes blong putum ol materiel.

Homskul studen

I dipen long situesen we i stap, wan studen i save stadi hemwan long haos o long grup wetem ol brata, sista mo ol fren we oli stap klosap mo oli long klas 1 kasem klas 6. Ol grup long ol miks level ia yumi kolem ‘maltigred’.

Aktiviti Buk

Aktiviti buk ia i gat eim blong givhan long ol studen blong oli kontinu long lening long haos taem i gat wan imejensi o disasta mo ol skul oli klos.

Insaed long buk ia, i gat 10 mein aedia. Yumi kolem olgeta ol 'topik'. Ol studen oli wok long wanwan topik long wan wik. Ol topik ia oli intresting from oli kamaot long ol laef eksperiens blong ol studen.

Topik 1: Lanem ol lesen long haos	Topik 6: Ol anamol
Topik 2: Helt	Topik 7: Ples blong ol anamol blong yumi
Topik 3: Storian blong Niu Mun	Topik 8: Ol helti kakae
Topik 4: Kastom stori blong Afrika	Topik 9: Hom restron blong yumi
Topik 5: Ol stori	Topik 10: Luklukbak long ol lening

Smol maltigred grup

Ol homskul tija oli save yusum buk ia blong tijim wan studen o wan grup blong ol studen long klas 1–klas 6 (maltigred). Sapos yu tijim wan studen nomo, yu save mekem ol aktiviti wetem studen ia, o yu save askem ol narafala pipol long famle o komyuniti blong mekem ol aktiviti wetem studen ia.

Hem i najurol se ol studen oli stap lan long ol smol maltigred grup from oli stap long haos wetem ol sista, brata mo ol fren we oli stap klosap. Ol studen long grup ia oli save gat ol defren ej. Taswe, long buk ia ol studen oli mekem fulap aktiviti tugeta. Samtaem, ol studen oli mekem ol spesel eksesaes we oli stret long trifala level blong ol studen:

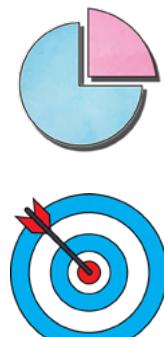
- Grup 1: Ol studen we oli no save rid iet.
- Grup 2: Ol studen we oli save rid mo raet gud long Bislama o Venakula.
- Grup 3: Ol studen we oli save rid mo raet gud long Bislama mo Inglis o Frans, mo oli gat hae level blong save long Mats mo Saens.

Grup 1 studen

Mein fokas long ol spesel eksesaes long ol Grup 1 studen hem i blong impruvum riding. Eksampol:

- Ol studen oli lanem blong ridim ol simbol.
- Ol studen oli lanem blong harem saon blong sam leta blong alfabet mo blong ridim ol wod paten, olsem en, ben, pen.
- Ol studen oli lanem blong harem mo ridim ol pat blong ol wod taem tija i poenem mo talem ol pat blong ol wod ia sloslo. Eksampol:

Pi ki ni ni ol i la nem ol les en long haos.

Semtaem, oli impruvum raeting mo ol skil mo nolej long ol subjek olsem Mats mo Saens.

Grup 2 studen

Mein fokas long ol spesel eksesaes long ol Grup 2 studen hem i blong impruvum ol skil blong lisen, toktok, rid mo raet long Bislama. Eksampol:

- Ol studen oli ridim mo aktem ol stori.
- Ol studen oli raetem mo presentem ol stori mo ol posta.

Semtaem, oli impruvum ol skil mo nolej long ol subjek olsem Mats mo Saens.

Grup 3 studen

Mein fokas long ol spesel eksesaes long ol Grup 3 studen hem i blong impruvum ol hae level skil blong lisen, toktok, rid mo raet long Bislama mo Inglis o Franis. Mo tu oli impruvum ol skil mo nolej long ol subjek olsem Mats mo Saens. Eksampol:

- Ol studen oli ridim ol stori mo mekem ol aktiviti long Bislama mo Inglis o Franis.
- Ol studen oli ridim mo tokbaot ol hae level nolej long saens, olsem fos blong 'graviti' mo wan 'eklips blong mun'.

Wanem ol studen bae oli lanem

Aktiviti Buk ia:

- i folem ol nasonal silibas blong Vanuatu.
- i isi blong ol homskul tija blong oli yusum long haos.

- i gat ol defren kaen aktiviti mo materiel blong leftemap ol besik skil mo nolej we ol studen oli lanem long skul blong oli kam strong moa.

Long buk ia ol studen oli lanem ol besik skil mo nolej we i inkludum:

- Sosol-emosenel skil, olsem hao blong ekspresem mo manejem ol filing.
- Ol skil mo nolej long Mats, Lanwis mo Komyunikesen (inkludum Inglis o Franis), Saens mo Sosol saens.
- Ol skil blong tingting, olsem kriatif tingting, grupum mo brekemdaon ol aedia mo tinging dip long ol aedia.
- Ol skil blong lan, olsem manejem taem, planem wok, wok tugeta long grup mo asesem lening blong olgeta.
- Ol praktikol laef skil, olsem hao blong stap helti oltaem, hao blong mekem wan plan blong hamas mane oli nidim (bajet), mo hao blong kukum ol kakae.

Buk ia i fokas long ol maltigred grup, mo ol lesen oli tijim ol skil mo nolej we oli stret long ol defren level blong ol studen. Evri studen i save lanem fulap samting. Mo tu ol hae level studen oli save helpem ol lo level studen, mo long semtaem, ol tinging blong olgeta oli kam klia moa.

Lanwis

Buk ia i stap long Bislama blong ol homskul tija mo ol studen oli save ridim gud mo folem ol instraksen. Semtaem, buk ia i gat fulap eksesaes long Inglis mo Franis. Be, yu fil fri blong yusum Venakula lanwis blong yu sapos hem i moa isi long yu mo ol studen, speseli ol yang studen. Sapos yu nidim help blong transletem buk ia, yu save askem ol tija mo ol SIO.

Sam aedea blong tijim ol studen long haos

Mekem wan rutin mo ol rul blong wanwan dei

Long Tim 1, ol studen oli tokbaot ol rul blong lening long haos. Hem i save helpem olgeta blong oli lan gud tugeta long haos. Eksampol:

- Bifo wanwan lesen, ol studen oli sud givhan blong priperem gud ol spes blong lan.
- Long en blong lesen, ol studen oli sud givhan blong pakap, klinim mo putumap gud ol samting.

Long stat blong evri lesen, singsing o prei tugeta. Askem ol studen wanem oli lanem long las lesen. Afta long lesen, ol studen oli save plei wan gem o spot.

Helpem ol studen blong oli lan long grup

Long buk ia, i gat ol defren kaen grup blong studen oli stap lan.

- Long wan ful grup we oli stap tugeta.
- Long ol smol grup we i stret long level blong ol studen: Grup 1, 2, 3.
- Long ol grup long miks level.

Enkarajem ol studen blong oli wok gud tugeta mo helpem wanwan long olgeta. Mekem sua se ol studen oli tekpat mo oli gat janis blong ansarem ol kwesten. I nogud sapos yu gat wan studen we i ansarem ol kwesten hemwan oltaem.

Inkludum ol studen wetem ol disabiliti

Semak aktiviti buk ia i gat long odio tep mo tu i stap long ol buk wetem bigfala print blong ol studen wetem disabiliti oli save yusum.

Yu mekem sua se yu inkludum ol studen wetem disabiliti long evri aktiviti. Yu fokas long wanem ol studen oli save mekem, be i no wanem oli no save mekem. Long samfala aktiviti, i gat ol not blong tija i save jenism aktiviti blong mekem ol studen wetem disabiliti tu oli save joen.

Wetem ol studen we oli gat ol fisikol disabiliti, ae i nogud, sora i fas o hem i gat lening problem:

- Letem studen i wok wetem wan fren.
- Mekem aktiviti i isi moa.
- Wajem gud olgeta mo lukluk olsem wanem oli stap lan.

Wetem ol studen we oli gat fisikol problem:

- Sapos oli no save klapem han, oli save mekem noes wetem ol kraj, wiljea, tebol o eni nara samting.
- Taem oli stap aktem wan stori, oli save jusum ol rol we i stret long olgeta. Mo tu oli save askem help blong jenism rol ia. Eksampol:
Ol studen oli save sidaon sapos oli no save stanap.

Wan studen i save resis blong olgeta.

Ol studen oli save mekem noes o holem ol pijs o ol objek antap blong soem wanem oli stap mekem.

Wetem ol studen we oli gat ol problem wetem ae:

- Tokbaot o storian long ol pijs long wan klia wei. Taem yu o ol narafala studen oli tokbaot wan pijs, deskraebem gud pijs ia.
- Yusum ol saon blong deskraebem ol anamol o ol pipol long ol pijs.

Wetem ol studen we oli gat ol problem blong sora:

- Mekem sua se wanem yu wantem soem, mo wanem oli mas mekem oli klia gud. Ripitim sapos i gat nid.
- Yusum ol simpol saen blong givim ol instraksen.

Wetem ol studen we oli gat ol lening problem:

- Jekem se studen i andastanem ol instraksen mo wanem yu bin soem.
- Givim studen moa taem blong wajem bifo hem i save joenem ol aktiviti.

Monitarem ol studen mo yu fleksibol

- Long ol lesen hem i impoten blong monitarem olsem wanem ol studen oli stap filim, sapos oli nidim wan samting, oli taed, hanggri, testi o oli nogat interes blong lanem wan samting.
- Yu go isi wetem ol lesen aktiviti mo taem blong olgeta. Yu no nid blong mekem evri aktiviti long buk ia. Yu save wok kwiktaem o sloslo long ol aktiviti be hemia hem i dipen nomo long interes, skil mo save blong ol studen. Ol studen oli save gat wan brek sapos oli nidim.
- Sapos wan aktiviti i had tumas o i isi tumas blong ol studen, yu save: Mekem aktiviti ia sloslo o kwiktaem.

Lego aktiviti ia mo muv i go long nekis aktiviti.

Jenisim aktiviti ia blong mekem i kam isi moa o had moa. Mo tu, yu save askem tija blong helpem yu blong jenism aktiviti ia.

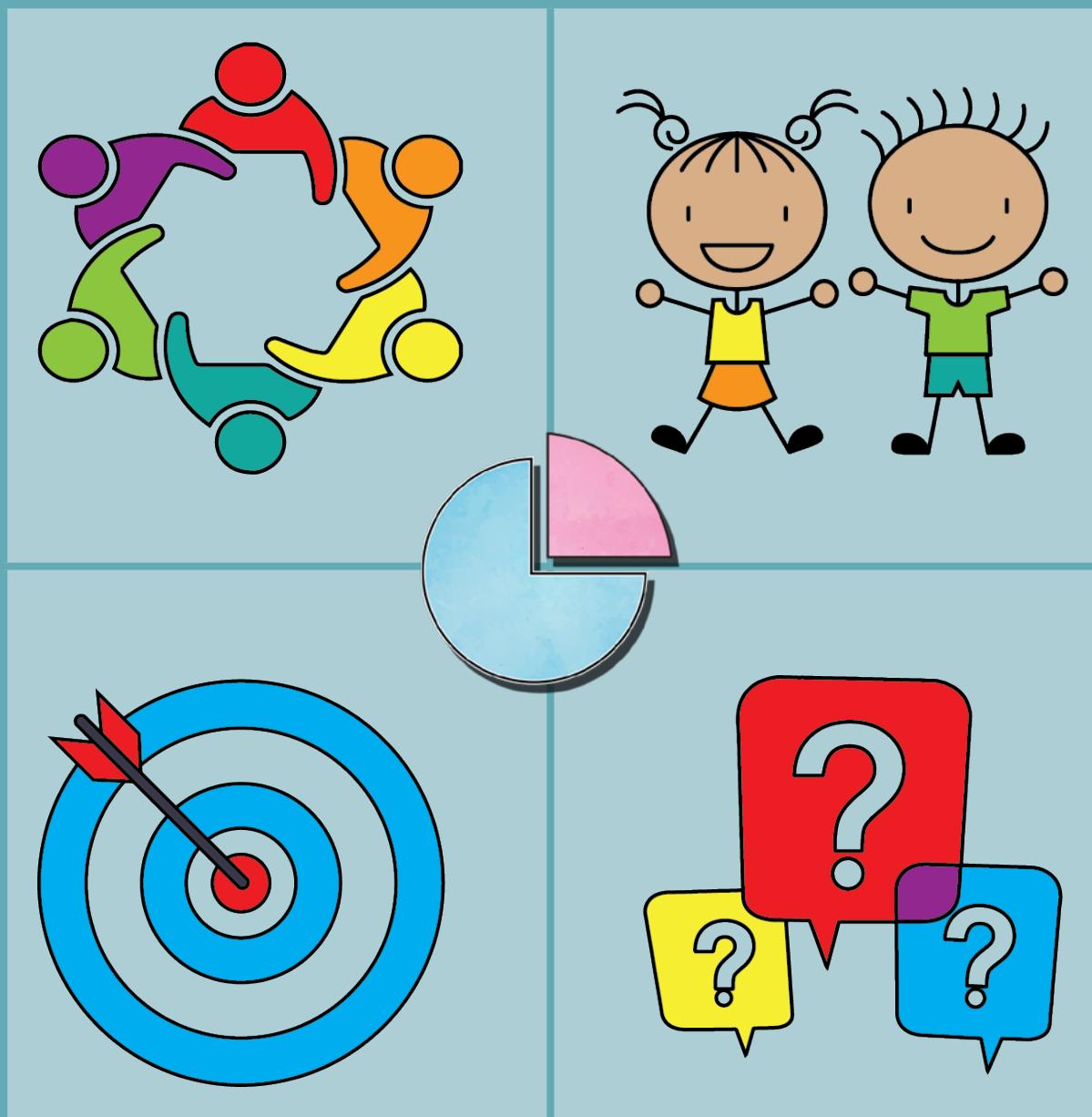
Yu fleksibol tu mo yu dipen long situesen blong imejensi o disasta. Eksampol, maet i hapan se ol studen oli no save presentem ol posta mo ol raeting long ol fren mo pipol blong komuniti.

Kasem help

Sapos yu no save yusum buk ia, o yu gat eni problem wetem ol aktiviti insaed long buk ia o wetem ol studen, plis kontaktem tija blong yu.

Wik 1

Lanem ol lesen long haos

Pat 1: Homskul aktiviti buk

Aktiviti 1

Tokbaot leta daon ia.

Hem i go long hu? Hu i raetem leta ia?

Poenem mo ridim ol 5 mein heding.

Ridim ful leta daon ia blong ol studen oli harem yu.

Dia peren mo ol studen

Welkam evriwan long homskul lening!

Eim blong buk ia

Buk ia i gat eim blong givhan long ol studen blong oli kontinu long lening blong olgeta long haos taem ol skul oli klos.

Oi grup

Oi studen oli save lan wetem ol brata, sista, kasen mo ol fren we oli stap liv klosap mo oli stap long klas 1-6. Blong mekem ol aktiviti, ol studen oli save wok wanples olsem wan ful grup o long ol smol grup.

Oi mein aedia o topik

Insaed long buk ia, i gat 10 mein aedia. Yumi kolem olgeta ol 'topik'. Oi studen oli wok long wanwan topik long wan wik. Oi topik ia oli interesting from oli kamaot long ol laef blong ol studen.

Lanwis

Buk ia i stap long Bislama blong ol studen oli save ridim gud. Semtaem, buk ia i gat fulap aktiviti long Inglis mo Franis tu.

Wok tugeta

Oi studen oli sud wok gud tugeta mo helpem wanwan long olgeta. Mifala i wisim yu gudlak mo hop se yu hapi blong lanem blong yusum buk ia.

Ministri blong Edukesen mo Trening

ANSA

Leta i go long ol peren mo studen.

Ministri blong Edukesen mo Trening i raetem leta ia.

Aktiviti 2

Long buk ia, ol studen oli stap lan long ol defren kaen grup.

- Long wan ful grup tugeta.
- Long ol grup long miks level.
- Long 3 smol grup we oli stret long level blong ol studen:

Grup 1: Studen oli no save rid iet

Grup 2: Studen oli save rid mo raet Bislama o Venakula

Grup 3: Studen oli save rid mo raet gud long Bislama, mo Inglis o Franis, mo oli gat hae level blong save long Mats mo Saens.

Evriwan i luk instraksen 1 long pi ja daon ia. Yu no mas toktok. Mekem aksen long pi ja ia kwiktaem mo semtaem, ale 1, 2, 3!

1:

2: Evriwan i ridim instraksen 2 kwaet long bokis daon ia. Yu no mas toktok. Mekem aksen ia kwiktaem mo semtaem, ale 1, 2 ,3!

2: Klosem wan ae mo putumap wan han.

3: Evriwan i ridim instraksen 3 kwaet long bokis daon ia. Yu no mas toktok. Mekem aksen ia kwiktaem mo semtaem, ale 1, 2, 3!

3: Français: Tapez dans vos mains trois fois et fermez les deux yeux.

Afta long aktiviti ia, ol studen we oli save folem instraksen 1 nomo, oli stap long Grup 1 (no save rid iet).

Oi studen we oli save folem instraksen 1 mo 2, oli stap long Grup 2 (save ridim Bislama).

Oi studen we oli save folem instraksen 1, 2 mo 3, oli stap long Grup 3 (save ridim Bislama mo Inglis o Franis).

Rimemba se long buk ia, ol studen oli wok tugeta olsem wan ful grup, long ol grup long miks level o long 3 smol grup long level 1, 2 mo 3.

Aktiviti 3

Ridim taetol blong buk ia tugeta.

'Homskul aktiviti buk' i minim wanem?

Grup 1 studen: Lukluk ol pi ja long kava. Oli soem wanem?

Grup 2 studen: Poenem wanwan wod long kava: buk, klas, aktiviti, homskul.

Grup 3 studen: Wanem taetol blong buk ia long Inglis/ Franis?

ANSA

Home-school activity book/ Livre d'activités pour l'école à la maison

---

Aktiviti 4

Wok long tutu: 1 Grup 1 o Grup 2 studen wetem 1 Grup 3 studen.

Faenem Konten pej blong buk ia.

Ridim nem blong ol topik 1-10.

Wanem yu ting se i stap long wanwan topik?

Faenem ol topik 2-10 long buk ia, yusum namba blong pej.

Ridim kwiktaem ol heding mo ol pi ja nomo blong faenemaot ol aedia blong wanwan topik.

Wanem topik yu laekem moa bitim ol nara topik? From wanem?

Serem ol tingting long wan ful grup tugeta.

Pat 2: Topik introdaksen

Aktiviti 5

Ridim ol toktok daon ia blong evriwan oli harem yu: 'Wik 1 topik: Lanem ol lesen long haos'.

Wanem nem blong topik long wik ia?

Wanem yu mekem long topik ia?

Grup 2 studen: Poenem wanwan wod long nem blong topik: haos, ol, lesen, lanem, long. Wanem ol 3 wod we oli stat wetem saon mo leta 'l'?

Poenem wanwan wod ia: lanem lesen long. Ol studen oli ridim bakegen.

Grup 3 studen: Wanem nem blong topik ia long Inglis/ Franis?

ANSA

Learn lessons at home/ Apprendre des leçons à la maison

Aktiviti 6

Poenem simbol blong 'Gol' daon ia. Wanem ol lening gol blong topik ia?

Poenem simbol blong 'Pat'. Wanem ol 5 pat blong topik ia?

TOPIK

Wik 1 topik: Lanem ol lesen long haos

Long topik ia, ol studen oli lanem hao blong yusum buk ia mo hao blong lan gud taem oli stap long haos.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong ridim kava mo ol mein konten insaed long buk ia.
- blong ridim wan leta.
- blong ridim mo yusum aktiviti buk ia.
- blong folem wan lis blong ol rul mo wan lening taemtebol.
- blong wok gud long ol grup wetem ol nara studen.

Oi pat blong topik:

1. Homskul aktiviti buk
2. Topik introdaksen
3. Hao blong yusum aktiviti buk
4. Lening long haos
5. Asesmen

Pat 3: Hao blong yusum aktiviti buk

Aktiviti 7

Ridim tebol daon: Oi simbol blong aktiviti buk ia.

Tokbaot wanem ol simbol ia oli minim.

Oi simbol blong aktiviti buk ia

Mein aedia o tim blong wik.

Wanem ol studen bae oli lanem mo impruv long hem long topik ia, olsem skil blong lisen, toktok, rid, raet, mo mats mo saens nolej.

Oi mein pat blong topik olsem Introdaksen mo Asesmen. Wanwan pat i gat ol aktiviti blong ol studen oli mekem.

Ful grup lening aktiviti we ol studen oli save mekem wanples tugeta long wan grup.

Oi lening aktiviti we ol studen oli mekem long tutu o long smol grup, olsem Grup 1, 2, 3.

Wan asesmen gem long en blong wanwan topik, blong jekem lening blong ol studen.

Aktiviti 8

Wok long ol smol grup blong mekem ol aktiviti daon ia.

Grup 1 mo Grup 2 tugeta

Droem wan laen blong majem simbol wetem korek mining.

Ol mein pat blong topik.

Mein aedia o tim blong wik.

Gol - wanem ol studen bae oli lanem.

Wok long tutu o smol grup.

Kwesten gem blong jekem lening blong ol studen.

Ful grup aktiviti.

Grup 3

Droem wan laen blong majem simbol wetem korek mining.

Ol mein pat blong topik. Wanwan pat i gat ol aktiviti we studen i save mekem.

Mein aedia o tim blong wik.

Gol - wanem ol studen bae oli lanem mo impruv long hem long topik ia, olsem toktok, lisen, rid, raet, mats, saens.

Ol aktiviti we ol studen oli mekem long tutu o ol smol grup, olsem Grup 1-3.

Kwesten gem long en blong wanwan topik, blong jekem lening blong ol studen.

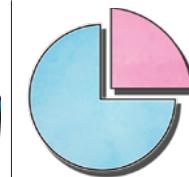
Ful grup aktiviti we ol studen oli mekem wamples tugeta olsem wan grup.

Aktiviti 9

Wok long tutu. Plei pija gem ia.

Wan studen i save poenem wanwan pija. Wan nara studen i ridim o talem wanem i minim.

ANSA

Mein aedia o tim blong wik ia

Mein aedia o tim blong wik ia

Gol - wanem ol studen bae oli lanem.

Gol - wanem ol studen bae oli lanem mo impruv long hem long topik ia, olsem toktok, lisen, rid, raet, mats, saens.

Ol mein pat blong topik

Ol mein pat blong topik. Wanwan pat i gat ol aktiviti we ol studen oli mekem.

Ful grup aktiviti.

Ful grup aktiviti we ol studen oli mekem wamples tugeta olsem wan grup.

Wok long tutu o smol grup.

Ol aktiviti we ol studen oli mekem long tutu o ol smol grup, olsem Grup 1-3.

Kwesten gem long blong jekem lening blong ol studen.

Kwesten gem long en blong wanwan topik, blong jekem lening blong ol studen.

Pat 4: Lening long haos

Aktiviti 10

Tokbaot wanem ol peren mo ol famle oli save mekem blong givhan long ol studen blong oli lan gud long haos.

Ridim posta daon ia: Ol peren mo ol famle oli sud:

Ol peren mo ol famle oli sud:

1. Spendem taem wetem pikinini.	2. Pleplei wetem pikinini.
3. Storian o rid wetem pikinini.	4. Sapotem mo presem pikinini.
5. Lisen gud taem pikinini i stap totktok.	6. Lukaotem gud pikinini.

Adapted from 'Children are a precious gift from God', UNICEF, Fiji, DIAF

Aktiviti 11

Wok long ol grup long miks level.

Grup 3 studen: Poenem wanwan pijs long posta ia bakegen mo ridim ol toktok long Bislama bakegen.

Grup 1 mo 2 studen: Givim ol ril laef eksampol blong wanem ol peren oli save mekem long wanwan pijs.

Aktiviti 12

Wok long tutu o smol grup.

Grup 1

Droem ol aedia long wanem ol peren oli save mekem long ol pijs long posta antap 'Ol peren mo ol famle oli sud'.

Grup 2

Kopi mo katemap ol leta daon ia. Putum ol leta tugeta blong mekem 8 wod

1.	to	to	k	k	5.	pik	to
2.	ni	pi	ki	ni	6.	nem	la
3.	pl	pi	e	ei	7.	en	les
4.	ti	vi	ti	ak	8.	kem	iae

Kopi mo katemap ol wod ia. Putum ol wod tugeta blong mekem 2 sentens.

9.	lanem	long	lesen	haos.	ol	Mi
10.	laekem	toktok	Mi	pleplei.	mo	blong

Grup 3

Mekem wan posta long Inglis o Franis blong soem wanem ol peren mo famle oli sud mekem blong givhan long ol studen blong oli lan gud long haos. Posta ia i sud soem ol ril laef eksampol blong wanem ol peren oli save mekem. Yusum ol droing we ol studen long grup 1 oli bin mekem finis.

ANSA**Grup 2**

Jekem ol ansa. Afta, soem mo ridim ol pat blong ol wod mo ol sentens long ol studen long Grup 1.

1. toktok
2. pikinini
3. pleplei
4. aktiviti
5. topik
6. lanem
7. lesen.
8. laekem
9. Mi lanem ol lesen long haos.
10. Mi laekem blong toktok mo pleplei.

Aktiviti 13

Grup 1: Soem ol droing long ful grup wetem peren mo famle.

Grup 3: Soem posta mo tokbaot sapos evriwan i agri wetem ol aedia long posta ia.

Aktiviti 14

Tokbaot tufala piya daon ia.

Oli soem ol studen taem oli stap lan long skul mo long haos.

Wanem hem i semak mo wanem hem i defren long situesen blong ol studen ia?

Aktiviti 15

Oi studen oli save lan long haos semak olsem oli lan long skul?

Ridim kolom 1 blong tebol daon: Lening long skul.

Afta, tokbaot 6 kwesten long kolom 2: Lening long haos.

Lening long skul	Lening long haos
<p>Yu lan wea?</p> <ul style="list-style-type: none"> • long klasrum • long laebri • ol nara ples long skul 	1. Wea ples yu save lan long haos?
<p>Hu i tijim yu?</p> <ul style="list-style-type: none"> • wan tija 	2. Hu i save tijim yu long haos?
<p>Yu lanem wanem?</p> <p>Ol konten long ol sabjek mo long silibas</p>	3. Yu lanem wanem long haos?
<p>Yu lan olsem wanem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • long ol smolsmol grup • wetem wan fren • mi lan mi wan 	4. Yu lan olsem wanem long haos?
<p>Wanem materiel yu save yusum?</p> <p>Ol buk, ol teksbuk, bigfala pepa, ol eksesaes buk, ol pensel, ol raba, sisis</p>	5. Wanem materiel yu save yusum long haos?
<p>Yu asesem lening blong yu olsem wanem?</p> <ul style="list-style-type: none"> • lening aktiviti • tes o eksam • self-asesmen • tija i fulumap ol ripot, obsevem mo toktok long ol studen 	6. Yu asesem lening blong yu long haos olsem wanem?

RIDIM OL ANSA

Ridim mo tokbaot ol aedia long kolom 2 long tebol daon ia. Oli soem se taem yu lanem ol lesen long haos klosap hem i semak long lening long skul.

Lening long haos

1. Wea ples yu save lan long haos?
  - wan spes long haos o komyuniti
  - aotsaed, blong lanem saens, mekem spot mo narafala samting moa.

2. Hu i save tijim yu long haos?
  - yumi save tijim yumi
  - ol peren, famle, ol fren, komyuniti

3. Yu lanem wanem long haos?
  - konten long ol sabjek mo silibas

4. Yu lan olsem wanem long haos?
  - long ol smolsmol grup
  - wetem wan fren
  - mi lan mi wan

5. Wanem materiel yu save yusum long haos?
Aktiviti buk, ol teks buk, bigfala pepa, ol eksesaes buk, ol pensel, ol raba, ol buk, ol magasin, ol niuspepa, ol nara samting long haos

6. Yu asesem lening blong yu long haos olsem wanem?
  - lening aktiviti
  - tes yusum kwesten gem
  - self-asesmen fom
  - peren i fulumap jeklis, obsevem mo toktok long ol studen

Aktiviti 16

Lukluk ol foto daon blong ol studen we oli lan tugeta long ol grup.

Hamas studen oli stap long wanwan grup? Ol studen oli stap wea? Oli stap mekem wanem?

Wanem foto ia i soem se ol studen oli wok gud tugeta long grup?

Wanem foto ia i soem se ol studen oli no wok gud tugeta long grup?

From wanem yu talem olsem?

Wanem grup blong yu long haos i wok olsem wijwan grup long pijia ia?

Foto 1

Foto 2

Foto 3

(Foto, UNICEF, Laos)

RIDIM OL ANSA

Long evri foto, ol studen oli stap lan long smolsmol grup. Foto 1 i gat 6 studen. Foto 2 i gat 5 studen. Foto 3 i gat 7 studen.

Long foto 1 mo 2, ol studen oli lan long klasrum. Long foto 3, ol studen oli lan aotsaed. Oli stap stadi long ol plant long garen.

Long foto 2 mo 3 ol studen oli bisi. Oli stap tingting dip mo lukluk wanem oli stap mekem. Long tufala foto ia, wan studen i stap raetem ol aedia blong olgeta. Tufala grup ia oli wok gud wanples.

Long foto 1, ol studen oli no toktok mo lukluk olgeta. I gat wan studen we i stap bihaen hem i no mekem wan samting. Grup ia i no wok gud tugeta.

Aktiviti 17

Long wik ia yufala i wok gud long ol ful grup mo ol smolsmol grup?

Wanem i go gud? Wanem i no go gud?

Oлем wanem bae yufala i save kam antap mo wok gud tugeta long ol grup?

Wanem nao bae wan gudfala grup lida i sud mekem?

RIDIM OL ANSA

Blong wok gud tugeta long ol ful o smol grup:

- ol studen oli mas tekpat long ol aktiviti.
- ol studen oli sud lisen long wanwan long olgeta taem oli toktok.
- i nogat wan studen i sud mekem evri samting hemwan o givim evri ansa.

Wan gudfala lida i mekem sua se:

- grup blong hem i save wanem blong mekem mo stap folem ol instraksen.
- evri studen i tekpat.
- wan studen i raetem daon ol aedia blong grup.
- wan studen i kipim taem.

Aktiviti 18

From wanem yu nidim ol rul taem yu lanem ol lesen long haos.

Wanem yu mas mekem o no mas mekem taem yu lanem ol lesen long haos?

Wanem tingting blong ol peren long ol rul blong folem long haos?
Raetem wan lis blong ol rul blong ol studen mo peren.

Eksampol nomo:

- Stap long stret taem.
- Klinim ples biffo mo afta long lesen.
- Helpem wanwan long yufala.
- Tekpat long ol grup wok.

Tokbaot wanem blong mekem sapos yu no folem ol rul (panis).

Raetem ol rul mo panis long wan bigfala pepa. Adem sam piјa.

Afta, yu save raetem ol rul mo panis long Inglis o Franis tu.

Putumap ol rul mo panis long wol mo ridim long famle.

Pat 5: Asesmen

Aktiviti 19

From wanem hem i gud blong asesem lening blong ol studen taem yu stap lan long haos?

Wanem ol 4 kaen asesmen yu mekem long aktiviti buk ia?

RIDIM OL ANSA

Ol skul, ol tija mo hol kaontri oli wantem save se ol studen oli kontinu blong lan gud long haos taem oli no save go long skul.

Buk ia i gat 4 kaen asesmen:

1. Ol lening aktiviti ol studen oli mekem long ol topik.
2. Kwesten gem long en blong wanwan topik.
3. Self-asesmen fom long en blong topik 2-10.
4. Jeklis blong ol peren long en blong wanwan topik.

Naoia yu plei wan kwesten gem blong Topik 1.

Aktiviti 20

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raelem T o N. T= Tru N = No tru

	T/N
1. Aktiviti buk ia i gat 10 topik.	
2. Ol studen oli save lan tugeta wetem ol studen long klas 1-6.	
3. Simbol ia i minim ol mein aedia o tim.	
4. Simbol ia i minim oli lan long ol smol grup.	
5. Simbol ia i minim oli lan long wan ful grup.	
6. Simbol ia i minim ol lening gol.	

7. Simbol ia i minim kwesten gem.		
8. Yumi plei wan kwesten gem long stat blong evri topik.		
9. Ol studen oli sud ridim ol ansa bifo oli mekem ol aktiviti.		
10. Ol studen oli sud wok tugeta mo helpem wanwan long olgeta.		
11. Ol peren oli asesem lening blong studen long haos.		
12. Lanem ol lesen long haos klosap hem i semak long lening long skul.		

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. Ce livre d'activités comprend 10 thèmes.	
2. Les élèves peuvent apprendre avec d'autres élèves de différents niveaux A1 à A6.	
3. Ce symbole signifie l'idée principale ou le thème.	
4. Ce symbole signifie l'apprentissage en petits groupes.	
5. Ce symbole signifie l'apprentissage de groupe entier.	
6. Ce symbole signifie les objectifs d'apprentissage.	
7. Ce symbole signifie le jeu de questions.	
8. Nous jouons un jeu de questions au début de chaque thème.	
9. Les élèves doivent lire les réponses avant de faire les activités.	
10. Les élèves doivent travailler ensemble et s'entraider.	

11. Les parents évaluent l'apprentissage des élèves à la maison.	
12. Apprendre à la maison est assez semblable à l'apprentissage à l'école.	

ANSA

Grup 1 + 2		Grup 3 Français
1.	T	V
2.	T	V
3.	T	V
4.	N	F
5.	N	F
6.	T	V
7.	T	V
8.	N	F
9.	N	F
10.	T	V
11.	T	V
12.	T	V

Total mak = _____

12

Jeklis blong ol peren**Wik 1 Topik: Lanem ol lesen long haos**

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Homskul aktiviti buk	☐	☐
2. Topik introdaksen	☐	☐
3. Hao blong yusum aktiviti buk	☐	☐
4. Lening long haos	☐	☐
5. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen:

Det:

Wik 2

Helt

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap ia tugeta. ‘Helt’ i minim wanem?

Grup 1 + Grup 2: Lukluk ol pija. Oli soem wanem?

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis o Fransis?

Ridim tebol daon ia tugeta.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

Oi mein pat blong topik.

Mein aedia o tim blong wik.

Gol - wanem ol studen bae oli lanem.

Wok long tutu o smol grup.

Kwesten gem blong jekem lening blong ol studen.

Ful grup aktiviti.

Wik 2 topik: Helt

Long topik ia, ol studen oli lanem olsem wanem nao ol yangfala oli save mekem blong oli stap helti oltaem. Afta, oli ridim wan teks mo wan stori. Oli raetem wan ripot blong talem wanem i hapen blong stopem ol studen blong oli go lan long skul naoia. Mo tu long ripot ia oli raetem sam gudfala stori we i kamaot long disasta ia.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong talem wanem ol yangfala oli save mekem blong oli stap helti.
- blong ridim mo aktem stori 'Wan waes fama'.
- blong yusum wan jeklis blong impruvum ol drama.
- blong rikodem 5 helti aksen long wan Helt daeri.
- Grup 3: blong ademap ol risal mo raetem 'Samari blong 5 helti aksen long grup ia'.
- Grup 1 + Grup 2: blong mekem ol wod yusum ol saon blong ol fes leta blong ol wod ia.
- blong droem o raetem mo presentem wan ripot 'From wanem yumi no save go long skul'.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Ol eksesaes mo spot
3. Wan waes fama
4. From wanem yu no save go long skul
5. Asesmen

ANSA

Health / La santé

Aktiviti 2

Ridim bakegen ol rul blong lening long haos we oli stap long wol.

Tokbaot sapos evriwan oli stap folem ol rul ia.

Talem bakegen long ol studen se i gud blong yumi helpem yumi taem yumi stap wok tugeta long haos.

Sing long song ia.

Taem yumi evriwan i pul tugeta

Taem yumi evriwan i pul tugeta, tugeta
 Taem yumi evriwan i pul, bae evriwan i glad.
 Ol wok blong yu hem i wok blong mi.
 Ol wok blong yumi hem i wok blong God.
 Taem yumi evriwan i pul tugeta
 Bae evriwan i glad.

Pat 2: Ol eksesaes mo spot

Aktiviti 3

Lukluk ol pija ia.

Ol pikinini ia oli mekem wanem?

Evri pikinini i save mekem ol eksesaes mo spot ia?

Wanem ol eksesaes mo spot yu stap mekem?

Wanem ol eksesaes mo spot we ol famle mo fren blong yu oli mekem?

From wanem ol pipol oli mekem ol eksesaes mo ol spot?

ANSA

Evri pikinini oli save mekem sam kaen long ol eksesaes o spot ia.

Olsem yumi luk long ol pija, ol pikinini wetem ol defdefren kaen disabiliti, oli save swim, wokbaot, ronron mo plei spot, olsem soka mo netbol, i nomata we oli stap long wan wiljea.

Fulap pipol oli mekem ol eksesaes mo plei ol spot from oli glad blong plei ol gem wetem ol famle mo fren. Plante oli mekem tu from se oli wantem gat wan helti laef.

Aktiviti 4

Karemaot wan smol sevei (askem ol kwesten), blong ol eksesaes mo ol spot we ol studen long grup ia oli bin mekem long las wiken.

Askem ol kwesten long ol studen. Fulumap ol ansa long wan tebol olsem tebol daon ia, we i soem wan eksampol.

Ol eksesaes mo ol spot we ol studen oli bin mekem long las wiken

1. Nem blong studen	2. Nem blong eksesaes o spot	3. Saredede Putum 1 tik o kros	4. Sande Putum 1 tik o kros	5. Total blong taem
Jenny	Netbol	✓	X	3 aoa

Aktiviti 5

Wok long ol smolsmol grup: Grup 1, Grup 2 mo Grup 3.

Grup 1

Droem ol pijsa blong ol spot we ol studen oli bin mekem long las wiken.

Grup 2

Droem ol pijsa blong ol spot we ol studen oli bin mekem long las wiken.

Raetem ol nem blong ol spot mo ol nem blong ol studen.

Grup 3

Blong raetem ol konklusen long tebol daon ia, folem ol instraksen ia.

Luklukbak long tebol antap blong ol eksesaes mo ol spot we ol studen oli bin mekem long las wiken.

Luk long kolom 5: Total blong taem. Wijwan studen i spendem moa taem blong plei bitim ol narafala studen. Afta, jekem nem blong studen long kolom 1.

Luk long kolom 5 bakegen: Total blong taem. Wijwan studen i spendem smol taem nomo blong plei bitim ol narafala studen. Afta, jekem nem blong studen long kolom 1.

Luk long kolom 3 mo 4: Saredede mo Sande. Wijwan dei i gat fulap tik long hem bitim narafala dei.

Luk long kolom 2: Eksesaes o spot. Ridim ol nem blong ol eksesaes mo ol spot. Wijwan eksesaes o spot we fulap studen oli plei long hem bitim ol nara eksesaes o spot.

Raetem ol ansa blong kwesten 1-4 long tebol daon ia.

OL KONKLUSEN	ANSA
1. Wijwan long ol studen i plei fulap eksesaes o spot?	
2. Wijwan long ol studen i mekem smol eksesaes o spot?	
3. Long wanem dei fulap studen oli mekem ol eksesaes o spot?	
4. Wanem eksesaes o spot fulap studen oli pleplei long hem?	

Aktiviti 6

Grup 1 mo Grup 2: Soem ol droing mo ol raeting.

Grup 3: Soem tufala tebol wetem ol konklusen. Soem ol studen olsem wanem yu wokemaot ol ansa long ol konklusen blong yu.

Tokbaot se huia ol studen we oli nid blong mekem moa eksesaes o spot. Tokbaot wataem mo olsem wanem ol studen ia oli save mekem moa eksesaes o spot.

Aktiviti 7

Tokbaot wanem nao ol yangfala oli sud mekem blong oli stap helti oltaem.

Ridim taetol blong teks daon ia. Yu ting se hem i stap tokbaot wanem?

Ridim teks tugeta.

Long teks ia, ol yang pipol oli gat hamas yia?

Wanem nao ‘fisikol’ eksesaes i minim?

Wanem ol strong eksesaes? Givim moa eksampol.

Wanem ol isi eksesaes? Givim moa eksampol.

Wanem ol 5 aksen we ol yangfala oli sud mekem? Aktem ol 5 aksen.

Wan helti yangfala

Blong gat wan helti laef, ol yang pipol long ej 5 - 17 yia oli sud gat wan aktiv laef we i strong, gat inaf slip, kakae ol helti kakae, swim oltaem mo tokbaot ol harem nogud blong olgeta.

1. MEKEM OL STRONG FISIKOL EKSESAES.

- Mekem ol strong fisikol eksesaes klosap 1 aoa long evri dei.
- Mekem ol strong eksesaes olsem pleplei soka mo netbol, swim kwiktaem, skip, ronron o raedem wan baesekel.

Blong wokbaot o mekem ol smol wok long haos oli ol isi eksesaes nomo.

2. GAT INAF SLIP.

- Slip long 9 kasem 11 aoa long wanwan naet.
- Slip long semtaem evri naet mo wekap long semtaem.

3. KAKAE OL HELTI KAKAE.

- Kakae ol defdefren helti lokol kakae. Hemia oli save givhan long yu blong gro, gat inaf eneji, stap helti mo no kasem eni sik.

4. SWIM OLTAEM.

- Wasem bodi blong yu evri dei.
- Wasem han blong yu plante taem long wan dei blong protektem yu long ol siknes.

5. SEREM OL HAREM NOGUD BLONG YU.

Taem yu wori tumas i save mekem yu sik.

ANSA

Ol yang pipol oli gat 5-17 yia.

Fisikol eksesaes i minim ol eksesaes we yu yusum bodi blong yu.

Ol strong eksesaes: danis, katem gras, digim mo planem ol kakae, pleplei tenis, ron long wan hos.

Ol isi eksesaes: go long maket, karem sam frut long garen, mekem salad o ti, pleplei long wota.

Ol 5 aksen we ol yangfala oli sud mekem blong stap herti:

1. Mekem ol strong eksesaes.
2. Gat inaf slip.
3. Kakae ol herti kakae.
4. Swim oltaem.
5. Serem ol harem nogud blong yu.

Aktiviti 8

Yu wan herti yangfala? Yu stap folem ol 5 aksen long teks ia?

Ridim tebol daon.

Askem ol kwesten. Raetem ol ansa blong wanwan studen long tebol ia.

Putum wan tik long wan pija Yes o No.

Long kwesten 1, luklukbak long samari tebol antap ‘Ol eksesaes mo ol spot we ol studen oli bin mekem las wiken’.

Grup ia i gat ol herti studen long hem?			
Putum wan tik long wan pija Yes o No.	Yes 	No 	Samari
1. Yu mekem 1 aoa long ol strong fisikol eksesaes evri dei?			
2. Yu slip 9-11 aoa long naet?			
3. Yu kakae ol herti kakae?			
4. Yu wasem bodi mo han blong yu plante taem?			
5. Yu serem ol harem nogud blong yu?			

Mekem wan samari blong ol ansa long tebol antap ia.

Ademap ol tik long wanwan aksen.

Raetem total namba long las kolom 'Samari'.

Eksampol: Yes = 4. No = 2.

Long en blong hem, ridim ful samari.

Ol studen oli mas mekem moa gud long wijwan aksen?

Ol studen oli save mekem wanem blong impruvum ol aksen ia?

Aktiviti 9

Blong plei gem ia, ol studen wetem disabiliti oli save muvum eni pat blong bodi blong olgeta, wiljea, kraj, o eni nara samting. Mo tu, oli save yusum ol saen wetem han o ol ekspresen long fes blong olgeta.

Naoia, ol studen oli mekem ol eksesaes mo gat wan gud taem!

Plei miusik, singsing long song o mekem noes olsem klapem han.

Ol studen oli danis o muvmuv wetem miusik o noes kasem taem hem i stop.

Stopem miusik o noes be no talem long ol studen.

Ol studen oli mas fris long wan sep we i soem wan spot o wan eksesaes, olsem swim o plei tenis.

Ol studen oli mas traem blong talem wanem eksesaes o spot wanwan studen i stap mekem.

Aktiviti 10

Naoia yu yusum wan Helt daeri blong jekem sapos yu stap folem ol 5 helti aksen.

Ridim Helt daeri daon ia tugeta.

Yusum tebol daon ia blong rikodem 5 helti aksen we bae wanwan studen i mekem long nekis 2 dei. Bae yumi serem ol Helt daeri long en blong wik ia.

Helt daeri			
Nem _____		Klas _____	
		Yes 	No
Dei 1	1. Yu mekem 1 aoa long ol strong fisikol eksesaes evri dei?		
	2. Yu slip 9-11 aoa long naet?		
	3. Yu kakae ol helti kakae?		
	4. Yu wasem bodi mo han blong yu plante taem?		
	5. Yu serem ol harem nogud blong yu?		
Dei 2	1. Yu mekem 1 aoa long ol strong fisikol eksesaes evri dei?		
	2. Yu slip 9-11 aoa long naet?		
	3. Yu kakae ol helti kakae?		
	4. Yu wasem bodi mo han blong yu plante taem?		
	5. Yu serem ol harem nogud blong yu?		

Aktiviti 11

Naoia yu save se blong stap helti, yu mas wasem bodi mo han blong yu oltaem.

Lukluk long posta daon ia 'Wasem gud han'.

Hu i mekem posta ia?

Hem i soem hamas step blong wasem han?

Ridim posta tugeta.

Posta ia i gat 2 rison from wanem yumi mas wasem han. Wanem 2 rison ia?

Yu save yusum wanem blong wasem han sapos yu nogat sop?

WASEM GUD HAN

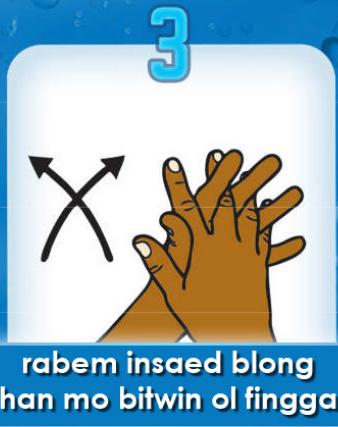
wasem gud han wetem sop oltaem blong blokem sik

wasem han wetem
wota mo sop

rabem baksaed blong
han mo bitwin ol fingga

rabem insaed blong
han mo bitwin ol fingga

klosem fingga mo rabem
baksaed blong fingga

holem bigfala fingga mo
klinim wetem nara han

yusum fingga, sikrasem
insaed long han

wasemaot sop long
han wetem klin wota

sekemaot wota long han
mo letem i drae

**KLIN HAN HEM I
SEVEM LAEF**

ANSA

Vanuatu Gavman Ministri blong Helt i mekem posta ia.

Hem i soem 8 steps blong wasem han.

2 rison: 1. Wasem han wetem sop oltaem blong blokem sik. 2. Klin han hem i sevem laef.

Sapos yu nogat sop, yu save yusum asis blong faea, sol, sanbis, skin blong drae kokonas, makas blong kofi mo wud o lif we oli gat raf skin.

Aktiviti 12

Wok long tutu: Grup 1 o Grup 2 studen wetem Grup 3 studen.

Grup 3 studen i ridim wan long ol step long posta. Hem i no talem namba blong step ia mo no poenem step ia long posta.

Grup 1 o 2 studen i mas poenem stret pija. Ripitim long ol narafala step.

Aktiviti 13

Naoia, evriwan i mas go wasem han. Mekem sua se yu yusum klin wota.

Taem ol studen oli stap wasem han, ridim posta bakegen blong ol studen oli save folem ol 8 step blong wasem han blong olgeta.

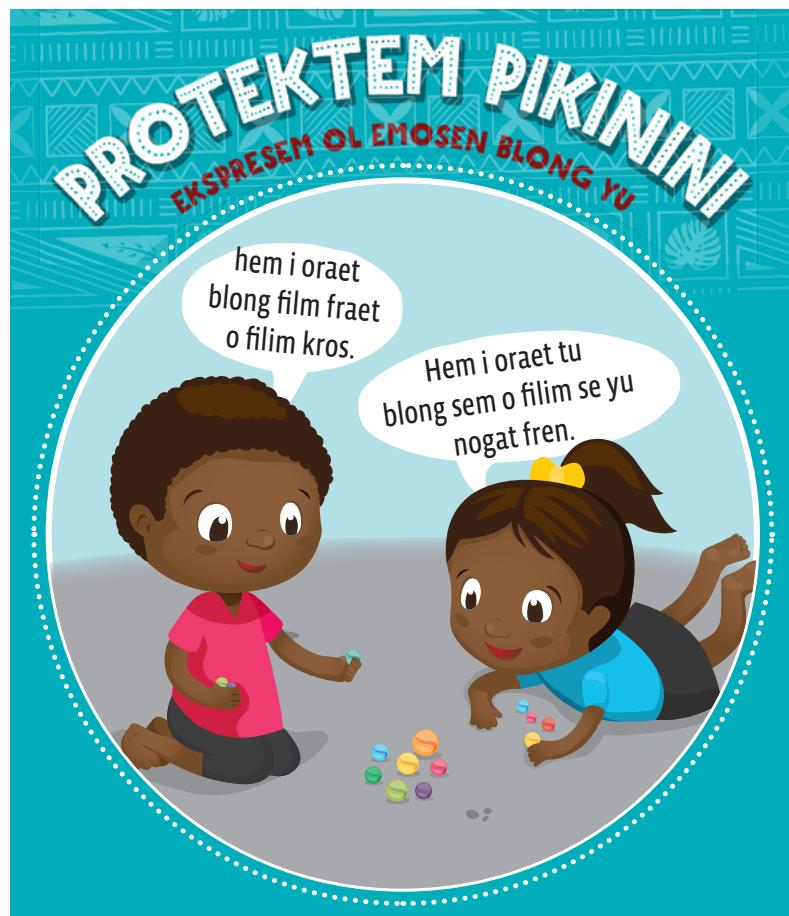

Aktiviti 14

Ridim mo tokbaot posta ia blong ol studen oli harem yu: 'Protektem pikinini'.

Ol studen oli save talem filing blong olgeta naoia.

Talem harem nogud blong yu long famle, fren o tija blong yu.

Pat 3: Wan waes fama

Aktiviti 15

Ridim taetol blong stori daon ia.

Taetol i minim wanem? Fama hem i minim wanem? Wan ‘waes’ pesen hem i wanem kaen pesen?

Lukluk ol pija. Stori ia i tokbaot wanem? Wanem ol paeret?

From wanem yu ting se fama ia hem i waes?

ANSA

Fama hem i wan impoten pesen. Hem i planem ol kakae mo lukaotem ol anamol. Hem i wok had tumas blong mekem sua se yumi gat kakae.

Wan waes pesen, hem i wan pesen we i gat plante gudfala save.

Ol paeret oli ol rabis pipol we oli stap atakem ol sip long solwota. Oli stilim ol kago long sip. Samtaem oli stilim ful sip! Samtaem oli stilim ol pipol long sip mo oli askem bigfala mane blong lego olgeta bakegen.

Aktiviti 16

Ridim stori daon ia tugeta.

Tokbaot mein mesej we yumi save lanem long stori ia.

Long en blong stori, toktok ia i minim wanem: ‘Aftha long wan bigfala ren bae san i kamaot’?

From wanem stori ia oli kolem ‘Wan waes fama’?

Wan waes fama

Long wan taem i gat wan woman fama. Hem i gat wan hos. Hem i laekem tumas hos blong hem from se i stap givhan long famle blong kasem mani taem hem i brebrekem graon blong planem samting.

Long wan dei hos ia i ronwe. Komyuniti oli harem. Oli talem se:

“O lala, hos we yu laekem tumas i ronwe. I nogud ia!”

Fama i lukluk olgeta mo talem se “Hmm, OK ating.”

Long nekis dei hos i kambak wetem fo moa wael hos. Olgeta long komyuniti oli harem. Oli talem se:

"Man i gud we i gud, naoia yu gat faev hos! I gud tumas!"

Fama i lukluk olgeta mo talem se: "Hmm, OK ating."

Long nekis dei, boe blong fama ia i traem blong trenem wan long ol wael hos ia. Hos ia i kikim hem mo i brekem leg blong hem.

Taem ol pipol long komyuniti oli harem nius ia, evriwan i talem se:

"Hos ia i krangke! Traem luk wanem hem i mekem long pikinini blong yu. I nogud ia!"

Fama ia i lukluk olgeta mo talem se: "Hmm, OK ating."

Samfala dei i pas, wan grup long ol paeret oli kam mo tekem evri yangfala boe oli go long solwota.

Oli luk yangfala boe blong fama mo talem se:

"Yumi no save tekem hem from leg blong hem i brok."

Evriwan long komyuniti oli presem fama ia from hem i save kipim boe blong hem i sef long haos. Oli talem se:

"I tru tumas yu wan laki woman. Ol yangfala boe blong mifala oli go long solwota wetem ol paeret. Be yu yu gat yangfala boe blong yu i stap sef long haos blong yu. I gud tumas."

Waes fama ia talem se, yu luk, "Taem i gat wan bigfala ren yu save se bae i gat san."

ANSA

Long taem we wan samting nogud i hapen, yumi filim nogud mo harem sori. Be bihaen, afu long rabis taem ia, bae wan gudfala samting i save hapen we i gud moa. From hemia, yumi sud no tingting tumas long ol rabis samting we oli hapen. Yumi sud tingbaot strong long ol gudfala mo hapi saed tu.

Taem i ren tumas evri samting i wetwet mo ol pipol oli no wantem go aotsaed. Be evriwan i save se afta long wan ren bae weta i kam gud bakegen, san i kamaot mo evriwan i hapi blong go wokbaot. Hemia

i minim taem we i gat wan rabis samting i hapan, behaen bae gudfala samting i hapan afta.

Fama ia hem i wan waes woman. Hem i gat strong tingting. Hem i no tingting long rabis taem nomo be hem i tingting long gud saed tu.

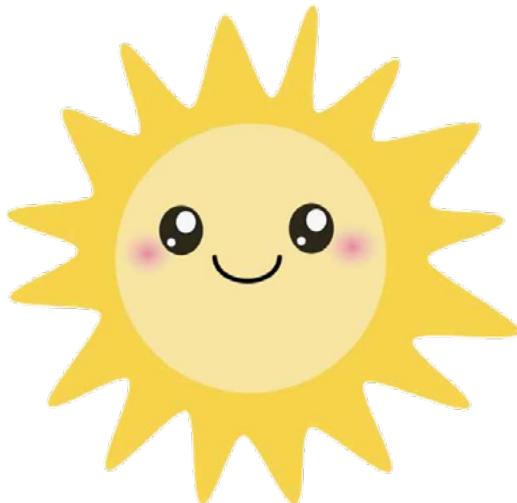
Aktiviti 17

Ridim stori antap bakegen.

Helpem wanwan long olgeta blong talem stori ia bakegen.

Faenem ol pat blong stori we i gat ol gudfala samting i hapan. Droem ol hapi fes wetem san.

Faenem ol pat blong stori we i gat ol rabis samting i hapan. Droem ol fes we oli no hapi wetem ren.

ANSA

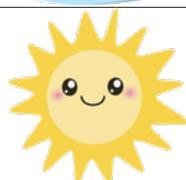
Hem i laekem tumas hos blong hem from se i stap givhan long famle blong kasem mani taem hem i brebrekem graon blong planem samting.

Long wan dei hos i ronwe.

Long nekis dei hos i kambak wetem fo moa wael hos.

Hos ia i kikim hem mo i brekem leg blong hem.

Samfala dei i pas, wan grup long ol paeret oli kam mo tekem evri yangfala boe oli go long solwota.

Evriwan long komyuniti oli presem fama ia from hem i save kipim boe blong hem i sef long haos.

Aktiviti 18

Ridim mo aktem stori bakegen. Evriwan i tekpat olsem:

- Fama
- Ol pipol long komyuniti
- Ol paeret
- Nareta.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum drama blong yu.

Putum ✓ = Yes o X = No

Jeklis blong impruvum ol drama	Yes ☒	No ☐
Wanem blong asesem	☐	☐
Grup i kamap wetem ol gudfala tingting taem oli arenjem ples mo faenem ol aetem blong mekem stori i ril.	☐	☐
Evri studen i tekpat.	☐	☐
Evri studen i toktok klia.	☐	☐
Ol aksen blong olgeta i soemaot stret mesej blong stori ia.	☐	☐
Oli mekem sam intresting aksen.	☐	☐
Ol studen oli helpem ol nara studen blong aktem stori.	☐	☐
Evriwan i laekem pleplei blong olgeta.	☐	☐

Pat 4: From wanem yu no save go long skul

Aktiviti 19

- From wanem yu no save go long skul naoia?
- Wanem i bin hapan?
- From wanem i hapan olsem?
- Olsem wanem hem i afektem yu, famle mo konyuniti blong yu?
- Wanem kaen help ol pipol oli stap givim, olsem meresin, kakae mo transpot?
- Yu yu mekem wanem blong helpem situesen ia?

Tingbaot stori yumi bin ridim: Wan waes fama.

- Wanem ol gudfala samting we oli kamaot long situesen ia naoia?
- Yu filim olsem wanem long situesen ia naoia?

Aktiviti 20

Grup 1

Droem wan pijs blong soem wanem i stopem yu blong go long skul.

Droem wan pijs blong soem ol kaen help we oli stap givim long yufala.

Droem pijs blong yu blong soem yu yu stap wea long disasta ia, mo ol filing blong yu.

Grup 2

Droem wan pijs blong soem wanem i stopem yu blong go long skul.

Droem wan pijs blong soem ol kaen help we oli stap givim long yufala.

Droem pijs blong yu blong soem yu yu stap wea long disasta ia, mo ol filing blong yu.

Raetem taetol 'From wanem yumi no save go long skul'. Raetem stori wetem ol droing.

Grup 3

Tingbaot wanem i bin hapan blong stopem yu blong go long skul.

Toktok long ol pipol long disasta ia.

Lisen mo ridim wanem ol nara pipol oli stap talem long disasta ia.

Raetem wan ripot long disasta ia wetem taetol: 'From wanem yumi no save go long skul'. Yusum 6 heding daon ia blong raetem ripot blong yu.

1. INTRODAKSEN

- Wanem disasta i bin happen, eksampol: saeklon, etkwek, pandemik (olsem COVID-19), ol nara siknes.
- Weaples mo wataem i bin happen.

2. DISASTA

- Wanem i bin happen festaem mo afta (long wanem oda).

3. OL IFEK BLONG DISASTA

- Wanem mein ifek blong disasta ia long Vanuatu, eksampol, i afektem hol kaontri o sam aelan nomo.
- I afektem wanem, eksampol, ol tri, ol bilding, ol anamol.
- I afektem hu mo olsem wanem.

4. OL RISON

- Wanem i mekem disasta ia. From wanem i bin happen olsem.

5. GUD SAED

- Wanem ol gudfala samting oli stap happen blong helpem disasta ia.
- Hu i stap help. Oli help olsem wanem. Oli mekem wanem.
- I gat sam gud samting oli kamaot long disasta ia. Yu save luk san i saen mo gudfala weta i stap kam.

6. OL FILING

- Raetem ol filing blong yu long disasta ia.

Soem mo ridim ol ripot blong yu long ful grup.

Askem ol kwesten sapos ripot ia i no klia.

Helpem wanwan studen blong jenisim ol aedia mo impruvum ol ripot.

Soem mo ridim ol ripot blong yu long ol famle mo fren.

Tokbaot ol gud saed blong disasta long yu, famle mo komyuniti blong yu.

Putumap ol ripot long wol.

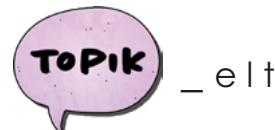
Aktiviti 22

Grup 1 + Grup 2

Wanem nem blong topik yu stap stadi naoia?

Lukluk ol simbol mo ridim wod daon ia.

Mekem saon mo raetem fes leta we i lus long wod ia.

Tokbaot ol pijia daon ia.

Mekem saon blong fes leta blong wanwan wod.

Raetem fes leta we i lus long ol wod ia. Yusum ol leta long bokis.

h   w   t   b   g   s

a)	<u>h</u> e l t	c)	<u>_e</u> l	e)	<u>_e</u> l
b)	<u>_e</u> l	d)	<u>_e</u> l	f)	<u>_e</u> l

Grup 3

Putum ol Helt daeri blong ol studen tugeta.

Mekem wan samari long tebol daon ia.

Ademap total namba blong ol tik blong ol aksen.

Raetem ol namba long tebol, eksampol, Yes=4, No=2.

Samari blong Helt daeri long grup ia.		Yes	No
Dei 1	1. Yu mekem 1 aoa long ol strong fisikol eksesaes evri dei?		
	2. Yu slip 9-11 aoa long naet?		
	3. Yu kakae ol helti kakae?		
	4. Yu wasem bodi mo han blong yu plante taem?		
	5. Yu serem ol harem nogud blong yu?		
Dei 2	1. Yu mekem 1 aoa long ol strong fisikol eksesaes evri dei?		
	2. Yu slip 9-11 aoa long naet?		
	3. Yu kakae ol helti kakae?		
	4. Yu wasem bodi mo han blong yu plante taem?		
	5. Yu serem ol harem nogud blong yu?		
Aksen blong mekem:			

ANSA

Grup 1 + Grup 2: a) helt b) bel, c) gel, d) sel, e) tel f) wel

Aktiviti 23

Grup 3: Tokbaot tebol blong yu ‘Samari blong Helt daeri long grup ia’ long ol studen.

Tokbaot wanem aksen bae ol studen oli mas mekem blong impruvum helt blong olgeta, mo bae oli mekem olsem wanem.

Raetem ol aeida long en blong tebol: ‘Aksen blong mekem’.

Soem, ridim mo tokbaot samari tebol ia long ol famle.

Pat 5: Asesmen

Putum ol pepa blong topik ia tugeta:

- Samari blong ol 5 helti aksen long grup ia
- Ripot: From wanem yumi no save go long skul.

Yu redi blong soem mo ridim ol pepa ia taem yu gobak long skul.

Aktiviti 24

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raelem T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Wod ia ‘fisikol’ i minim yumi yusum bodi blong yumi.	
2. Blong skip mo ronron oli ol isi eksesaes.	
3. Plei soka mo netbol oli ol strong eksesaes.	
4. Blong stap helti, ol yangfala oli sud mekem ol isi eksesaes long 1 aoa evri dei.	
5. Blong stap helti, ol yangfala oli sud slip long 8 aoa evri dei.	
6. Blong stap helti, ol yangfala oli sud kakae ol defren kaen helti lokol kakae.	
7. Blong stap helti, ol yangfala oli no sud wari tumas.	
8. Blong stap helti, ol yangfala oli sud tokbaot ol harem nogud blong olgeta.	
9. Blong stap helti, ol yangfala oli sud slip ol defren taem long naet.	
10. Taem yu wasem han, rabem baksaed blong han mo bitiwn ol fingga.	
11. ‘Afta long ren bae it gat san’ i minim se samting nogud bae i kam.	

12. Taem samting nogud i hapen, yumi sud gat hop se bae wan gud samting i save kam.

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. 'Physique' signifie ce qui se rapporte au corps.	
2. Sauter et courir sont des exercices légers.	
3. Jouer au football et au netball sont des exercices qui demandent beaucoup d'efforts physiques.	
4. Pour être en bonne santé, les jeunes doivent faire de l'exercice léger pendant 1 heure par jour.	
5. Pour être en bonne santé, les jeunes doivent dormir 8 heures par jour.	
6. Pour être en bonne santé, les jeunes doivent manger une variété d'aliments locaux sains.	
7. Pour être en bonne santé, les jeunes doivent s'inquiéter beaucoup.	
8. Pour être en bonne santé, les jeunes doivent parler de leurs inquiétudes.	
9. Pour être en bonne santé, les jeunes doivent se coucher à des heures différentes chaque nuit.	
10. Lorsque vous vous lavez les mains, frottez-vous le dos des mains et frottez aussi entre vos doigts.	
11. «Après la pluie, le beau temps» signifie que quelque chose de mauvais est en train de se produire.	
12. Quand un malheur arrive, il faut garder espoir que quelque chose de bon peut suivre.	

ANSA

Grup 1 + 2		Grup 3
		Français
1.	T	V
2.	N	F
3.	T	V
4.	N	F

5.	N	F
6.	T	V
7.	N	F
8.	T	V
9.	N	F
10.	T	V
11.	N	F
12.	T	V

Total mak = _____
12

Aktiviti 25

Studen self-asesmen wik 2 topik: Helt

Wanwan studen i sud fulumap fom ia.

Ridim self-asesmen fom daon ia blong ol studen oli harem yu. Soem ol studen hao blong fulumap fom ia.

Grup 1: Helpem ol studen long Grup 1 blong ridim mo fulumap fom ia. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pija. Long en blong topik ia:	Yes 	No 	Smol
mi save talem wanem ol yangfala oli save mekem blong oli stap helti.			
mi save ridim mo aktem stori 'Wan waes fama'.			
mi save yusum wan jeklis blong impruvum ol drama.			
mi save rikodem 5 helti aksen long wan Helt daeri.			

Grup 3: mi save ademap ol risal mo raetem 'Samari blong 5 helti aksen long grup ia'.			
Grup 1 + Grup 2: mi save mekem ol wod yusum ol saon blong ol fes leta blong ol wod ia.			
mi save droem o raetem mo presentem wan ripot 'From wanem yumi no save go long skul'.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			
	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 2 Topik: Helt

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Ol eksesaes mo spot	☐	☐
3. Wan waes fama	☐	☐
4. From wanem yumi no save go long skul	☐	☐
5. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen:

Det:

Wik 3

Storian blong Niu Mun

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta.

‘Storian blong Niu Mun’ i minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol pija. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod: blong, storian, Mun, Niu.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis o Franis?

ANSA

Legend of the New Moon / La légende de la Nouvelle Lune.

Aktiviti 2

Ridim tebol daon tugeta.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

TOPIK

Wik 3 topik: Kastom stori Niu Mun

Long topik ia, ol studen oli ridim, tokbaot mo aktem wan kastom stori blong Niu Mun. Semtaem oli lanem ol saens abaot mun, ol feis blong mun mo olsem wanem ol pipol oli yusum mun blong gaedem laef blong olgeta, olsem planem ol sid.

Long topik ia, studen oli lanem:

- blong eksplenem from wanem ol pipol oli talem ol kastom stori.
- blong ridim, talem bakegen mo aktem ‘Storian blong Niu Mun’.
- blong putum stori long stret oda.

- blong tokbaot ol feis blong mun mo from wanem yumi luk ol defren sep blong mun long skae.
- Grup 1: blong mekem ol wod yusum ol saon blong ol leta.
- Grup 3: blong eksplenem wanem mun i mekem long solwota mo wanem i hapan taem yu luk wan 'mun ekrips'.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Niu Mun
3. Riding mo raeting eksasaes
4. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot ol eksesaes mo spot yu save mekem long wik ia blong stap helti oltaem.

Raetem ol aedia. Droem ol piña mo putum long wol.

Pat 2: Niu Mun

Aktiviti 4

Grup 1: Wanem objek tufala piña ia i soem?

Lukluk sep blong tufala piña ia. Wanem tufala leta blong alfabet oli soem?

Grup 1 + 2: Raetem tufala wod ia.

Grup 3: Raetem tufala wod ia long Inglis o Franis.

ANSA

M Mun S San The moon The sun / La lune Le soleil

Aktiviti 5

Evri manis, sep blong mun long skae i jenis.

Long las naet yu luk wanem sep blong mun long skae?

Wanem ol defren kaen sep blong mun long skae yumi luk evri manis?

Wanem nem blong sam long ol sep ia?

Toktok long ol famle, fren mo ol pipol long komyuniti. Olsem wanem oli yusum mun blong gaedem mo helpem laef blong olgeta, eksapol, blong planem ol sid?

ANSA

Ol aro long droing daon oli soem se mun i muv i go raon long wol.

Evri manis, sep blong mun long skae i jenis. Yumi luk 8 kein sep blong mun. Yumi kolem ol jenis ia ol 'feis' blong mun.

Taem yumi luk mun long wol, hem i luk defren long ol defdefren taem long wan manis.

Taem yumi no save luk mun from hem i blak olgeta, yumi kolem 'Niu Mun' o 'blak mun'. Niu Mun hem i feis namba 1 blong mun.

Afta long Niu Mun, yumi luk sep blong mun i jenis. Sloslo hem i kam bigwan moa.

Long feis 2, yumi luk mun hem i olsem wan tintin sep blong kresent.

Long feis 3, yumi luk mun hem i haf sep. Yumi kolem 'Haf Mun'.

Long feis 4, yumi luk sep blong mun i kam bigwan moa.

Long feis 5, yumi luk mun hem i olsem wan ful sekel. Yumi kolem 'Ful Mun'.

Afta long Ful Mun, yumi luk sep blong mun i stap go smol moa.

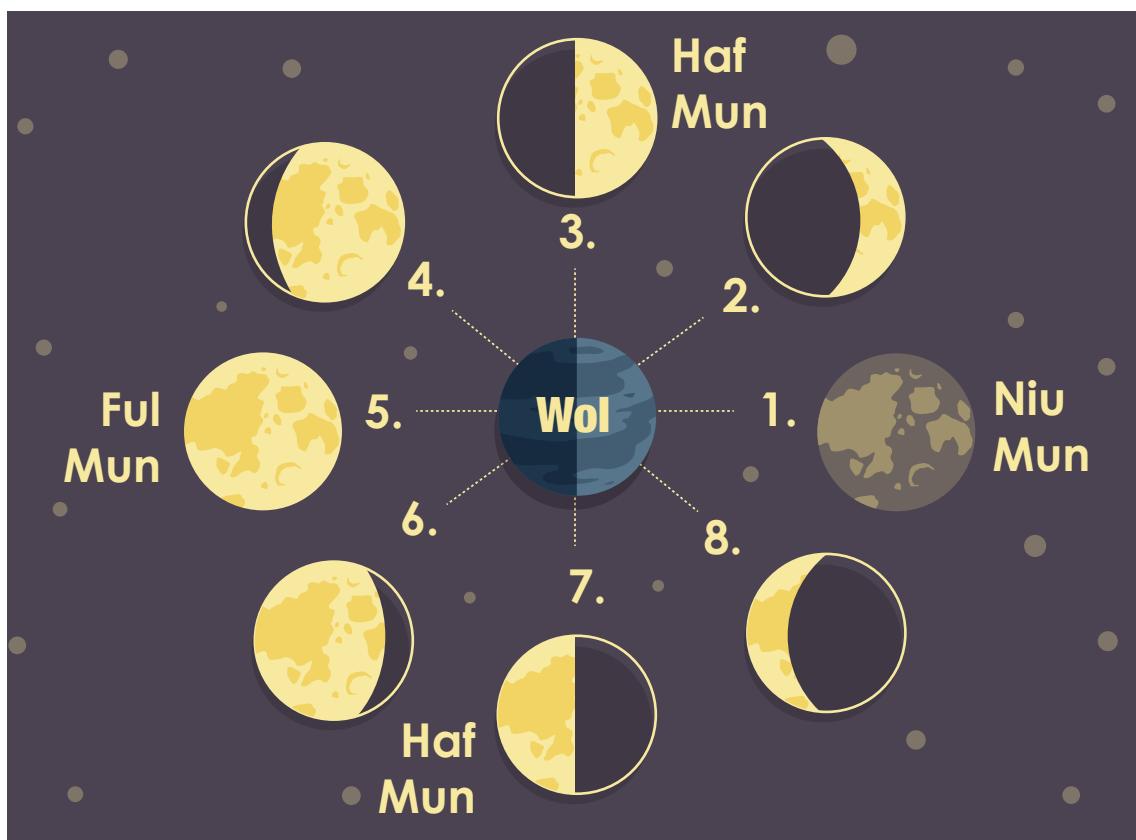
Long feis 6, yumi luk sep blong mun i moa smol bitim feis 5.

Long feis 7, yumi luk mun hem i haf sep bakegen. Yumi kolem 'Haf Mun'.

Long feis 8, yumi luk mun hem i olsem wan tintin sep blong kresent.

Afta long feis 8, sep blong mun i kam moa smol kasem taem we yumi no save luk hem. Hemia Niu Mun feis 1 bakegen.

Ol feis blong mun

Taem blong 'Niu mun' o 'Blak mun', sam pipol oli planem ol taro mo yam. Taem yumi save luk mun bakegen mo sep blong mun i kam bigwan moa, ol pipol oli planem ol frut tri olsem banana mo manggo tri. Taem blong ful mun, ol pipol oli no sakem huk long dei from ol fis oli no hanggri. Ol fis oli bin kakae plante long naet, yusum laet blong ful mun.

Aktiviti 6

Long wik ia, tekem ol studen blong go luk sep blong mun.

Jekem ol droing antap blong luk wanem feis blong mun i stap.

Mun hem i wanem kala?

Yu save luk wanem mak long fes blong mun?

Wanem i mekem ol mak ia?

From wanem sep blong mun we yumi luk i jenis?

ANSA

Stret kala blong mun hem i waet.

Sam pipol oli laekem blong luk ol sep long mun, olsem wan fes. Be ol mak mo spot long mun oli ol hil, maot blong volkeno mo ol ston.

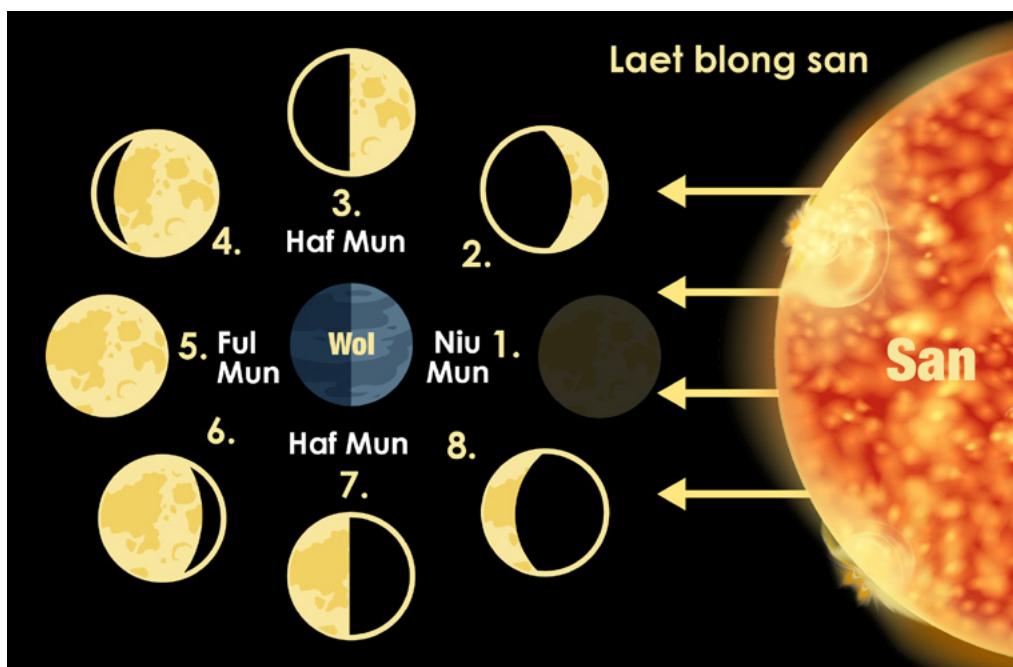
Mun hem i stap semak. Hem i no jenis. Long wol yumi luk ol sep blong hem i olsem from mun i stap kasem laet long san.

Taem mun i go raon long wol, san i saenem ol defren ples long mun.

Taem mun i no stap long san, hem i blak mo yumi no save luk hem.
Hemia Niu Mun, feis 1.

Taem yumi luk ol smol sep blong mun, olsem wan kresent, hem i from se san i saen long pat blong mun nomo. Ol nara pat blong mun oli blak, mo yumi no save luk hem.

Taem fes blong mun i stap stret long san, yumi luk mun fulwan.
Hemia Ful Mun, feis 5.

Aktiviti 7

Wanem taetol blong stori daon ia?

Stori i tekem ples wea?

Lukluk pijia blong mun. Pija i soem se stori i tekem ples smoltaem nomo afta long Niu Mun, taem mun hem i stap kam bigwan. Hem i wanem namba blong feis blong mun?

Evriwan i ridim stori ia tugeta mo wanwan long olgeta i gat wan pat blong ridim.

ANSA

Storian blong Niu Mun i kam long Malo, wan smol aelan klosap long Luganville.

Feis 2 - wan tintin sep blong kresent.

Wan kastom stori blong Malo

Long long taem bifo, long smolfala aelan blong Malo, i no bin gat tumas samting blong mekem.

Wan dei long evri manis ol man oli bin mit long Nangarai, long ples we riva mo solwota i joen.

Long ples ia nao, oli kukum kakae tugeta mo storian taem oli wet blong lukluk Niu Mun.

Oli sidaon kwaet taem oli lukluk Niu Mun i muv i go daon

daon

I foldaon long skae mo i foldaon i go insaed long wota long Nangarai. Niu Mun i bin kam blong swim. Niu Mun i kam klosap long ol man. Hem i smael bigwan long Nangarai mo ol man oli lukluk Niu Mun i aot bakegen. Niu Mun i klaem antap, antap, antap long skae.

Nao, i bin gat wan nogud man we hem i stap long aelan blong Malo.

Hem i bin talemaot long ol fren blong hem, "Wan dei bae mi mi holem taet Niu Mun."

"Nogat!", ol fren blong hem oli bin singaot. "Yu no mas mekem! Yu no mas tajem Niu Mun."

Nao, wan manis ol man oli bin go long Nangarai. Oli karem ol yam mo taro blong kuk. Oli lukaotem wud blong mekem faea. Afta oli stat blong singsing mo lafet plante.

Evriwan?

No, i no evriwan.

I nogat wan we i lukluk nogud man ia i ronwe mo haed. I nogat wan we i lukluk hem taem hem i wet long Niu Mun.

Hem i wet kasem taem we Niu Mun i foldaon, daon daon.

Hem i wet kasem taem we Niu Mun i foldaon insaed long wota.

Afta, hem i jam long Niu Mun mo holem taet hem wetem ol doti han blong hem. Be Niu Mun i kwik tumas. Hem i kamaot long ol doti han ia mo hem i spid i go antap long skae.

Nogud man ia hem i no bin kasem Niu Mun. Be yu save luk mak blong tufala doti han blong hem long mun.

Mo Niu Mun i neva bin foldaon long skae bakegen blong swim mo smael long Nangarai mo ol man ia.

Aktiviti 8

Helpem wanwan long olgeta blong talem stori ia bakegen.

Evri studen i sud toktok.

Hu i stap long stori ia? Weples mo wataem stori ia i hapan? Wanem i hapan? Stori ia i en olsem wanem?

1) Talem hu.		2) Talem weaples.		
3) Talem wataem: Long taem bifo ...		4) Talem wanem i hapan long wanem oda: Fas samting ... Nekis samting ... Afta ... Las samting ...		
5) Talem wanem i hapan long en blong stori, eni mesej o wanem yumi lanem long stori ia. Naoia ... Tede ...				

Aktiviti 9

Wanwan studen i jusum pat blong stori blong ridim bakegen.

Aktem stori ia: nareta, ol man blong Nangarai, Niu Mun, wan nogud man. Ridim mo aktem stori ia long ol famle mo fren.

Aktiviti 10

Stori ia i tru o no?

Yu ting se mun i wasem hem long solwota?

Yu ting se mun i foldaon long skae, i go insaed long wota, i aot bakegen mo i klaem antap long skae?

Yu ting se wan nogud man i mekem ol doti mak long mun?

From wanem ol pipol oli talem kastom stori ia?

Wanem ol samting yu lanem abaot mun long stori ia?

Wanem mesej long stori we i tokbaot olsem wanem yumi stap long laef blong yumi?

ANSA

Sam pat blong stori Niu Mun oli tru be sam pat oli no tru.

Mein pepos blong stori ia hem i blong pulum intres blong ol pikinini blong talem wan kriativ stori we i tokbaot olsem wanem mun i kasem ol mak long hem olsem tufala han. Be, mun i no wasem hemwan long solwota. Mo tu, hem i no foldaon long skae mo klaem antap long skae bakegen kwiktaem.

Be, stori ia i givim sam tru infomesen tu long ol feis blong mun taem hem i stap kam bigwan smol afta long Niu Mun. Mo tu stori ia i tokbaot ol mak long mun. Oli no tufala doti han, be oli ol hil, kreta blong volkeno mo ston.

Bigfala mesej long stori hem i ol pipol we oli stap mekem ol nogud fasin mo oli no save win mo bae oli mas kasem panismen.

Aktiviti 11

Wok long ol smolsmol grup: Grup 1, Grup 2 mo Grup 3.

Grup 1 : Droem ‘Storian blong Niu Mun’.

Grup 2 : Droem piya mo raelem taetol blong stori mo wan smol stori long wanwan piya.

Grup 3 : Ridim mo aktem ‘Storian blong Niu Mun’ long Inglis o Francis daon ia.

Aktiviti 12

Grup 1 mo Grup 2: Presentem ol stori. Ol studen oli askem ol kwesten. Jekem sapos stori hem i klia. Jekem spelng, grama mo hanraeting. Givhan blong impruvum ol stori.

Grup 1 mo 2: Presentem ol stori long ol famle mo fren. Putum long wol.

Grup 3: Aktem stori long Inglis o Franis long ol famle mo fren.

La légende de la Nouvelle Lune

Une légende de Malo

Il y a très longtemps, il n'y avait pas grand-chose à faire sur la petite île de Malo. Chaque mois, les hommes se réunissaient à Nangarai, là où la rivière et la mer se rejoignent.

Ils y faisaient un feu pour cuire leurs aliments. Et ils se racontaient des histoires en attendant la venue de la Nouvelle Lune. Ils regardaient calmement la lune descendre du ciel pour se glisser doucement dans les eaux de Nangarai. La Nouvelle Lune est venue se baigner. Elle était très proche des hommes. Elle souriait brillamment sur Nangarai et aux hommes qui la regardaient calmement. La Nouvelle Lune commençait à se lever tout doucement en silence, et de plus en plus haut, elle montait dans le ciel.

Mais il y avait un méchant homme qui vivait sur l'île de Malo.

Il dit à ses amis : « Un jour, j'attraperai la Nouvelle Lune ».

« Non ! », lui crièrent-ils, « ne fais jamais ça ! On ne doit jamais toucher la Nouvelle Lune ».

Le mois suivant tous les hommes se retrouvèrent à Nangarai. Ils amenèrent tous des ignames et des taros. Ils cherchèrent tous du bois pour le feu.

Tous ? Non, pas tous !

Personne ne vit le méchant homme s'éloigner en rampant pour se cacher. Personne ne le vit attendre à l'affût. Il attendit jusqu'à ce que la Nouvelle Lune descende de plus en plus bas. Il attendit jusqu'à ce qu'elle se glisse doucement dans la mer. Soudain il sauta et attrapa la Nouvelle Lune dans ses deux mains sales.

La Nouvelle Lune était rapide. Elle glissa de ses mains sales et s'enfuit tout en haut dans le ciel.

Le méchant homme n'arriva pas à attraper la Nouvelle Lune. Mais on peut encore voir les traces de ses mains sales sur la face de la lune.

Depuis, la Nouvelle Lune n'est plus jamais retournée se baigner et sourire brillamment aux hommes sur Nangarai.

Pat 3: Riding mo raeting eksesaes

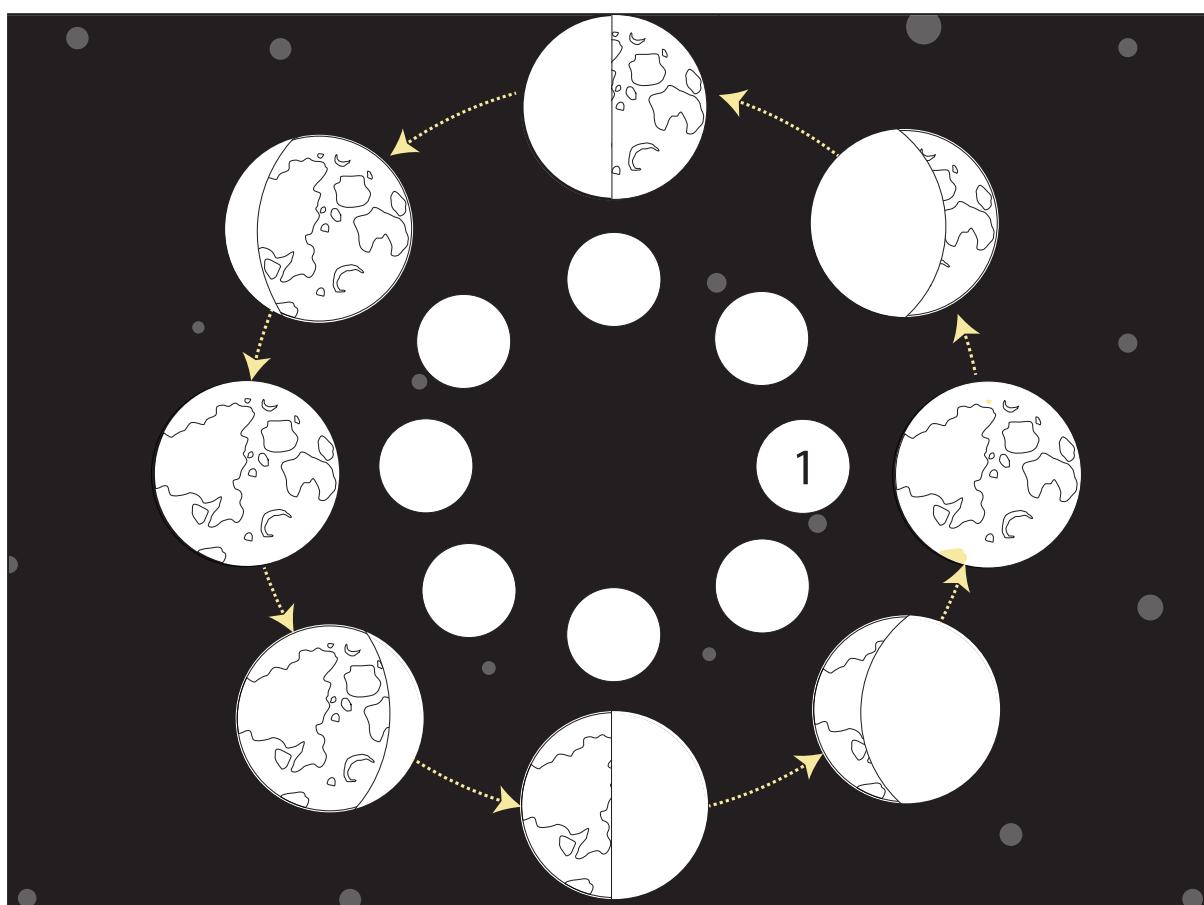
Aktiviti 13

Wok long ol smolsmol grup: Grup 1, Grup 2 mo Grup 3.

Grup 1

Ol grup 1 studen oli mekem eksesaes ia tugeta.

1. Raetem namba 2-8 long ol feis blong mun daon ia. Kalarem ol pat blong mun we yu save luk.

2. Raetem mo poenem leta m. Sarem maot blong yu blong mekem saon blong leta m m m. Ol studen oli ripitim saon ia 3 taem.
3. Askem ol studen wanem wod long stori blong Niu Mun i stat wetem saon m m m. Raetem wod 'mun'. Ol studen oli ridim mo ripitim wod ia.
4. Askem studen wanem ol nara wod long stori ia we i stat wetem saon m, eksampol Malo, man, mak, manis. Raetem ol wod ia mo studen oli ridim.

5. Poenem 3 wod daon ia. Helpem studen blong mekem saon blong fas leta blong ol wod ia, mo afta ful wod. Askem mining blong ol wod ia.
  - mun
  - bun
  - jun
6. Kopi mo katemap ol leta daon ia.
7. Talem wod ‘mun’. Ol studen oli putum tugeta ol leta blong mekem wod ‘mun’. Mekem eksesaes ia bakegen long wod ‘bun’ mo ‘jun’.

m   **b**   **j**   **un**

Grup 2

EKSESAES 1

Ridim ol sentens daon ia. Putum ol sentens long stret oda folem stori. Raetem a-g blong soem stret oda blong ol sentens.

- Tede, yu save luk mak blong tufala doti han blong nogud man long mun.
- Be Niu Mun i neva bin foldaon long skae bakegen long Nangarai.
- Be Niu Mun hem i kamaot long ol doti han ia. Hem i spid i go antap long skae.
- Evri manis ol man blong Malo oli bin stap go blong lukluk Niu Mun.
- Hem i jam long Niu Mun mo holem taet hem wetem ol doti han blong hem.
- Long wan manis oli bin go blong lukluk Niu Mun bakegen.
- Be wan nogud man hem i wet kasem taem we Niu Mun i foldaon insaed long wota.

EKSESAES 2

Komplitim teks ia wetem ol wod we oli lus:

eit   Fu Mun   Niu Mun

Mun i riflektem laet blong san.

Taem ful fes blong mun i stap stret long san, bae yumi luk ful fes blong mun. Hemia oli kolem _____.

Taem mun i stap haed long san, yumi no save luk mo oli kolem _____.

Yumi save luk _____ feis blong mun.

EKSESAES 3

Speling: Faenem ol wod long stori wetem ol leta ia.

aon (4 wod)	d a o n f _____ r ___ s _____
aot (5 wod)	a o t k _____ l _____ s _____ t _____

Grup 3

EKSESAES 1

Ridim ol sentens daon ia. Putum ol sentens long stret oda folem stori. Raetem a-g blong soem stret oda blong ol sentens.

- Be Niu Mun i kwik tumas. Hem i kamaot long ol doti han ia. Hem i spid i go antap long skae.
- Niu Mun i neva bin foldaon long skae bakegen blong swim mo smael long Nangarai.
- Nogud man ia hem i no bin kasem Niu Mun, be yu save luk mak blong tufala doti han blong hem long mun.
- Wan dei long evri manis ol man long smolfala aelan blong Malo, oli bin mit long Nangarai. Oli kukum kakae mo wet blong lukluk Niu Mun.
- Hem i jam long Niu Mun mo holem taet hem wetem ol doti han blong hem.
- Be wan nogud man hem i ronwe mo haed. Hem i wet kasem taem we Niu Mun i foldaon insaed long wota.
- Long wan manis ol man oli bin go long Nangarai blong lukluk Niu Mun bakegen. Oli karem ol kakae, mekem faea, singsing mo lafet plante.

Français

EXERCICE 2

Utilisez ces mots pour compléter les explications dans le texte ci-dessous.

petite, soleil, phases, illumine, Pleine Lune, Nouvelle Lune,
s'agrandit, formes

La lune ne change pas vraiment de forme. Il semble juste changer de forme parce que la lune reflète la lumière du soleil. Lorsque la lune tourne autour de la terre, le soleil ..... différentes parties de la lune. C'est pourquoi nous voyons différentes ..... de la lune dans le ciel. Lorsque la face de la lune est complètement tournée vers le soleil, nous pouvons voir toute la lune. C'est ce qu'on appelle une ..... . Lorsque la lune se cache du soleil jusqu'à ce que nous ne puissions pas la voir, cela s'appelle une .....

Après la Nouvelle Lune, la forme de la lune ..... lentement. Après la Pleine Lune, la forme de la lune devient lentement plus .....

Ces étapes régulières pendant que la lune se déplace autour de la terre sont appelées ..... de la lune.

EXERCICE 3

Si vous avez bien étudié beaucoup de choses sur la lune dans vos cours de sciences, répondez aux questions suivantes.

- Comment la lune affecte-t-elle l'eau des océans? Comment appelle-t-on la force naturelle d'attraction de la lune qui affecte les océans?
- Que se passe-t-il lors d'une éclipse lunaire?

ANSA

Grup 2

Eksesaes 1

- Evri manis ol man blong Malo oli bin go blong lukluk Niu Mun.
- Wan manis oli bin go blong lukluk Niu Mun bakegen.
- Be wan nogud man hem i wet kasem taem we Niu Mun i foldaon insaed long wota.
- Hem i jam long Niu Mun mo holem taet hem wetem ol doti han blong hem.

- e. Be Niu Mun hem i kamaot long ol doti han ia. Hem i spid i go antap long skae.
- f. Tede, yu save luk mak blong tufala doti han blong nogud man long mun.
- g. Be Niu Mun i neva bin foldaon long skae bakegen long Nangarai.

Eksesaes 2

Mun I riflektem laet blong san.

Taem ful fes blong mun i stap stret long san, bae yumi luk ful fes blong mun. Hemia oli kolem Ful Mun.

Taem mun i stap haed long san, yumi no save luk mo oli kolem Niu Mun.

Yumi save luk eit feis blong mun.

Eksesaes 3

aon: daon, foldaon, raon, sidaon

aot: aot, kamaot, lukaotem, singaot, talemaot

Grup 3

EKSESAES 1

- a. Wan dei long evri manis ol man long smolfala aelan blong Malo, oli bin mit long Nangarai, long ples we riva mo solwota i joen. Oli kukum kakae mo wet blong lukluk Niu Mun.
- b. Wan manis ol man oli bin go long Nangarai blong lukluk Niu Mun bakegen. Oli karem ol kakae, mekem faea, singsing mo lafet plante.
- c. Be wan nogud man hem i ronwe mo haed. Hem i wet kasem taem we Niu Mun i foldaon insaed long wota.
- d. Hem i jam long Niu Mun mo holem taet hem wetem ol doti han blong hem.
- e. Be Niu Mun i kwik tumas. Hem i kamaot long ol doti han ia. Hem i spid i go antap long skae.
- f. Nogud man ia hem i no bin kasem Niu Mun, be yu save luk mak blong tufala doti han blong hem long mun.
- g. Niu Mun i neva bin foldaon long skae bakegen blong swim mo smael long Nangarai.

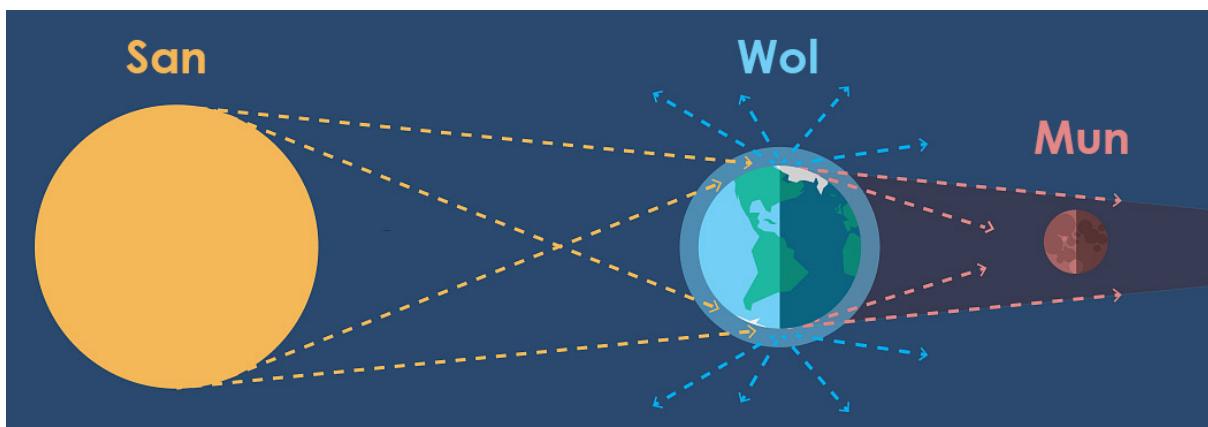
Français

EXERCICE 2

La lune ne change pas vraiment de forme. Il semble juste changer de forme parce que la lune reflète la lumière du soleil. Lorsque la lune tourne autour de la terre, le soleil illumine différentes parties de la lune. C'est pourquoi nous voyons différentes formes de la lune dans le ciel. Lorsque la face de la lune est complètement tournée vers le soleil, nous pouvons voir toute la lune. C'est ce qu'on appelle une Pleine Lune. Lorsque la lune se cache du soleil jusqu'à ce que nous ne puissions pas la voir, cela s'appelle une Nouvelle Lune. Après la Nouvelle Lune, la forme de la lune s'agrandit lentement. Après la Pleine Lune, la forme de la lune devient lentement plus petite. Ces étapes régulières pendant que la lune se déplace autour de la terre sont appelées phases de la lune.

EXERCICE 3

- La lune a le plus grand effet sur les marées dans les océans. La force naturelle d'attraction que la lune utilise pour attirer les océans vers elle est appelée «gravité». La lune utilise la force de gravité pour attirer les océans vers elle. Cela provoque une marée haute sur le côté de la terre le plus proche de la lune.
- Une «éclipse» est une période pendant laquelle vous ne pouvez pas voir la lumière d'un objet dans le ciel parce qu'un autre objet s'est interposé entre vous et le premier objet et le bloque. Une éclipse lunaire se produit lorsque le Soleil, la Terre et la Lune sont exactement ou très étroitement alignés. La Lune se déplace dans l'ombre de la Terre pour que la Terre soit entre le Soleil et la Lune. La terre empêche toute lumière directe du soleil d'atteindre la Lune. De la terre, nous voyons la lune disparaître lentement. Une éclipse lunaire ne se produit que pendant une pleine lune.

Aktiviti 14

Yumi lanem wanem long ol kastom stori?

From wanem ol pipol long Vanuatu oli talem ol kastom stori?

Oi nara kaontri oli gat ol kastom stori tu?

ANSA

Long ol kastom stori yumi lanem wanem i hopen bifo. Yumi lanem abaot ol kastom, kalja mo histri blong ol pipol bifo.

Yumi save se ol pipol oli talem ol stori blong traem blong andastanem wol, osem ol sep mo feis blong mun, ol volkeno, etkwek, weta mo skae. Yumi lanem tu hao blong stap long wan gud laef.

Long taem bifo, ol pipol oli no raelem daon ol stori. Insted, ol olfala blong bifo oli talem ol stori long ol yangfala blong kipim ol stori oli stap laef. Plante kaontri oli lusum ol kalja blong olgeta from oli no kipim ol gudfala stori ia i stap. Long nekis topik yumi ridim wan kastom stori blong Afrika.

Pat 4: Asesmen

Yu redi blong ridim mo aktem stori blong Niu Mun taem yu gobak long skul.

Aktiviti 15

Oi studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raelem T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Oi kastom stori ia oli pasem ol kalja i go long ol yangfala mo nekis jeneresen.	
2. Oi kastom stori oli tijim yumi hao blong stap laef wetem ol gudfala fasin.	
3. Mun i muvmuv raon long san.	
4. Laet we i saen long mun i kam long wol blong yumi.	

5. Yu save luk evri pat blong mun taem hem i Ful Mun.	
6. Yu save luk evri pat blong mun taem hem i Niu Mun.	
7. Stret kala blong mun hem i waet.	
8. Afta long Niu Mun, mun i stat blong kam smol moa.	
9. Afta long Ful Mun, mun i stat blong kam big moa.	
10. Ol mak long mun oli ol aes mo wota.	
11. Ol pipol oli yusum ol defren feis blong mun blong gaedem olgeta blong planem ol kakae mo sakem huk.	
12. Mun i gat 7 feis.	

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. Les légendes de nos îles transmettent la culture à la génération suivante.	
2. Les légendes de nos îles nous enseignent des leçons de morale.	
3. La lune se déplace autour du soleil.	
4. La lumière qui brille sur la lune vient de la terre.	
5. Vous pouvez voir la lune entière durant la Pleine Lune.	
6. Vous pouvez voir la lune entière durant la Nouvelle Lune.	
7. La couleur naturelle de la lune est blanche.	
8. Après la nouvelle lune, la lune semble devenir plus petite.	
9. Après la Pleine Lune, la Lune semble devenir plus grande.	
10. Les marques et les taches sombres sur la lune sont de la glace et de l'eau.	
11. Les gens utilisent les phases de la lune pour les guider lors de la culture des plantes et de la pêche.	
12. La lune a 7 phases.	

ANSA

Grup 1 + 2		Grup 3 Français
1.	T	V
2.	T	V
3.	N - Mun i muvmuv raon long wol.	F
4.	N - Laet i kamaot long san.	F
5.	T	V
6.	N	F
7.	T	V
8.	N - Hem i kam big moa.	F
9.	N - Hem i kam smol moa.	F
10.	N - Oli ol hil, kreta blong volkeno mo ston.	F
11.	T	V
12.	N - Mun i gat 8 feis.	F

Total mak = _____

12

Aktiviti 16**Studen self-asesmen wik 3 topik: Storian blong Niu Mun**

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pija. Long en blong topik ia:	☒ Yes	☐ No	☐ Smol
mi save eksplenem from wanem ol pipol oli talem ol kastom stori.			
mi save ridim, talem bakegen mo aktem 'Storian blong Niu Mun'.			
mi save putum stori long stret oda.			

mi save tokbaot ol feis blong mun mo from wanem yumi luk ol defren sep blong mun long skae.			
Grup 1: mi save mekem ol wod yusum ol saon blong ol leta.			
Grup 3: mi save eksplenem wanem mun i mekem long solwota mo wanem i hapan taem yumi gat wan 'mun eklips'.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			
	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 3 Topik: Storian blong Niu Mun

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Niu Mun	☐	☐
3. Riding mo raeting eksasaes	☐	☐
4. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen:

Det:

Wik 4

Kastom stori blong Afrika

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta.

'Kastom stori blong Afrika' i minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol pija. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod antap: stori, Afrika, kastom, blong.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis/ Franis?

ANSA

Legend from Africa/ Une légende d'Afrique.

Aktiviti 2

Ridim tebol daon ia tugeta.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

Wik 4 topik: Kastom stori blong Afrika

Long topik ia, ol studen oli tokbaot, ridim mo aktem wan stori blong Afrika. Oli diskraebem ol elefen, krokodael, snek mo pijin. Oli mekem ol riding mo speling eksesaes. Las samting, ol studen oli asesem lening blong olgeta long topik ia.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong diskraebem ol elefen: famle, bodi, ples, kakae, frank i kam wea mo yus blong frank.
- blong talem wanem ol krokodael, snek mo pijin oli kakae.
- blong ridim, talem mo aktem wan stori blong Afrika.
- blong yusum wan jeklis blong impruvum ol drama.
- blong ridim mo putum stori long stret oda.

- blong mekem sentens yusum ol wod.
- Grup 1: blong mekem ol wod yusum ol saon blong ol leta blong alfabet.
- Grup 2 + 3: blong talem olsem wanem ol bodi blong ol elefen mo ol nara anamol oli bin jenis sloslo.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Olsem wanem elefen i kasem trank blong hem
3. Riding mo raeting eksasaes
4. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot wanem bae yu mekem long wik ia blong yu stap helti. Raetem ol aedia, droem ol pijia mo putum long wol.

Pat 2: Olsem wanem elefen i kasem trank blong hem

Aktiviti 4

Wanem anamol yu luk long pijia ia?
 Wanem leta blong alfabet yu save luk?
 Raetem nem blong anamol ia.
 Elefen hemi wanem kaen anamol?
 Yu save luk elefen long Vanuatu? Oli elefen oli stap wea? Oli kakae wanem?
 Wanem wod yumi yusum blong tokbaot ol anamol we oli kakae semak kakae olsem elefen?

Hu i save droem mo talem ol mein pat blong bodi blong wan elefen?

ANSA

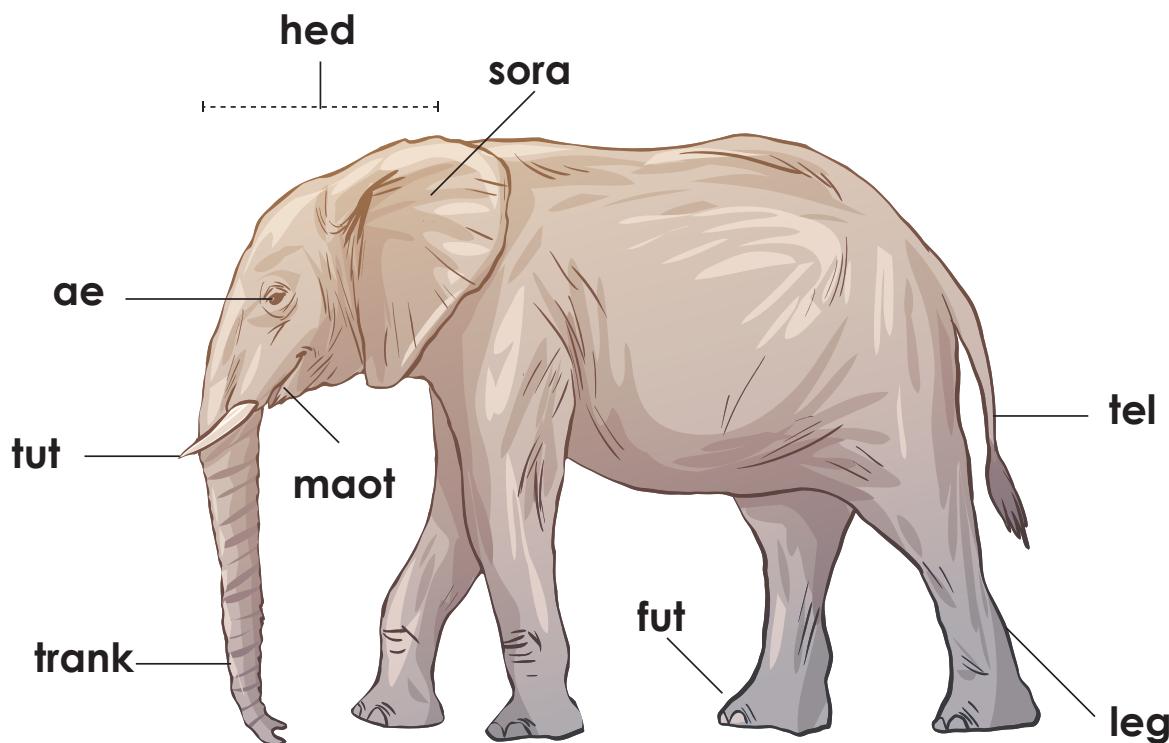
Wan elefen hem i wan bigfala mamol. Ol mamol oli ol wam blad vetebret (wetem wan bakbun). Oli fidim ol yangfala blong olgeta wetem milk.

Ol wael elefen oli liv long bus blong Esia (Asia/ Asie), eksampol long Thailand. Oli liv tu long Afrika.

Ol elefen blong Afrika oli ol bigfala anamol olgeta bitim ol nara anamol long wol we oli liv long graon. Ol elefen long Esia oli smol lelebet.

Ol elefen oli kakae gras, ol lif, ol brensis, ol rut, ol sid, mo ol frut mo flawa. Oli no kakae mit blong anamol. Yumi kolem olgeta hebivo.

Ol pat blong bodi blong wan elefen

Aktiviti 5

Grup 1: Tokbaot wanem pat blong bodi blong elefen i semak olsem bodi blong yumi. Tokbaot wanem pat i defren.

Aktiviti 6

Wanem hem i taetol blong stori daon ia?

Hu i raetem stori ia?

Lukluk ol pija. Wanem ol 4 anamol oli stap long stori?

Wanem yu ting bae i hapen long stori ia?

Olsem wanem nao yu ting se elefen i kasem trunk blong hem?

Blong faenem ansa, yufala ridim stori daon tugeta.

ANSA

Stori ia oli kolem ‘Olsem wanem elefen i kasem trunk blong hem’.

Rudyard Kipling i raetem stori ia.

Ol fofala anamol ia oli: elefen, pijin, krokodael mo snek.

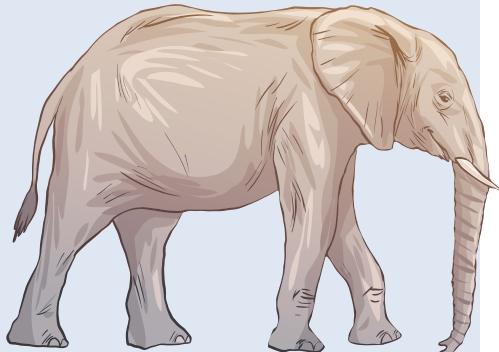
Olsem wanem elefen i kasem trunk blong hem

Rudyard Kipling i raetem stori ia.

Long taem bifo ol elefen oli nogat trunk. Oli bin gat ol lampi blong nus.

Long wan taem, wan smol gel elefen i bin stap wetem famle blong hem long Africa. Smol elefen ia i askem fulap kwesten long evri samting.

Wan dei Smol elefen ia i askem pijin “Wanem nao krokodael i kakae blong dina?”

Pijin i talem se “Yu yu askem tumas kwesten! Go long riva mo faenemaot.”

Smol elefen i go long riva blong lukaotem wan krokodael. Long riva, hem i fas long wan log mo foldaon. Be hemia hem i no wan wud ia. Hemia hem i wan krokodael!

Smol elefen i askem Krokodael “Ekskius mi, yu luk wan krokodael long ples ia?”

Krokodael i ansa long hem “Mi mi wan krokodael. Yu wantem wanem?”.

Smol elefen i ansa long hem “Oh gud! Mi wantem save se, wanem nao yu kakae long dina?”

“Kam long ples ia, bae mi talem smol ansa long sora blong yu,” Krokodael i talem.

Smol elefen i putum hed blong hem i go klosap long maot blong Krokodael long ol bigbigfala tut blong hem.

Long semtaem, Krokodael i holem strong we strong raf blak nus mo talem se “Mi ting se bae mi kakae wan smol elefen long dina!”

Smol elefen i singaot bigwan “Awe! Yu stop yu letem mi go! I soa ia!”

Wan snek i harem Smol elefen i singaot nogud. Hem i talem se “Smol elefen, yu pul, yu pul strong! Bae Krokodael i dragem yu go long riva ia mo kakae yu!”

Smol elefen i pul strong we strong. Hem i pul strong tumas mekem se nus blong hem i stat kam bigwan. Taem hem i pul strong, nus blong hem i kam longfala moa.

Snek i rolem bodi blong hem raonem Smol elefen mo stat blong pulum elefen tu.

“Yu pul, Smol elefen, yu pul!”, Snek i talem.

Krokodael i pulum strong nus blong Smol elefen. Be Smol elefen mo Snek oli strong bitim Krokodael. Naoia, Krokodael i lego Smol elefen.

Smol elefen i sef nao. Be nus blong hem i jenis i kam longfala.

“Tangkiu Snek, yu sevem laef blong mi! Bae mi wet long nus blong mi i kamdaon,” Smol elefen i talem.

Be Smol elefen ia nus blong hem i no kamdaon nating.

Fastaem, Smol elefen ia hem i harem nogud.

Be i no long taem hem i luksave fulap wei blong yusum niufala trunk blong hem.

“Yufala luk! Mi save kakae bigfala gras ia be mi no bendaon.

“Yufala luk! Mi save kasem bigfala sofmad ia we i kol gud mo putum antap long hed blong mi blong mi kolkol,” Smol elefen i talem.

Smol elefen i hapi tumas. Hem i go long haos blong hem mo stап swingim niufala trunk blong hem.

Long haos Papa elefen i askem “Yu kasem longfala nus ia wea?”.

“Mi tekem long wan Krokodael.” Smol elefen i talem.

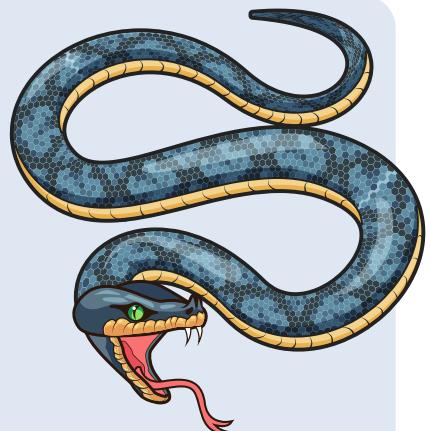
“Mi no laekem.” Mama elefen i talem.

“Yu yu luk defren we!” Brata elefen i se.

“Niufala trunk blong mi ia i defren, be mi save yusum blong kakae gras wetem mo blong kolkol wetem!” Smol elefen i ansa.

Taem ol narafala elefen oli luk Smol elefen i stап yusum trunk blong hem, olgeta tu oli go long riva blong kasem ol niufala trunk long Krokodael.

Hemia noa tede evri elefen oli gat ol trunk be i nomo gat ol lampi blak nus.

Aktiviti 7

Long stori ia, olsem wanem elefen i kasem trank blong hem?

Helpem wanwan long olgeta blong oli talem stori bakegen.

1) Talem hu.		2) Talem weaples.	
3) Talem wataem: Long taem bifo ...	Bifo Tede Tumoro 	4) Talem wanem i hapan long wanem oda: Fas samting ... Nekis samting ... Afta ... Las samting ...	
5) Talem wanem i hapan long en blong stori, eni mesej o wanem yumi lanem long stori ia. Naoia ... Tede ...			

Aktiviti 8

Wanwan studen i jusum wan rol blong ridim long stori.

Ol softala, isi rol	Longfala, moa strong rol
Pijin	Nareta
Papa elefen	Smol elefen
Mama elefen	Krokodael
Brata elefen	Snek

Ridim ol rol mo aktem stori daon ia.

Olsem wanem elefen i kasem trank blong hem

Nareta: Long taem bifo ol elefen oli nogat trank. Oli bin gat ol lampi blong nus. Long wan taem, wan smol gel elefen i bin stap wetem famle blong hem long Africa. Smol elefen ia i askem fulap kwesten long evri samting. Wan dei Smol elefen ia i askem pijin:

Smol elefen: Wanem nao krokodael i kakae blong dina?

Pijin: Yu yu askem tumas kwesten! Go long riva mo faenemaot.

Nareta: Smol elefen i go long riva blong faenem wan krokodael. Long riva, hem i fas long wan log mo foldaon. Be hemia hem i no wan wud ia. Hemia hem i wan krokodael! Smol elefen i askem Krokodael:

Smol elefen: Ekskius mi, yu luk wan krokodael long ples ia?

Krokodael: Mi mi wan krokodael. Yu wantem wanem?

Smol elefen: Oh gud! Mi wantem save se, wanem nao yu kakae long dina?

Krokodael: Kam long ples ia, bae mi talem smol ansa long sora blong yu.

Nareta: Smol elefen i putum hed blong hem i go klosap long maot blong Krokodael long ol bigbigfala tut blong hem. Long semtaem, Krokodael i holem strong we strong lampi blak nus.

Krokodael: Mi ting se bae mi kakae wan smol elefen long dina!

Smol elefen: Awe! Yu stop yu letem mi go! I soa ia!

Nareta: Wan snek i harem Smol elefen i singaot nogud.

Snek: Smol elefen, yu pul, yu pul strong! Bae Krokodael i dragem yu go long riva ia mo kakae yu!

Nareta: Smol elefen i pul strong we strong. Hem i pul strong tumas mekem se nus blong hem i stat kam bigwan. Taem hem i pul strong, nus blong hem i kam longfala moa. Snek i rolem bodi blong hem raonem Smol elefen mo stat blong pulum elefen tu.

Snek: Yu pul, Smol elefen, yu pul!

Nareta: Krokodael i pulum strong nus blong Smol elefen. Be Smol elefen mo Snek oli strong bitim Krokodael. Naoia, Krokodael i lego Smol elefen. Smol elefen i sef nao. Be nus blong hem i jenis i kam longfala.

Smol elefen: Tangkiu Snek, yu sevem laef blong mi! Bae mi wet long nus blong mi i kamdaon.

Nareta: Be Smol elefen ia nus blong hem i no kamdaon nating. Fastaem, Smol elefen ia hem i harem nogud. Be i no long taem hem i luksave fulap wei blong yusum niufala trunk blong hem.

Smol elefen: Yufala luk! Mi save kasem bigfala sofmad ia we i kol gud mo putum antap long hed blong mi blong mi kolkol.

Nareta: Smol elefen i hapi tumas. Hem i go long haos blong hem mo stap swingim niufala trunk blong hem. Long haos Papa elefen i askem:

Papa elefen: Yu kasem longfala nus ia wea?

Smol elefen: Mi tekem long wan Krokodael.

Mama elefen: Mi no laekem.

Brata elefen: Yu yu luk defren we!

Smol elefen: Niufala trunk blong mi ia i defren, be mi save yusum blong kakae gras wetem mo mekem mi kolkol wetem!

Nareta: Taem ol nara fala elefen oli luk Smol elefen i stap yusum trank blong hem, olgeta tu oli go long riva blong kasem ol niufala trank long Krokodael. Hemia noa tede evri elefen oli gat ol trank be i nomo gat ol lampi blak nus.

Aktiviti 9

Aktem stori bakegen. Yusum jeklis daon ia blong impruvum drama blong yu. Putum ✓ = Yes o X = No

Jeklis blong impruvum ol drama	Yes ☒	No ☐
Wanem blong asesem		
Grup i kamap wetem ol gudfala tingting taem oli arenjem ples mo faenem ol aetem blong mekem stori i ril.	☐	☐
Evri studen i tekpat.	☐	☐
Evri studen i toktok klia.	☐	☐
Ol aksen blong olgeta i soemaot stret mesej blong stori ia.	☐	☐
Oli mekem sam intresting aksen.	☐	☐
Ol studen oli helpem ol nara studen blong aktem stori.	☐	☐
Evriwan i laekem pleplei blong olgeta.	☐	☐

Aktiviti 10

Ol krokodael oli stap wea? Oli kakae wanem?

Ol snek oli kakae wanem?

Wanem wod yumi yusum blong tokbaot ol anamol we oli kakae sem kaen kakae olsem ol krokodael mo ol snek?

Ol pijin oli kakae wanem?

Wanem wod yumi yusum blong tokbaot ol anamol we oli kakae sem kaen kakae olsem ol pijin?

ANSA

Ol krokodael oli stap insaed long wota. Oli save muvmuv olbaot long graon.

Ol krokodael oli kakae ol fis mo pijin. Samtaem oli save kakae ol dog mo ol pipol!

Ol snek oli kakae ol smol anamol olsem ol rat, frog mo pijin.

Yumi yusum wod 'kanivo' blong tokbaot ol anamol, olsem krokodael mo snek, we oli kakae mit blong ol anamol.

Ol pijin oli kakae ol insek, olsem wom, mo plant olsem ol sid mo frut. Yumi yusum wod 'omnivo' blong tokbaot ol anamol we oli kakae mit blong anamol mo ol plant.

Aktiviti 11

Ol elefen oli yusum frank blong olgeta blong mekem wanem?

Raetem daon ol aedia blong yu.

ANSA

Ol elefen oli yusum frank blong olgeta:

- blong faenem kakae mo wota long ol ples we i hae mo i no isi blong kasem. Oli pasem kakae o wota long frank blong olgeta i go long maot blong olgeta.
- blong pulum win tru long tufala hol long en blong frank blong olgeta.
- blong smelem ea blong faenem kakae mo ol narafala anamol.
- blong swim mo pulum ea tru long frank blong olgeta olsem wan winpaep.
- blong pikimap ol objek blong filim se oli hevi olsem wanem, mo oli filim se ol objek ia oli kamaot long wanem samting.
- blong protektem olgeta mo blong faetem ol enemi taem oli stap atakem olgeta.

Aktiviti 12

Yu ting se stori blong elefen i tru?

Oli kasem ol frank blong olgeta olsem wanem?

Grup 3: Comment appelle-t-on des histoires imaginaires qui ne sont pas vraies en français?

ANSA

Stori blong elefen i no tru. Klosap 8 milian yia bif, ol elefen oli gat

Ol sotsot nus o frank. Be sloslo, ol frank oli gro longfala moa blong oli save faenem kakae mo wota long ol ples we i hae mo i no isi blong kasem.

Grup 3: a fable / une fable, un conte, une légende.

Aktiviti 13

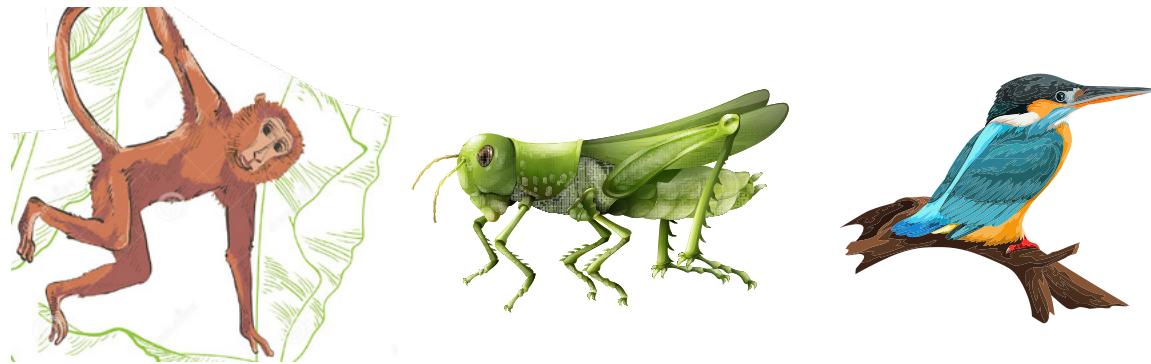
Plante long ol nara anamol oli jenism bodi blong olgeta blong oli save laef long najurol envaeronmen blong olgeta. Ol jenis ia oli save tekem plante taosen o milian yia.

Lukluk ol pijia daon ia blong ol nara anamol.

Hao nao bodi blong mangki i helpem hem blong save laef long bus?

From wanem ol grasopa oli gat ol longala leg?

From wanem ol Vanuatu Kingfisa oli gat ol longfala bik o maot?

ANSA

Ol mangki oli gat ol longfala han mo leg blong oli save klaem ol tri.

Ol grasopa oli gat ol longfala leg blong oli save jam kwiktaem mo ronwe long ol enemi blong olgeta.

Ol kingfisa oli gat ol longfala bik blong oli save daeva long wota mo kasem kwiktaem ol fis mo ol nara anamol blong kakae.

Pat 3: Riding mo raeting ekseseaes

Aktiviti 14

Wok long ol smolsmol grup: Grup 1, Grup 2 mo Grup 3 blong mekem ol ekseseaes daon.

Grup 1 mo Grup 2

EKSESAES 1

Ridim ol sentens daon ia laod long ol studen. Putum ol sentens long stret oda folem stori.

- Krokodael i lego Smol elefen.
- a Wan dei Smol elefen hem i toktok long Krokodael.
- Smol elefen i yusum niufala trunk blong hem blong faenem kakae.
- Krokodael i holem strong we strong nus blong Smol elefen.
- Ol elefen oli gat ol niufala trunk long Krokodael.
- Smol elefen mo Snek oli pulum strong moa.

Grup 1

Mekem ol eksesaes daon ia wetem ol Grup 1 studen.

EKSESAES 1

Raetem mo poenem leta e. Talem saon e e e wetem maot blong yu i haf open. Ol studen oli talem saon ia bakegen.

Askem ol studen wanem wod long stori blong elefen i stat wetem saon ia e. Raetem wod 'elefen'. Ol studen oli ridim mo talem wod ia. Askem wanem ol nara wod we is stat wetem sem saon ia e, eksampol, **en**, **eg**, **enjin**.

Poenem, mekem saon mo klapem han taem yu talem 3 pat blong wod ia:

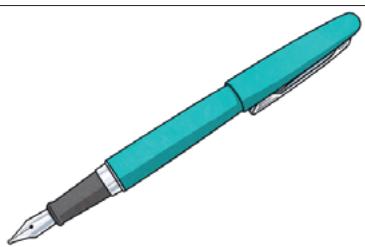
e / le / fen.

Ol studen oli ridim mo talem wod ia bakegen.

EKSESAES 2

Poenem wanwan pi ja daon ia. Ol studen oli talem wanem ia. Poenem

wanwan wod long lis we i stap. Helpem studen blong saonemaot fes leta blong wanwan wod mo afta oli talem ful wod. Askem mining blong wanwan wod. Ol studen oli droem wan laen blong majem pijs i go long stret wod.

	j e n
	b e n
	r e n
	t e n
	p e n

EKSESAES 3

Kopi mo katemap ol leta ia.

en**r****t****p****b****j**

Talem wod 'en'. Ol studen oli faenem wod ia.

Talem wan nara wod. Ol studen oli putum tugeta ol leta blong mekem ol wod ia: ben jen pen ren ten.

Grup 2

EKSESAES 1

Tokbaot wanem ol pi ja daon ia oli soem.

Talem wod 'krokodael'. Oi studen oli faenem pi ja blong wan krokodael.

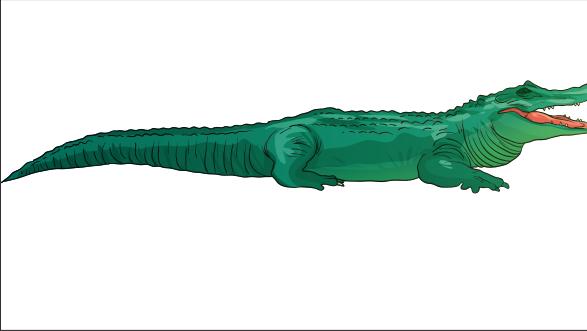
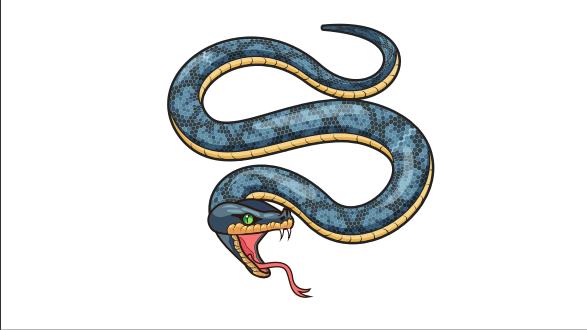
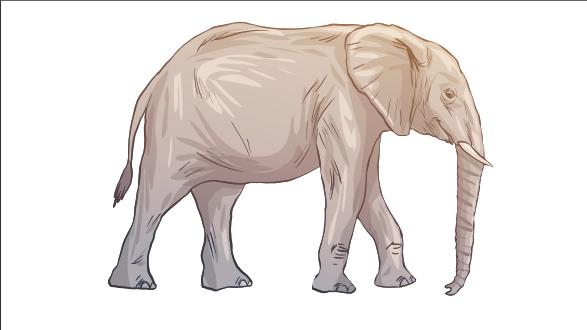
Oli lisen gud long saon blong fes leta blong wod ia.

Oli faenem leta k daon ia.

Afta, helpem olgeta blong raetem ol nara leta blong wod 'krokodael'.

Naoia oli droem wan laen long wod ia i go long stret pi ja.

Mekem sem eksesaes bakegen long ol nara wod mo pi ja.

	e _____
	k _____
	s _____
	p _____

EKSESAES 2

Kopi mo katemap ol wod ia.

Ridim wanwan wod. Putum ol wod long stret oda blong mekem 4 sentens.

- a. **elefen** **gat** **OI** **trank.** **longfala** **ol** **oli**
-
- b. **laekem** **plant.** **OI** **kakae** **elefen** **ol** **oli**
-
- c. **anamol.** **laekem** **OI** **krokodael** **kakae** **ol** **oli**
-
- d. **oli** **flae.** **pijin** **OI** **save**

EKSESAES 3

Yusum ol wod ia blong mekem ol niu mo fani sentens. Raetem ol sentens.

Grup 3

EKSESAES 1

- Smol elefen i faenem Krokodael long riva. Hem i askem Krokodael kwesten ia.
- Nus blong Smol elefen hem i kam longfala moa. Hem i laki se Snek i givhan long hem. Tugeta oli pul strong kasem taem we Krokodael i lego Smol elefen.
- Afta, Smol elefen luksave se hem i save yusum niufala trank blong faenem kakae mo wota mo blong putum sofmad antap long hed blong hem blong hem i kolkol.
- Stori ia i eksplenem from wanem tede ol elefen oli gat ol longfala trank.
- Long taem biffo long Afrika, wan smol gel elefen i bin stap wetem famle blong hem. Smol elefen ia i stap askem fulap kwesten. Wan dei Smol elefen i wantem askem se wanem nao krokodael i stap kakae.

Krokodael i askem Smol elefen blong kam klosap. Hem i holem nus blong hem strong we strong mo hem i pulum. Hem i wantem kakae Smol elefen long dina.

Oi nara elefen oli laekem niufala trank ia. Oli go long riva blong kasem ol niufala trank long Krokodael.

Smol elefen hem i talem tangkiu long Snek blong givhan long hem. Hem i wet kasem taem we nus blong hem i kamdaon. Be nus blong hem i no kamdaon nating.

EKSESAES 2

Oi 10 anamol ia, oli stap long wanem famle grup blong ol anamol: elefen, krokodael, bataflae, snek, ostrij, jiraf, flae, lised, tuna, nasiviru?

Mamol	Reptael	Insek	Pijin	Fis
-------	---------	-------	-------	-----

EKSESAES 3

Kopi mo katemap ol wod ia. Putum ol wod long stret oda blong mekem 2 sentens.

crocodiles

Les

proies

leur

geule.

utilisant

a.

attrapent

leurs

en

grande

pour

à

utilisent

Les

trouver

leur

b.

éléphants

manger.

trompe

longue

Utilisez tous les mots pour créer de nombreuses phrases amusantes. Écrivez-les.

ANSA

Grup 1 mo Grup 2

- a. Wan dei Smol elefen hem i toktok long Krokodael.
- b. Krokodael i holem nus blong Smol elefen strong we strong.
- c. Smol elefen mo Snek oli pulum strong moa.
- d. Krokodael i lego Smol elefen.

- e. Smol elefen i yusum niufala trunk blong hem blong faenem kakae.
f. Ol elefen oli gat ol niufala trunk long Krokodael.

Grup 1

Eksesaes 2

	be n		re n		pe n
	je n		te n		

Grup 2

Eksesaes 1

	elefen		snek
	krokodael		pijin

Eksesaes 2

- a. Ol elefen oli gat ol longfala trunk.
b. Ol elefen oli laekem kakae ol plant.
c. Ol krokodael oli laekem kakae ol anamol.
d. Ol pijin oli save flae.

Grup 3

Eksesaes 1

- a. Long taem bifo long Afrika, wan smol gel elefen i bin stap wetem famle blong hem. Smol elefen ia i stap askem fulap kwesten. Wan dei Smol elefen i wantem askem se wanem nao krokodael i stap kakae.
b. Smol elefen i faenem Krokodael long riva. Hem i askem Krokodael kwesten ia.

- c. Krokodael i askem Smol elefen blong kam klosap. Afta, hem i holem strong we strong nus blong hem mo hem i pul strong. Hem i wantem kakae Smol elefen long dina.
- d. Nus blong Smol elefen hem i kam longfala moa. Hem i laki se Snek i givhan long hem. Tugeta oli pul strong kasem taem we Krokodael i lego Smol elefen.
- e. Smol elefen hem i talem tangkiu long Snek blong givhan long hem. Hem i wet kasem taem we nus blong hem i kamdaon. Be nus blong hem i no kamdaon nating.
- f. Afta, Smol elefen luksave se hem i save yusum niufala trank blong faenem kakae mo wota mo blong putum sofmad antap long hed blong hem blong hem i kolkol.
- g. Ol nara elefen oli laekem niufala trank ia. Oli go long riva blong kasem ol niufala trank long Krokodael.
- h. Stori ia i eksplenem from wanem tede ol elefen oli gat ol longfala trank.

Eksesaes 2

Mamol: elefen, jiraf	Reptael: lised, krokodael, snek
Insek: flae, bataflae	Pijin: ostrij, nasiviru
Fis: tuna	

Eksesaes 3

- a. Les crocodiles attrapent leurs proies en utilisant leur grande geule.
- b. Les éléphants utilisent leur longue trompe pour trouver à manger..

Grup 2

Talem mo aktem ol fani sentens. Eksampol:

- Ol elefen oli save flae.
- Ol elefen oli laekem kakae ol krokodael.
- Ol pijin oli gat ol longfala trank.
- Ol pijin oli laekem kakae ol elefen.

Grup 3

Lisez à haute voix vos phrases drôles. Dramatisez-les. Par exemple :

- Les éléphants utilisent les crocodiles pour attraper de la nourriture.

- Les éléphants utilisent leur grande trompe pour trouver des crocodiles.
- Les crocodiles utilisent leur grande trompe pour trouver des éléphants.

Aktiviti 16

Grup 3: Ridim song blong elefen daon ia long Inglis o Franis. Eksplenem mining blong song ia long Bislama. Eksplenem wanem wan web blong spaeda.

Sing long song ia tugeta. Ol studen we oli no save Inglis o Franis, oli save mekem ol aksen blong song ia.

Le chant de l'éléphant

Un éléphant qui se balançait
sur une toile d'araignée,
trouva ce jeu si intéressant,
qu'il alla chercher un autre éléphant.

Deux éléphants qui se balançaient
sur une toile d'araignée, trouvèrent ce jeu si
intéressant,
qu'ils allèrent chercher un autre éléphant.

Trois éléphants qui se
balançaien sur une toile
d'araignée,
Que tout à coup,
badaboum!
Badoum badoum
bidoum, badoum
badoum bidoum.

Pat 4: Asesmen

Kipim gud kastom stori blong elefen ia. Yu redi blong ridim mo aktem
stori ia taem yu gobak long skul.

Aktiviti 17

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raetem T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Plante long ol kastom stori oli mekemap nomo.	

2. I gat ol elefen long Vanuata.	
3. Ol elefen oli kakae gras, lif, branj, rut, sid, frut mo flawa.	
4. Elefen i wan fis.	
5. Krokodael i wan reptael.	
6. Snek i wan mamol.	
7. Ostrij i wan fis.	
8. Ol anamol we oli kakae ol plant nomo yumi kolem olgeta hebivo.	
9. Ol anamol we oli kakae ol mit nomo yumi kolem olgeta omnivo.	
10. Ol anamol we oli kakae ol mit mo plant yumi kolem olgeta kanivo.	
11. I tekem 5 yia blong ol elefen oli gro ol longfala trank blong olgeta.	
12. Ol elefen oli gro ol longfala trank blong mekem oli luk naes.	

Grup 3: Ridim ol kwesten mo raelem ol ansa.

	ANSA
1. Quel est un autre nom pour une histoire imaginaire?	
2. Citez 2 continents où vivent les éléphants.	
3. Nommez 3 choses que mangent les éléphants.	
4. À quel groupe d'animaux appartient un éléphant?	
5. À quel groupe d'animaux appartient un crocodile?	
6. À quel groupe d'animaux appartient un serpent?	
7. À quel groupe d'animaux appartient une autruche?	

8. Quel animal dans l'histoire est un herbivore?	
9. Quels sont les 2 animaux carnivores de l'histoire?	
10. Quel animal de l'histoire est un omnivore?	
11. Combien de temps a-t-il fallu aux éléphants pour faire pousser leur longue trompe?	
12. Pourquoi les éléphants possèdent-ils de longues trompes? Donnez 1 raison.	

ANSA Grup 1, 2 mo 3

Grup 1 + 2		Grup 3 Français
1.	T	Une fable/ un conte/ une légende
2.	N - Oli stap long Afrika mo Esia.	Afrique, Asie
3.	T	Herbe, feuilles, branches, racines, graines, fruits, fleurs.
4.	N - Hem i wan mamol.	Un mammifère
5.	T	Un reptile
6.	N - Hem i wan reptael.	Un reptile
7.	N - Hem i wan pijin.	Un oiseau
8.	T	Un herbivore
9.	N - Oli kanivo.	Le crocodile et le serpent.
10.	N - Oli omnivo.	L'oiseau
11.	N	Il leur a fallu des milliers ou des millions d'années pour faire pousser leurs trompes.
12.	N	<ul style="list-style-type: none"> • pour mieux survivre dans leur milieu naturel (habitat) • pour trouver de la nourriture • pour nager • pour se défendre

Total mak = _____

Aktiviti 18

Studen self-asesmen wik 4 topik: Kastom stori blong Afrika

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

	Yes 	No 	Smol
Putum wan tik long wan pija. Long en blong topik ia:			
mi save diskraebem ol elefen: famle, bodi, ples, kakae, frank i kam wea mo yus blong frank.			
mi save talem wanem ol krokodael, snek mo pijin oli kakae.			
mi save ridim, talem mo aktem stori blong Afrika.			
mi save yusum wan jeklis blong impruvum ol drama.			
mi save ridim mo putum stori long stret oda.			
mi save mekem sentens yusum ol wod.			
Grup 1: mi save mekem ol wod yusum ol saon blong ol leta blong alfabet.			
Grup 2 + 3: mi save talem olsem wanem ol bodi blong ol elefen mo ol nara anamol oli bin jenis sloslo.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			
	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 4 Topik: Kastom storî blong Afrika

Det: long ..... kasem .....

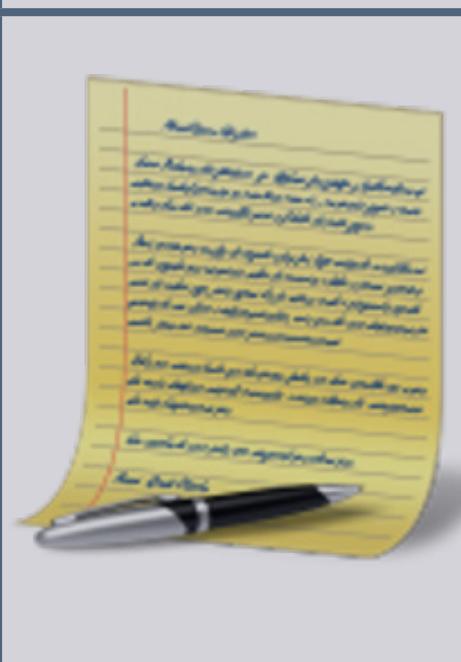
Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Niu Mun	☐	☐
3. Riding mo raeting eksasaes	☐	☐
4. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen: ..... Det: .....

Wik 5

Ol stori

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta. ‘Ol stori’ i minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol piya. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod antap: stori, ol.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis o Frans?

ANSA

Stories, Fables, Legends / Des histoires, contes, légendes

Aktiviti 2

Ridim tebol daon ia tugeta.

1. Wanem bae yu mekem long topik ia?
2. Wanem ol lening gol blong topik ia?
3. Wanem ol mein pat blong topik ia?

TOPIK

Wik 5 topik: Ol stori

Long topik ia, ol studen oli lisen long ol kastom stori blong lanem abaot kalja mo kastom blong olgeta. Oli talem, aktem mo raetem ol kastom stori mo ol narafala stori.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong lisen, andastanem, talem bakegen mo aktem wan kastom stori.
- blong talem mo aktem wan narafala stori.
- blong droem o raetem wan kastom stori mo wan narafala stori.
- blong yusum wan jeklis blong impruvum ol drama.
- blong yusum wan jeklis blong impruvum raeting.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Kastom stori
3. Ol narafala stori
4. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot wanem bae Yu mekem long wik ia blong Yu stap helti.

Raetem ol aedia. Droem ol pijia mo putum long wol.

Long wik ia yumi:

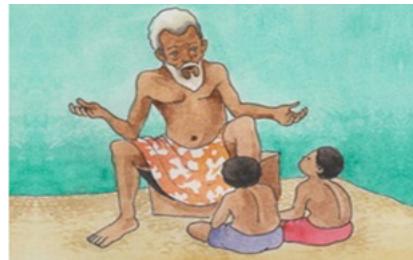
Pat 2: Kastom stori

Aktiviti 4

Askem ol peren, jif o olfala long komyuniti blong talem sam kastom stori.

Askem ol kwesten abaat ol stori ia. Tokbaot olsem wanem ol stori ia oli tijim yumi.

Aktiviti 5

Helpem wanwan long olgeta blong oli talem stori bakegen.

Aktem ol stori. Mekem sua se evri studen i tekpat.

1) Talem hu.		2) Talem weaples.	
3) Talem wataem: Long taem bifo ...		4) Talem wanem i hapen long wanem oda: Fas samting ... Nekis samting ... Afta ... Las samting ...	
5) Talem wanem i hapen long en blong stori, eni mesej o wanem yumi lanem long stori ia. Naoia ... Tede ...			

Yusum jeklis daon ia blong impruvum drama blong yu.

Putum ✓ = Yes o X = No

Jeklis blong impruvum ol drama

	Yes ☒	No ☐
Wanem blong asesem		
Grup i kamap wetem ol gudfala tingting taem oli arenjem ples mo faenem ol aetem blong mekem stori i ril.	☐	☐
Evri studen i tekpat.	☐	☐
Evri studen i toktok klia.	☐	☐
Ol aksen blong olgeta i soemaot stret mesej blong stori ia.	☐	☐
Oli mekem sam intresting aksen.	☐	☐
Ol studen oli helpem ol nara studen blong aktem stori.	☐	☐
Evriwan i laekem pleplei blong olgeta.	☐	☐

Aktiviti 6

Sam studen long klas 1-6 oli bin raetem stori ia wanples.

Ridim mo tokbaot stori ia tugeta.

From wanem san i saen long dei mo mun i saen long naet?

Longtaem bifo San mo Mun tufala i laekem tumas blong stap tugeta. Tufala i stap ronron mo pleplei tugeta oltaem.

Be wantaem tufala i stap wokbaot mo luk wol. Tufala i glad tumas blong luk wol ia we i grin mo i blu. Nao tufala i resis blong kasem wol ia. Be tufala i spid tumas nao San i go jam insaed long wan volkeno, i harem i hot tumas. Mun i spid i go jam insaed long solwota, i harem i kolkol tumas.

Be from hot mo kolkol oli no save stap tugeta, San i ronwe go stap long narasaed long wol mo Mun i ronwe go stap long narasaed.

Naoia, San mo Mun oli no save stap tugeta. San i saen long dei, mo Mun i saen long naet.

Ridim stori bakegen. Makem wan sekel raon long ol 4 pat blong stori ia:

1. Taetol
2. Hu, weaples, wataem
3. Wanem i hapen
4. En blong stori.

ANSA

1. Taetol	From wanem san i saen long dei mo mun i saen long naet?
2. Hu, weaples, wataem	Longtaem bifo San mo Mun tufala i laekem tumas blong stap tugeta. Tufala i stap ronron mo pleplei tugeta oltaem.
3. Wanem i hapan	Be wantaem tufala i stap wokbaot mo luk wol. Tufala i glad tumas blong luk wol ia we i grin mo i blu. Nao tufala i resis blong kasem wol ia. Be tufala i spid tumas nao San i go jam insaed long wan volkeno, i harem i hot tumas. Mun i spid i go jam insaed long solwota, i harem i kolkol tumas. Be from hot mo kolkol oli no save stap tugeta, San i ronwe go stap long narasaed long wol mo Mun i ronwe go stap long narasaed.
4. En blong stori	Naoia, San mo Mun oli no save stap tugeta. San i saen long dei, mo Mun i saen long naet.

Aktiviti 7

Wok long ol smolsmol grup: Grup 1, Grup 2 mo Grup 3.

Grup 1: Droem wan kastom stori.

Grup 2: Droem wan kastom stori. Raetem taetol blong stori mo raetem wan smol stori long wanwan pija.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum stori blong yu.

Putum ✓ = Yes o X = No

Jeklis blong impruvum raeting

Stori blong mi hem i gat:

- wan sot klia taetol?

Yes **No**

☐	☐
--------------------------	--------------------------

• ol droing we oli talem stori long stret oda?	☐	☐
• ol stret speling?	☐	☐
• ol smol mo kapital leta mo ful stop?	☐	☐
• hanraeting we i klia mo isi blong ridim?	☐	☐

Grup 3: Raetem wan samari blong wan kastom stori wetem:

1. Taetol
2. Introdaksen: hu (ol karakta), weaples, wataem
3. Midel: Wanem i happen, ol ivent
4. En blong stori
5. Eni mesej o lesen i kamaot long stori.

Droem ol pija blong go wetem stori blong yu.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum stori blong yu.

Putum ✓ = Yes o X = No

Jeklis blong impruvum raeting	Yes ☒	No ☐
Stori blong mi hem i:		
a. gat wan sot klia taetol?	☐	☐
b. talem nem blong ol mein karakta?	☐	☐
c. talem weaples mo wataem stori ia i tekem ples?	☐	☐
d. talem wanem i happen mo diskraebem ol ivent long stret oda?	☐	☐
e. gat wan klia en blong stori?	☐	☐
f. gat ol stret speling?	☐	☐
g. gat ol smol mo kapital leta, ful stop, koma, kwesten mak?	☐	☐
h. gat wan paragraf long wanwan aedia?	☐	☐
i. yusum ol defdefren kaen wod mo ekspresen?	☐	☐
j. gat hanraeting we i klia mo isi blong ridim?	☐	☐
k. gat ol droing we oli go wetem stori ia?	☐	☐

Aktiviti 8

Soem mo ridim kastom stori long grup blong yu.

Askem ol kwesten sapos stori i no klia.

Helpem ol narafala studen blong jenisim raeting blong olgeta blong mekem i klia moa.

Ridim stori blong yu long ol famle mo fren.

Putumap ol stori long wol.

Pat 3: Ol narafala stori

Aktiviti 9

Talem wan narafala stori we yu bin harem o yu ridim long ful grup.

Folem ol aedia daon ia blong talem stori blong yu.

Afta yu talem stori ia, ol studen oli save askem ol kwesten.

1) Talem hu.		2) Talem weaples.		
3) Talem wataem: Long taem bifo ...		4) Talem wanem i happen long wanem oda: Fas samting ... Nekis samting ... Afta ... Las samting ...		
5) Talem wanem i happen long en blong stori, eni mesej o wanem yumi lanem long stori ia. Naoia ... Tede ...				

Aktiviti 10

Wok long ol smolsmol grup: Grup 1, Grup 2 mo Grup 3.

Grup 1: Droem stori blong yu.

Grup 2: Droem stori blong yu. Raetem taetol blong stori mo raetem wan smol stori long wanwan pija.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum stori blong yu.

Jeklis blong impruvum raeting	Yes ☒	No ☐
Stori blong mi hem i gat:		
• wan sot klia taetol?	☐	☐
• ol droing we oli talem stori long stret oda?	☐	☐
• nem blong raeta?	☐	☐
• ol stret spelng?	☐	☐
• ol smol mo kapital leta mo ful stop?	☐	☐
• hanraeting we i klia mo isi blong ridim?	☐	☐

Grup 3: Raetem stori blong yu long Inglis o Franis, mo droem ol pija.

Folem ol aedia daon ia:

- Taetol
- Introdaksen: hu (ol karakta), weaples, wataem
- Midel: wanem i hapen, ol mein ivent
- En blong stori
- Eni mesej o lesen we i kamaot long stori.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum stori blong yu.

Jeklis blong impruvum raeting	Yes ☒	No ☐
Stori blong mi hem i:		
• gat wan sot klia taetol?	☐	☐
• talem nem blong ol mein karakta?	☐	☐
• talem weaples mo wataem stori ia i takem ples?	☐	☐
• talem wanem i hapen mo diskraebem ol ivent long stret oda?	☐	☐
• gat wan klia en blong stori?	☐	☐
• gat ol stret spelng?	☐	☐
• gat ol smol mo kapital leta, ful stop, koma, kwesten mak?	☐	☐
• gat wan paragraf long wanwan aedia?	☐	☐
• yusum ol defdefren kaen wod mo ekspresen?	☐	☐
• gat hanraeting we i klia mo isi blong ridim?	☐	☐
• gat ol droing we oli go wetem stori ia	☐	☐

Aktiviti 11

Ridim mo aktem stori blong yu long ful grup.

Askem ol kwesten. Helpem ol narafala studen blong jenisim stori blong olgeta blong mekem i klia moa.

Yusum ‘Jeklis blong impruvum ol drama’ antap, blong impruvum drama blong yu.

Ridim mo aktem stori blong yu long ol famle mo fren.

Putumap ol stori long wol.

Kipim gud ol stori blong yu. Yu stap redi blong soem ol stori blong yu long klas blong yu taem yu gobak long skul.

Pat 4: Asesmen

Kipim gud ol stori blong yu. Yu stap redi blong soem ol stori blong yu long klas blong yu taem yu gobak long skul.

Aktiviti 12

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens 1-8. daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens 1-8 mo raetem T o N. T = Tru N = No tru

	T/N
1. Plante taem ol olfala oli stap talem ol kastom stori.	
2. Ol kastom stori oli olsem wan fom blong fulumap.	
3. Ol kastom stori oli stap tokbaot wanem i hapen bifo.	
4. Plante taem ol kastom stori oli gat ol lesen we oli stap behaen long olgeta.	

Putum 4 pat blong stori ia long stret oda. Raetem a, b, c, d.

	a, b, c, d
5. En blong stori	
6. Hu i stap, weples mo wataem i happen	
7. Wanem i happen	
8. Taetol	

Grup 2

9-12 (4 mak). Korektem 4 mistek long raeting daon ia.

wan taem mi wetem mama mo papa mifala i
kasem wan bikfala fis afta, mama i kukum.

Grup 3

1. Ecrivez ‘Ol stori’ en français.

Quelles sont les 6 idées principales d'une légende? (6 points)

2. ....

3. ....

4. ....

5. ....

6. ....

7. ....

Lors de la relecture de votre travail, il y a beaucoup de choses à vérifier, par exemple, l'orthographe. Listez 5 autres choses à vérifier. (5 points).

8. ....

9. ....

10. ....

11. ....

12. ....

ANSA**Grup 1 + 2**

1. T
2. N
3. T
4. T
5. En blong stori
6. Hu i stap, weples mo wataem hem i happen
7. Wanem i happen
8. Taetol

 d b c a**Grup 2**

9-12 (4 mak)

Wwan taem mi wetem mama mo papa mifala i kasem wan **bigk**fala fis. **Aefta** mama i kukum.

Grup 3

	Français
1	Des histoires, contes, légendes
2	De qui parle-t-on dans l'histoire?
3	Quand l'histoire se passe-t-elle?
4	Où l'histoire se passe-t-elle?
5	Que s'est-il passé (les principaux événements)?
6	Comment l'histoire se termine-t-elle?
7	Quelle est la morale de cette histoire?
8-12	(5 points) 5 de ces idées: <ul style="list-style-type: none"> • Titre court et clair • Nom de l'auteur • Personnages principaux, quand et où l'histoire a eu lieu • Ce qui s'est passé, dans un ordre logique • Fin claire • Ponctuation

	<ul style="list-style-type: none"> • Un paragraphe pour chaque idée principale
	<ul style="list-style-type: none"> • Une variété de mots et d'expressions
	<ul style="list-style-type: none"> • Ecriture claire
	<ul style="list-style-type: none"> • Des dessins qui illustrent l'histoire

Total mak = _____
12

Aktiviti 13

Studen self-asesmen wik 5 topik: Ol stori

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pijia. Long en blong topik ia:	Yes 	No 	Smol
mi save lisen, andastanem, talem bakegen mo aktem wan kastom stori.			
mi save talem mo aktem wan narafala stori.			
mi save droem o raetem wan kastom stori mo wan narafala stori.			
mi save yusum wan jeklis blong impruvum ol drama.			
mi save yusum wan jeklis blong impruvum raeting.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			

	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem abaot topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 5 Topik: Ol stori

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Kastom stori	☐	☐
3. Ol narafala stori	☐	☐
4. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen:

Det:

Wik 6

OI anamol

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim tugeta nem blong topik antap. ‘Ol anamol’ i minim wanem?

Grup 1 : Lukluk ol pija. Oli soem wanem?

Grup 2 : Poenem wanwan wod: anamol, ol.

Grup 3 : Wanem nem blong topik ia long Inglis/ Franis?

ANSA

Animals / Des animaux

Aktiviti 2

Ridim tugeta tebol daon ia.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

TOPIK

Wik 6 Topik: Ol anamol

Long topik ia, ol studen oli ridim abaot fulap defdefren anamol long anamol kingdom. Oli putum ol anamol long ol grup we oli serem ol semak karakteristik (ol kwaliti mo ol fija blong olgeta). Oli save diskraebem sam long ol mamol mo ol pijin, ol yangfala blong olgeta mo wanem oli kakae.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong ridim mo aktem wan stori blong ‘Ol pengwin ia nao!’
- blong talem nem blong ol anamol we oli vetebret mo invetebret.
- blong talem nem blong ol mamol, ol pijin, ol fis, ol reptael, ol amfibien mo ol atropod.
- blong talem nem blong ol mamol mo ol pijin wetem ol pikinini o yangfala blong olgeta.

- blong talem nem blong ol anamol we oli kanivo, hebivo mo omnivo.
- blong mekem ol mats maliplikesen blong namba 5 mo 10.
- Grup 2 + 3: blong ridim mo raetem ol nem blong fulap anamol.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Ol famle grup blong ol anamol
3. Ol pengwin ia nao!
4. Deskripsen blong ol anamol
5. Mats mo riding eksesaes
6. Asesmen

Tokbaot wanem bae yu mekem long wika
ia blong yu stap helti. Raetem ol aedia,
droem ol pijia mo putum long wol.

Pat 2: Ol famle grup blong ol anamol

Aktiviti 3

Wanem anamol yu gat? Wanem anamol yu laekem tumas? Yu laekem from wanem?

Plei long anamol speling gem ia.

Wan studen i talem alfabet long evriwan mo slo: a, b, ...

Wan nara studen i talem se “Stop” afta long eni leta.

Wan nara studen i talem nem blong wan anamol we leta ia i stap long

wod. Eksampol, leta e hem i blong 'elefen' o 'snek'.

Wan nara studen i raetem nem blong anamol long pepa.

Oi studen oli jenisim rol mo ripitim hemia kasem we grup i gat 12-15 nem blong ol anamol.

Oi studen oli jekem speling blong ol nem ia.

Grup 3: Jekem speling mo raetem ol nem blong ol anamol long Inglis.

Aktiviti 4

Wanem hem i wan anamol?

Ridim bakegen ol lis blong ol nem blong anamol antap.

Wanem anamol oli semak? Oli semak olsem wanem?

Wanem anamol oli defren? Oli defren olsem wanem?

Wanem ol defren wei we yumi save grupum ol anamol ia wamples?

ANSA

Wan anamol hem i wan living samting we i muv mo kakae mo i gat sens blong lukluk mo harem samting.

Oi anamol oli stap long grup blong anamol kingdom. Insaed long anamol kingdom ia, i gat fulap defdefren kaen grup o ol kaen anamol. Yumi putum ol anamol ia wamples folem ol karakteristik we oli serem o oli semak.

Eksampol, mifala i grupum ol anamol we oli:

- save flae o save swim.
- liv long ol semak ples o habitat.
- gat semak namba blong ol leg.
- kakae ol semak taep blong kakae.
- domestiketed o tem (oli no wael), we oli save stap long haos wetem ol pipol

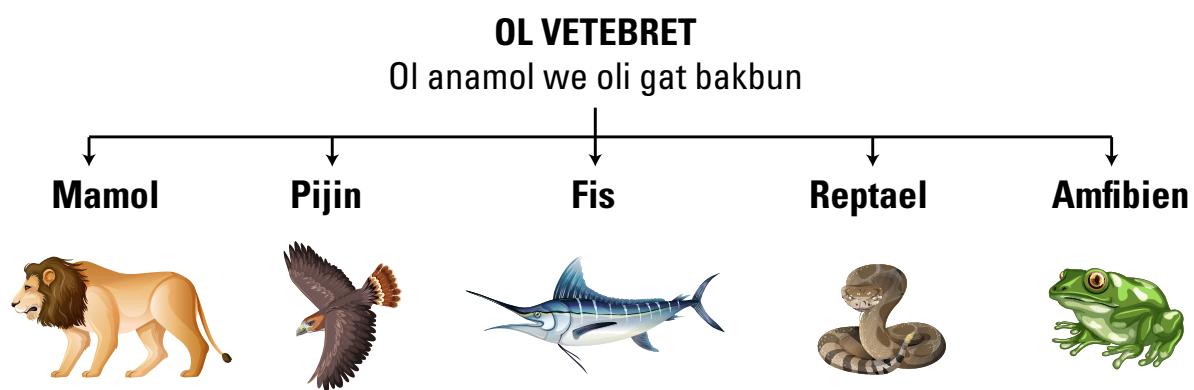
Oi saentis oli grupum ol anamol long wol long tufala stamba grup:

1. Vetebret we oli gat bakbun.
2. Invetebret we oli nogat bakbun.

Oi saentis oli grupum ol anamol bakegen long ol smolsmol famle grup. Hemia i mekem se i isi blong yumi save stadi long olgeta. Wan famle grup hem i inkludum ol anamol we oli semak o oli klosap semak.

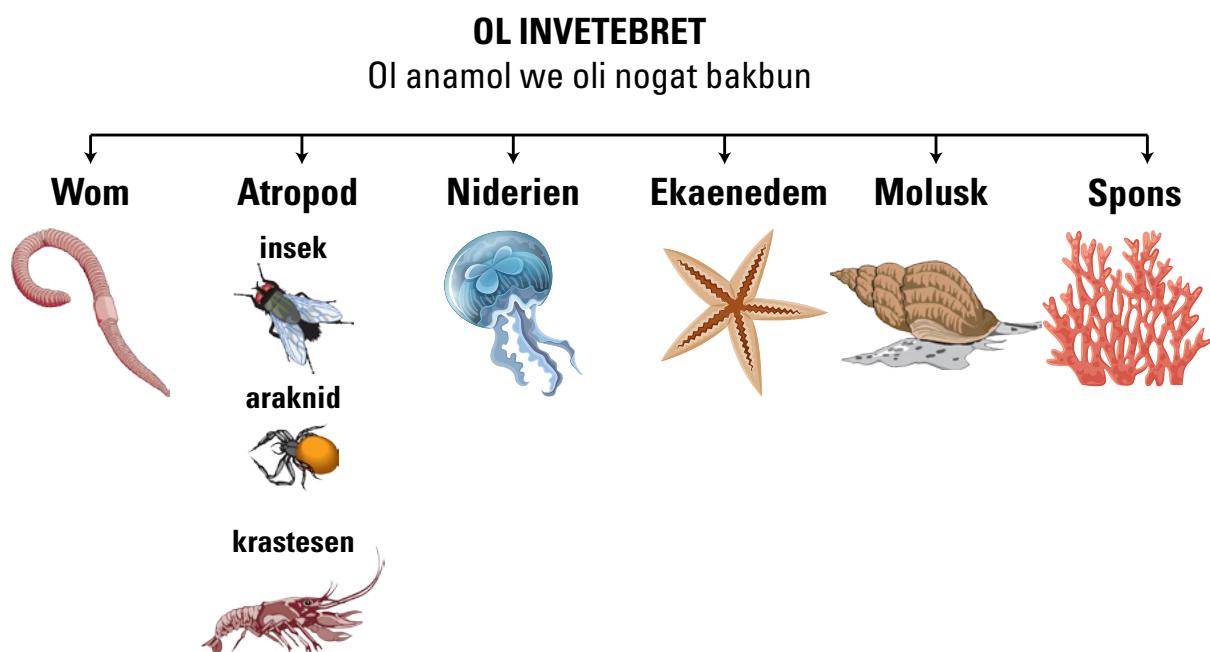
Vetebret

Daogram daon i soem 5 mein famle grup blong ol anamol we oli ol vetebret: Amfibien (amphibian/ amphibian), Pijin (bird/ oiseau), Fis (fish/ poisson), Mamol (mammal/ mammifère) mo Reptael (reptile).

Invetebret

Daogram daon i soem 6 famle grup blong ol anamol we oli invetebret: Wom (worms, vers), Atropod (arthropods), Niderien (cnidarians), Ekaenedem (echinoderms), Molusk (mollusks/ mollusques) mo Spons. Long topik ia yumi fokas long ol famle grup blong Atropod, from hemia oli komon long Vanuatu.

OL ATROPOD

Ol atropod oli ol smolsmol anamol we oli gat moa long fo join leg. Ol insek, araknid (olsem spaeda, skopion), mo krastesen (ol smolsmol anamol blong wota, olsem krab, krefis), oli kam long famle grup blong ol anamol ia.

Aktiviti 5

Tokbaot ol kwesten ia long grup.

Grup 1 + Grup 2

1. Ol mamol: Wanem nao ol mamal oli gat we i semak, eksapol: ol yuman, ol dog, ol puskat, ol hos, ol dolfin mo ol welfis?
2. Ol pijin: Wanem nao ol pijin oli gat we i semak, eksapol: ol igel, ol pikok, ol faol, ol dakdak, ol jis, ol hok naet?
3. Ol fis: Wanem nao ol fis oli gat we i semak, eksapol: sak, tuna, klaonfis? Wanem nao samfala fis we oli gat ol defren fija long ol narafala?

Grup 3

4. Ol reptael: Wanem nao ol reptael oli gat we i komon, eksapol: snek, totel, krokodael, lised, toto?
5. Ol amfibien: Wanem nao ol amfibien oli gat we i komon, eksapol: ol frok, ol tod, ol niut, ol salamanda?
6. Ol atropod: Wanem nao ol atropod oli gat we i komon long evriwan, eksapol: insek (anis, flae), araknid (spaeda, skopion, tik) mo krastesen (krab, krefis)?

ANSA

1. Ol mamol oli:
  - produsim melek long bodi blong olgeta blong fidim ol yangfala.
  - womblad. Sapos tempereja i fris mo kolkol, ol bodi blong ol mamol oli gat wan nomol tempereja nomo oltaem. Ol womblad oli mekem ol mamol oli aktiv mo save liv long ol fulap kaen ples olbaot.
  - Klosap evri mamol oli givim bet long ol laef yangfala.
2. Ol pijin oli:
  - bon mo kamaot long ol strong sel blong eg.
  - gat ol feta long ol wing blong olgeta mo ol tel we oli semak. Hemia i alaoem ol feta blong kajem mo holem samting long ea.

Hem i helpem ol pijin blong oli flae, stiarem olgeta mo blong go daon long graon. Samfala pipol oli ting se ol anamol we oli gat wing oli ol pijin. Be, hemia hem i no tru. Olgeta flaengfokis, bat mo flae oli gat ol wing, be oli no pijin. Ol flaengfokis mo bat oli ol mamol mo ol flae oli ol insek.

3. Ol fis oli:

- ol vetebret we oli stap nomo long wota.
- gat ol gil, ol skel, mo ol fin long bodi blong olgeta.
- I gat ol fis we oli stap jam long ea (flaeing fis), blaen fis, fis wetem nos olsem ol elefen mo fis we i stap krol long graon mo hop olbaot.

4. Ol reptael oli:

- gat wan skin we i fulap long skel, blong oli protektem bodi blong olgeta.
- ol kolblad anamol. Ol bodi blong olgeta oli jenis long ol tempereja long ol envaeronmen we oli stap long hem. Taem oli wom tumas, oli go insaed long wota o stap anda long wan sed o tri blong oli kolkol. Taem oli kolkol, oli goaot mo stap wom long san.
- oli bon long graon.

5. Ol amfibien oli:

- bon long wota.
- brit wetem ol gil taem oli bon, olsem ol fis.
- divelopem ol lang mo save stap long lan (graon), taem oli groap.
- ol kolblad anamol.

6. Ol atropod oli:

- ol invetebret, oli nogat bakkun.
  - ol kolblad anamol.
  - gat segmented bodi (bodi blong olgeta i gat ol pat o segmen). Eksapol, ol spaeda oli gat 2 segmen mo ol flae oli gat 3 segmen.
  - gat fulap leg o am wetem joen blong oli save benem. Eksapol, ol spaeda oli gat 8 leg. Ol insek olsem ol anis oli gat 6 leg. Ol krab oli gat 8 leg mo 2 klo.
  - gat wan skeleten we i stap aotsaed long bodi blong protektem bodi blong olgeta, eksapol, sel blong krab.
-

Pat 3: Ol pengwin ia nao!

Aktiviti 6

Tokbaot ol pijs ia mo wanem yu
save long ol pengwin.

Ol pengwin oli blong wanem grup
blong ol anamol?

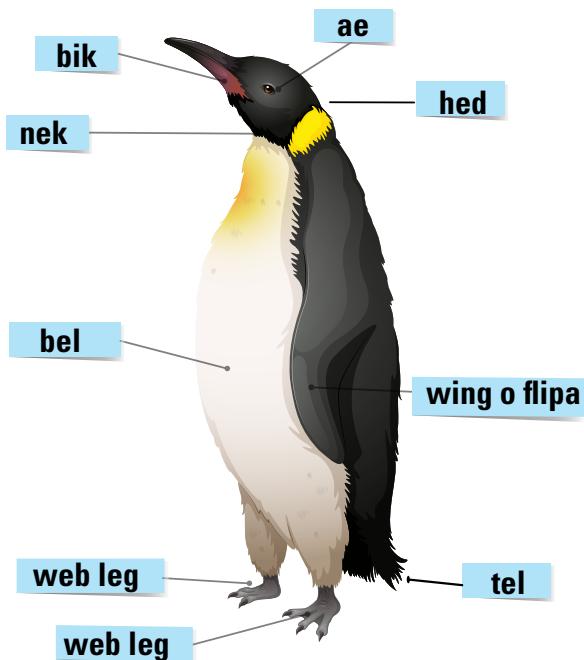
Wanem kala blong ol pengwin?

Wanem ol mein pat blong bodi
blong olgeta?

Oli liv wea? Oli muv olsem wanem?
Oli kakae wanem?

Grup 1 : Tokbaot wanem pat blong
bodi blong wan pengwin we i
semak olsem bodi blong yumi mo
wanem pat oli defren.

OL PAT BLONG BODI BLONG WAN PENGWIN

ANSA

Ol pengwin oli ol pijin. Oli blak mo waet wetem yelo mo orenj paj
long wanwan saed blong hed blong olgeta. Oli liv long wota mo
long ol kol ples, Oli no save flae. Oli swim mo muv anda long solwota
taem oli yusum ol wing o flipa blong olgeta. Oli save wokbaot mo
ronron wetem ol web leg blong olgeta. Ol mein kakae blong olgeta
hem i ol fis mo krastesen. Oli kanivo.

Aktiviti 7

Wanem taetol blong stori daon ia?

Hu i raetem stori ia? Hu i droem ol pijs?

Lukluk ol pijs mo traem blong talem:

- Huia ol mein karakta long stori ia?
- Stori ia i tekem ples wea?
- Yu ting se wanem i hapen?

Evri studen i mas ridim wan pat blong stori blong faenem ol ansa long ol
kwesten antap ia.

ANSA

Taetol: Ol pengwin ia nao! Raeta: Estelle Bakeo; Pesen we i droem ol pija: Paul Dick.

Ol pengwin ia nao!

Estelle Bakeo i raetem stori ia.

Paul Dick i droem ol pija blong buk ia.

Mifala i go lukluk ples long Ostrelia, mo wan gaed i stap tekem mifala i goraon.

Wan dei gaed i askem long mifala se, "Hu i wantem luk ol pengwin?"

Mifala evriwan i singaot, "Mi, mi!"

Bae hemia nao hem i gudfala mak blong holidei blong mifala long Ostrelia.

Gaed i talem se, "I stret!

Bae yumi go long aelan blong ol pengwin tumora."

Mi askem se, "Bae yumi luk ol pengwin ia?"

Gaed i se, "Yes!"

Evriwan oli glad tumas blong go luk ol pengwin.

Oli tokbaot ol pengwin ful naet.

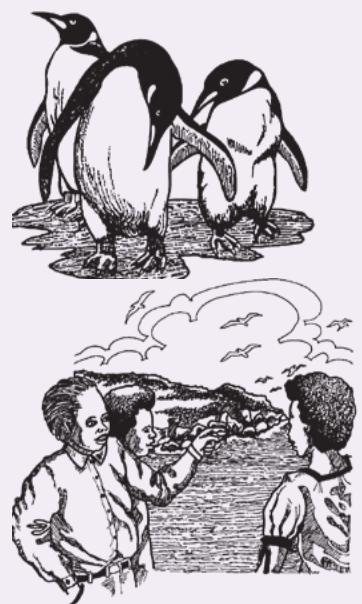
Nekis moning, gaed i pikimap mifala long naen klok. Mi harem mi glad tumas blong luk ol pengwin. Mi neva luk wan long laef blong mi.

Be taem mifala i kasem aelan, i no gat pengwin nating.

Mi askem long gaed blong mifala se, "Wehem ol pengwin?"

"Yu tru se bae mifala i luk ol pengwin ia?" Gaed blong mifala i se, "Be yes!"

Mifala i draev i go long wof mo evriwan i kamaot long bas. Mi luk wan samting. Mi talem se, "Ol pengwin ia nao!"

Be nogat. Hemia ol man blong sakem huk nomo, oli stap long bot blong olgeta.

Mi askem long gaed se, "Wehem ol pengwin?"

Hem i se, "Ating oli stap long en blong aelan ia."

Mifala i gobak long bas. Mi we mi wantem tumas blong luk ol pengwin, be no yet. Mifala i draev i go long en blong aelan.

Mi askem, "Ol pengwin ia nao?"

Be nogat. Mifala i luk ol feta blong faol, ol bigfala ston mo ol wev nomo.

Mi harem i nogud we. Mifala i draev i gobak long wof.

Long semtaem nomo, mi luk wan trak blong wan wokman we i kam stop long rod. Bihaen long trak ia i gat wan kej. Insaed long kej ia i gat sam laev samting olsem ol pengwin oli stap long hem.

Mi singaot bigwan,

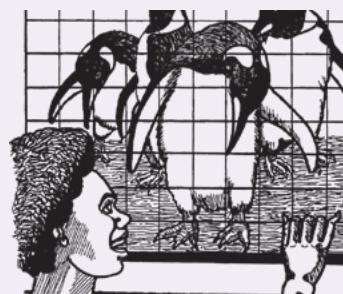
"He, ol pengwin ia nao!" "Stopem bas!"

Yes, ol pengwin ia nao! Wokman

we i stap lukaotem olgeta i wantem karem olgeta blong go long wan niufala ples blong olgeta.

Mifala evriwan i go mo lukluk ol pengwin ia.

Mi talem se, "Ol pengwin ia nao!"

Aktiviti 8

Huia tufala mein karakta long stori ia?

Stori ia i tekples wea? Wanem i hapen long stori ia?

Trak i tekem ol pengwin i go wea?

Wanem nao ol filing blong ol turis long ol pengwin?

Wanem ol filing blong yu long ol pengwin?

ANSA

Tufala mein karakta long stori ia hem i wan woman we i stap talem stori, mo wan tua gaed. Woman ia hem i stap long wan grup blong ol turis long Ostrelia.

Grup ia oli visitim ol ples long Ostrelia. Oli wantem luk ol pengwin. Oli go long wan aelan blong luk ol pengwin be oli nogat. Afta oli luk samfala pengwin long wan keij long bak blong wan trak. Oli stopem trak mo luk ol pengwin!

Trak ia i stap tekem ol pengwin i go long wan niufala ples blong stap. Ol turis oli laekem ol pengwin tumas.

Aktiviti 9

Ridim stori ia bakegen mo aktem: wan nareta, wan woman, wan tua gaed mo ol nara turis.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum drama blong yu.

Aktem stori ia long ol famle mo ol fren blong yu.

Jeklis blong impruvum ol drama

	Yes ☒	No ☐
Wanem blong asesem		
Grup i kamap wetem ol gudfala tingting taem oli arenjem ples mo faenem ol aetem blong mekem stori i ril.	☐	☐
Evri studen i tekpat.	☐	☐
Evri studen i toktok klia.	☐	☐
Ol aksen blong olgeta oli soemaot stret mesej blong stori ia.	☐	☐
Oli mekem sam intresting aksen.	☐	☐
Ol studen oli helpem ol nara studen blong aktem stori.	☐	☐
Evriwan i laekem pleplei blong olgeta.	☐	☐

Pat 4: Deskripsen blong ol anamol

Aktiviti 10

Wok long ol smol grup.

Grup 1 + Grup 2

EKSESAES 1

Ridimaot ol deskripsen blong ol anamol mo ol yangfala blong olgeta long kolom 1.

Majem olgeta wetem korek pija. Raetem Pija a) i go long j)

Wan dakdak i gat dakling. Pija _g)_	a.		
Wan hos i gat fol. Pija ____	b.		
Wan puskat i gat kiten. Pija ____	c.		
Wan pig i gat piglet. Pija ____	d.		
Wan sipsip i gat lam. Pija ____	e.		

Wan got i gat kid. Pija ____	f.		
Wan dog i gat papi. Pija ____	g.		
Wan kao i gat kaf. Pija ____	h.		
Wan faol i gat jik. Pija ____	i.		

EKSESAES 2

Ridimaot ol deskripsen blong 9 anamol mo ol yangfala blong olgeta.

7 long ol anamol ia oli mamol. 2 long ol anamol ia oli pijin.

4 long ol anamol ia oli hebivo. 3 long ol anamol ia oli kanivo. 2 long ol anamol ia oli omnivo.

Fulumap ol wod we oli lus long bokis daon ia.

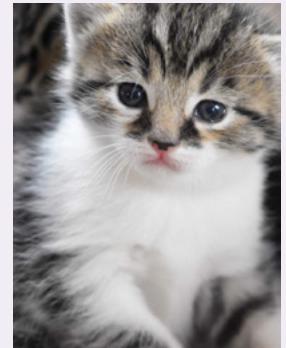
mamol, pijin
 kanivo, hebivo, omnivo
 dog, kiten, dakdak, fol, puskat, dakling, hos, piglet, sipsip, pig, lam,
 jik, kao, kid, faol, kaf, nanigot, papi

1) Mi stap long wan hom o long wan fam. Mi wan mamol.
Mi gat sofsof hea, whiskas, mo wan longfala tel.

Mi wokbaot long fo leg. Mi save klaem eni samting, olsem
ol tri mo ol bielding.

Mi mi kakae mit o fis. Mi mi wan kanivo

Yangfala blong mi oli kolem wan kiten. Mi wan _____.

2) Mi stap long wan fam. Mi wan _____.

Mi gat strong mo raf hea, wan longfala nus mo wan keli
tel.

Mi wokbaot wetem fo leg. Mi gat ol hov.

Mi kakae eni samting, olsem ol hafhaf kakae, mit,
vejetebol, frut mo plant. Mi wan mi kakae olbaot mo
mekem mes. Mi wan _____.

Yangfala blong mi oli kolem wan _____. Mi wan
_____.

3) Mi liv long fil mo fam. Mi wan _____.

Mi gat wan tik kot blong wul.

Mi wokbaot long fo leg. Mi gat ol huv.

Mi kakae ol plant mo gras. Mi wan _____.

Yangfala blong mi oli kolem _____. Mi wan _____.

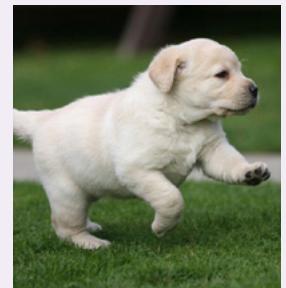
4) Mi liv long wan hom o long wan fam. Mi wan _____.

Mi gat sofsof hea mo wan tel.

Mi wokbaot long fo leg. Mi laekem blong ronem puskat.

Mi kakae mit. Mi wan _____.

Yangfala blong mi oli kolem _____. Mi wan _____.

5) Mi liv long wan fam. Mi wan _____.

Mi gat feta, wan kom mo wan watel (lus skin we i
hangdaon long nek), (wattle).

Mi gat ol wing, be mi save flae long sot ples nomo.

Mi kakae ol insek mo plant. Mi wan _____.

Mi putum eg long fama.

Yangfala blong mi oli kolem _____. Mi wan _____.

6) Mi liv long wan fil long wan fam. Mi wan _____ .

Mi gat sofsof hea mo wan longfala tel.

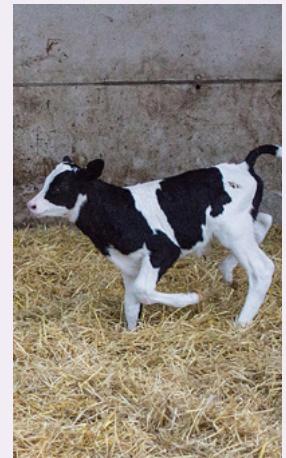
Mi wokbaot long fo leg. Mi gat ol huv.

Mi kakae ol gren, hei mo gras. Mi wan _____ .

Mi givim melek blong titi (udder/ mamelle) blong mi long fama.

Yangfala blong mi oli kolem wan_____ . Mi wan

_____ .

7) Mi liv long wan fam. Mi wan _____ .

Mi gat softala mo smut hea. Mi gat hon long hed blong mi.

Mi wokbaot long fo leg. Mi gat ol huv.

Mi kakae gren, hei mo klosap evri samting we mi faenem!

Mi wan _____ .

Yangfala blong mi oli kolem _____ . Mi wan _____ .

8) Mi liv long wan pon long wan fam. Mi wan _____ .

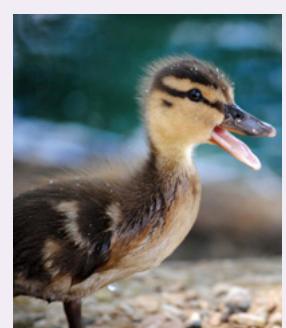
Mi gat feta. Mi yusum wing blong mi blong flae.

Mi gat ol web leg blong helpem mi swim.

Mi kakae ol plant, ol sid mo ol insek. Mi wan _____ .

Yangfala blong mi oli kolem wan _____ . Mi wan

_____ .

9) Mi liv long fil long wan fam. Mi wan _____ .

Mi gat sofsof hea mo wan mein long nek blong mi.

Mi gat wan longfala tel.

Mi wokbaot long fofala leg. Mi gat ol huv.

Mi kakae hei, ol gren mo gras. Mi laekem kakae apol olsem spesel kakae. Mi wan_____ .

Yangfala blong mi oli kolem _____ . Mi wan _____ .

Grup 3

EKSESAES 1

Lisez les descriptions suivantes à propos des animaux et de leurs petits.

Complétez les phrases avec les mots dans le tableau ci-dessous :

un mammifère, un oiseau
 un herbivore, un carnivore, un omnivore
 un canard, un poulain, un chaton, un cochon, un agneau, un chien,
 un poussin, une vache, un chevreau, un chat, un poulet, un veau, un
 porcelet, une chèvre, un caneton, un cheval, un mouton, un chiot

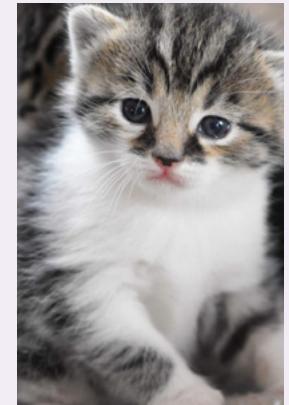
1) Je vis dans une maison ou sur une ferme. Je suis un mammifère.

J'ai une fourrure douce, des moustaches et une longue queue.

Je marche à quatre jambes. Je peux grimper sur n'importe quoi, comme dans les arbres ou sur des bâtiments.

Je mange de la viande ou du poisson. Je suis un carnivore.

Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

2) Je vis dans une ferme. Je suis un _____.

J'ai des poils hérissés, un groin et une queue bouclée.

Je marche à quatre pattes. J'ai des sabots.

Je mange n'importe quoi, comme des restes de nourriture, de la viande, des légumes, des fruits et des plantes. Je suis _____.

Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

3) Je vis dans un champ dans une ferme. Je suis _____.

Je suis recouvert de laine. Je marche à quatre pattes. J'ai des sabots.

Je mange de l'herbe et des plantes. Je suis _____.

Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

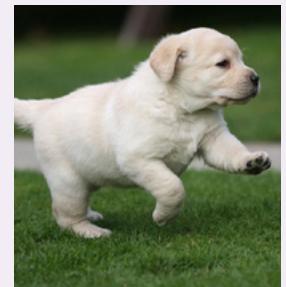

4) Je vis dans une maison ou dans une ferme. Je suis _____.

J'ai une fourrure douce et une belle queue. Je marche à quatre pattes. J'adore chasser les chats.

Je mange de la viande. Je suis _____.

Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

5) Je vis dans une ferme. Je suis _____.

J'ai des plumes et des ailes, mais je ne peux voler que sur de courtes distances.

Je mange des insectes et des plantes. Je suis _____.
Je pond des œufs pour le fermier. Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

6) Je vis dans un champ dans une ferme. Je suis _____.

J'ai des poils doux et une longue queue. Je marche à quatre pattes. J'ai des sabots.

Je mange du grain, du foin et de l'herbe. Je suis _____.

Je donne au fermier le lait de mes pies. Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

7) Je vis dans une ferme. Je suis _____.

J'ai des poils courts et lisses. J'ai des cornes sur la tête.

Je marche à quatre pattes. J'ai des sabots.

Je mange des céréales et du foin et presque tout ce que je peux trouver! Je suis _____. Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

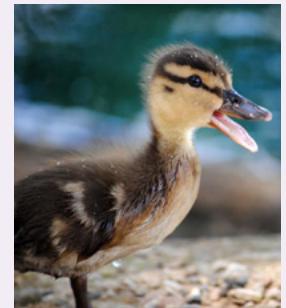

8) Je vis dans un étang dans une ferme. Je suis _____.

J'ai des plumes. J'utilise mes ailes pour voler. J'ai des pattes palmées qui m'aident à nager.

Je mange des plantes, des graines et des insectes. Je suis un _____.

Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

9) Je vis dans un champ dans une ferme. Je suis _____.

J'ai des poils doux et une crinière sur le cou.

J'ai une longue queue. Je galope sur mes quatre pattes.
J'ai des sabots.

Je mange du foin, des céréales et de l'herbe. J'adore manger des pommes comme friandise. Je suis _____.
Mon petit s'appelle _____. Je suis _____.

EKSESAES 2

Complétez les phrases suivantes avec les mots listés dans le tableau ci-dessous.

vaches domestiques omnivores sabots amphibiens herbivores chèvres

1. Les vaches sont des herbivores, tandis que les canards sont des _____.
2. Les chiens et les chats sont des carnivores, tandis que les chèvres et les chevaux sont des _____.
3. Les reptiles naissent sur terre, tandis que les _____ naissent dans l'eau.
4. Les lions sont des animaux sauvages, tandis que les chiens sont des animaux _____.
5. Les canards et les pingouins ont des pattes palmées, tandis que les vaches, les chèvres, les porcs, les moutons et les chevaux ont des _____.
6. Les veaux et les chevreaux sont des jeunes _____ et _____.

ANSA

Grup 1 + Grup 2

Eksesaes 1: Pija: g) a) e) f) b) i) h) d) c)

Eksesaes 2:

1. mamol, kanivo, kiten, puskat
2. mamol, omnivo, piglet, pig
3. mamol, hebivo, lam, sipsip
4. mamol, kanivo, papi, dog

5. pijin, omnivo, jik, faol

6. mamol, hebivo, kaf, kao

7. mamol, hebivo, kid, nanigot

8. pijin, omnivo, daklin, dakdak

9. mamol, hebivo, fol, hos

Grup 3

Eksesaes 1:

1. un mammifère, un carnivore, un chaton, un chat
2. un mammifère, un omnivore, un porcelet, un cochon
3. un mammifère, un herbivore, un agneau, un mouton
4. un mammifère, un carnivore, un chiot, un chien

5. un oiseau, un omnivore, un poussin, un poulet
6. un mammifère, un herbivore, un veau, une vache
7. un mammifère, un herbivore, un chevreau, une chèvre
8. un oiseau, un omnivore, un caneton, un canard
9. un mammifère, un herbivore, un poulain, un cheval

Eksesaes 2:

1. omnivores
2. herbivores
3. amphibiens
4. domestiques
5. sabots
6. oies chèvres

Pat 5: Mats mo riding eksesaes**Aktiviti 11**

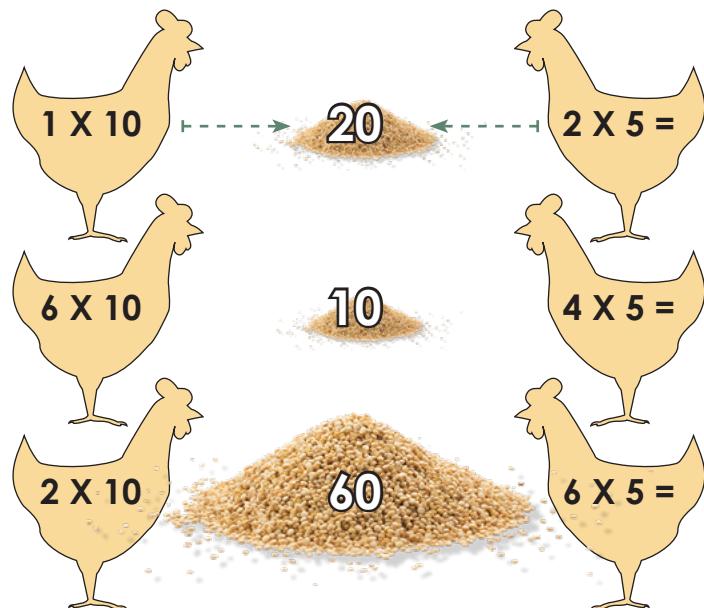
Wok long ol smolsmol grup blong Grup 1, 2 mo 3.

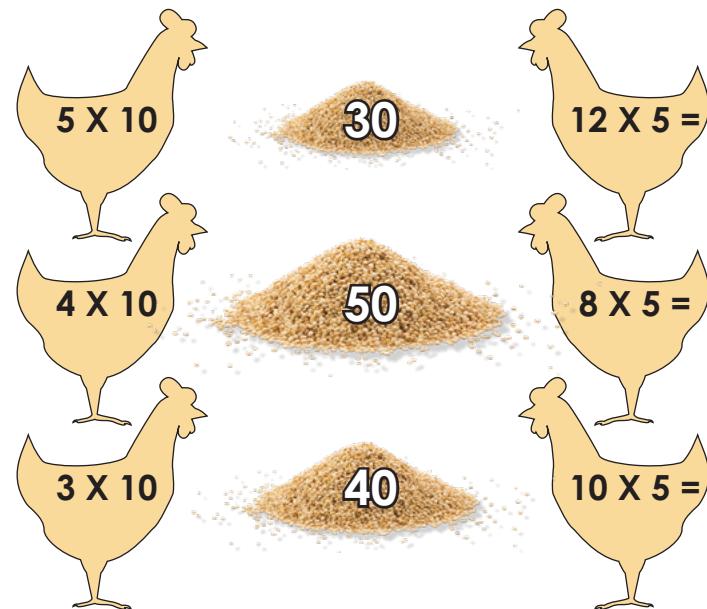
Grup 1

EKSESAES 1

Hamas sid ol jiken oli kakae?

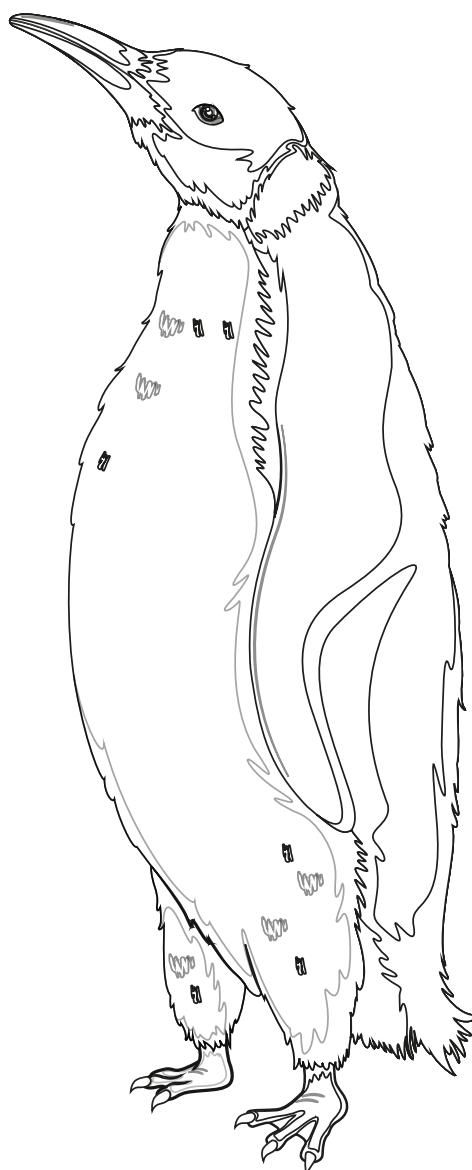
Droem wan laen blong majem jiken mo korek namba blong sid we i kakae. Mekem ol mats multiplikesen blong namba 5 mo 10.

EKSESAES 2

Kalarem pengwin ia long blak, waet mo yelo o orenj.

Grup 2

Putum sekel long ol 20 nem blong anamol insaed long krosvod daon ia. Wan nem oli ripitim.

	f	l	a	e		b		f	
k	a				p	i	j	i	n
	o	m		k	e			s	
e	l	e	f	e	n				
a		r		g	e	k	o	s	
	w	o		w		r		a	
p	i	g		i		o		o	
g	u		s	n	e	k		p	
	s	a	k		l	o		i	
k			h	a		d	o	g	
r	a	t		n		a			
t			l	i	s	e	d		
	b	i		s		l		w	

Grup 3

Entourez les 22 noms d'animaux dans les mots croisés ci-dessous.

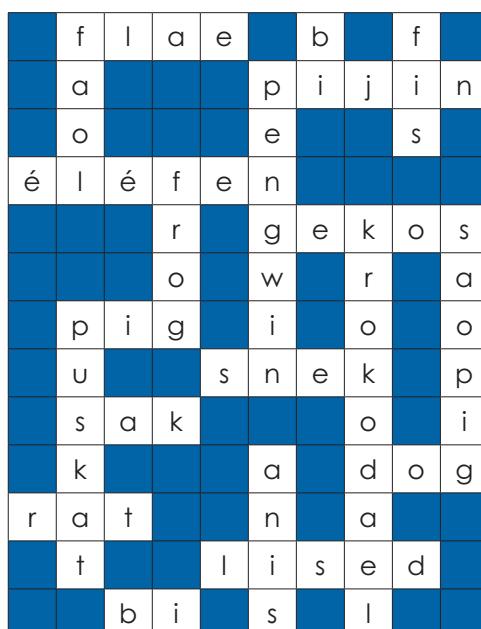
o	i	s	e	a	u	w	p	o	u	l	é	a		
u			b			o			g	l	o	u	p	
r		g	r	e	n	o	u	i	l	l	é			
s	e		i							p		t		
i	c		l	é	z	a	r	d		h		c		
	k		l			a		v	a	c	h	e		
o	e				t			n		i				
r			p		w			t		e				
c	r	o	c	o	d	i	l	e	r	b		n		
e						n	z				c			
q					g	p	o	i	s	s	o	n		
u					o	c								
i			m	o	u	ch	è	v	r	e	p			
n				i	a				a					
s	e	r	p	e	n	t	t	o	r	t	u	e	r	

ANSA**Grup 1**

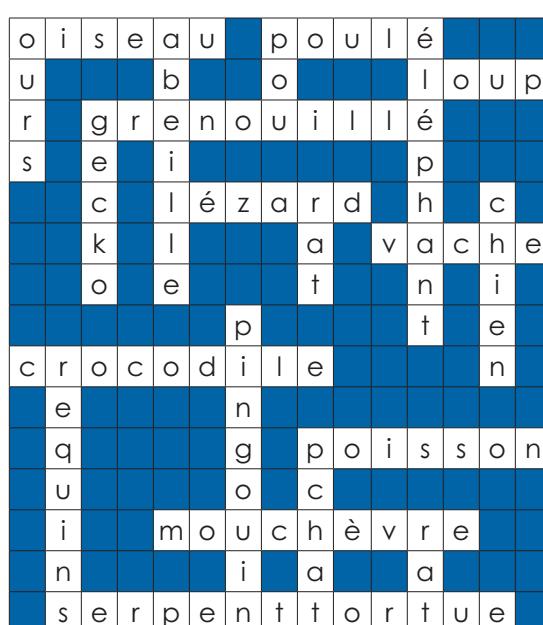
$1 \times 10 = 10$	$2 \times 5 = 10$	$2 \times 10 = 20$	$4 \times 15 = 20$
$3 \times 10 = 30$	$6 \times 5 = 30$	$4 \times 10 = 40$	$8 \times 5 + 40$
$5 \times 10 = 50$	$10 \times 5 = 50$	$6 \times 10 = 60$	$12 \times 5 = 60$

Grup 2

20 wod: flae, elefen, pengwin, bi, bi, pijin, fis, faol, frog, geko, krokodael, snek, saopig, puskat, sak, rat, anis, lised, dog, pig

Grup 3

Les 22 mots au total: mouche, éléphant, pingouin, abeille, oiseau, poisson, poule, pou, grenouille, gecko, crocodile, serpent, chat, requin, rat, rat, loup, lézard, chien, vache, tortue, chèvre.

Pat 6: Asesmen

Aktiviti 12

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raelem T o N. T = Tru N = No tru.

	T/N
1. Wan dolfin hem i fis.	
2. Wan wel hem i mamol.	
3. Ol spaeda oli gat 8 leg.	
4. Ol pijin oli putum eg.	
5. Wan hok naet hem i mamol.	
6. Wan dakdak hem i insek.	
7. Wan krab hem i krastesen.	
8. Wan snek hem i insek.	
9. Ol pijin oli gat wing.	
10. Ol yuman oli mamol.	
11. Vetebret oli ol anamol we oli nogat bakbun.	
12. Invetebret oli ol anamol we oli gat bakbun.	

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. Un dauphin est un poisson.	
2. Une baleine est un mammifère.	
3. Une araignée est un arthropode.	

4. Tous les oiseaux ont des ailes.	
5. Tous les mammifères ont le sang froid.	
6. Un crabe est un crustacé.	
7. Un serpent est un insecte.	
8. Un crapaud est un amphibien.	
9. Les amphibiens naissent dans l'eau.	
10. Les arthropodes sont des vertébrés.	
11. Les reptiles, les amphibiens et les arthropodes sont des animaux à sang froid.	
12. Les insectes, les araignées et les crustacés sont des arthropodes.	

ANSA

Grup 1 + 2		Grup 3 Français
1.	N – mamol	F - un mammifère
2.	T	✓
3.	T	✓
4.	T	✓
5.	N – pijin	F – ils ont le sang chaud.
6.	N – pijin	✓
7.	T	F – un reptile
8.	N – reptael	✓
9.	T	✓
10.	T	F - des invertébrés
11.	N – gat bakbun	✓
12.	N – nogat bakbun	✓

Total mak =
                            12

Aktiviti 13

Studen self-asesmen wik 6 topik: Ol anamol

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pija. Long en blong topik ia:	Yes 	No 	Smol
mi save ridim mo aktem stori blong Ol pengwin ia nao!			
mi save talem nem blong ol anamol we oli vetebret mo invetebret.			
mi save talem nem blong ol mamol, ol pijin, ol fis, ol reptael, ol amfibien mo ol atropod.			
mi save talem nem blong ol mamol mo ol pijin wetem ol pikinini o yangfala blong olgeta.			
mi save talem nem blong ol anamol we oli kanivo, hebivo mo omnivo.			
mi save mekem ol mats maliplikesen blong namba 5 mo 10.			
Grup 2 + 3: mi save ridim mo raetem ol nem blong fulap anamol.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			
	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 6 Topik: Ol anamol

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Ol famle grup blong ol anamol	☐	☐
3. Ol pengwin ia nao!	☐	☐
4. Deskripsen blong ol anamol	☐	☐
5. Mats mo riding eksasaes	☐	☐
6. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen:

Det:

Wik 7

Ples blong ol anamol blong yumi

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta. ‘Anamol ples blong yumi’ i minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol piya. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod: ples, blong, anamol, yumi.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis/ Frans?

ANSA

Our animal place, habitat/ Un habitat pour nos animaux

Aktiviti 2

Ridim tugeta tebol we i stap daon.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

Wik 7: Ples blong ol anamol blong yumi

Long topik ia, ol studen oli yusum kriativ tingting blong mekem wan plan blong ples blong ol anamol blong olgeta. Oli selektem ol anamol we oli wantem mo droem wan map blong ples ia. Ol studen oli mekem tu wan posta blong ol turis oli save visitim ples blong ol anamol blong olgeta.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong talem nem blong ol mamol, ol pijin, ol fis, ol reptael, ol amfibien mo ol atropod: insek, araknid mo krastesen.
- blong talem nem blong ol anamol we oli kanivo, hebivo mo omnivo.
- blong talem nem blong ol anamol we oli liv long 5 kaen najurol ples o habitat.

- blong talem nem blong ol anamol we oli endenja mo eksplenem from wanem nao oli endenja.
- blong talem nem blong ol anamol we oli ol predeta mo ol pre.
- Grup 2 + 3: blong eksplenem wan jen blong kakae.
- blong mekem mo presentem wan plan mo wan posta blong wan ples blong ol anamol.
- blong yusum wan jeklis blong impruvum ol plan.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Oi famle blong ol anamol
3. Habitat blong ol anamol
4. Oi endenja anamol
5. Jen blong kakae
6. Ples blong ol anamol
7. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot wanem bae yu mekem long wik ia blong yu stap helti. Raetem ol aedia, droem ol pijia mo putum long wol.

Long wik ia yumi:

Pat 2: Oi famle blong ol anamol

Aktiviti 4

Plei wan maeming gem blong ol anamol.

Wanwan studen i raetem daon nem blong 2 anamol long 2 pis pepa.

Oli no soem long ol narafala studen. Foldem pepa mo putum insaed long wan bokis. Miksimap ol pepa ia.

Wanwan studen i pikimap wan pepa mo ridim kwaet. I no mas toktok. Studen i maemem anamol (mekem aksen), mo mekem noes blong anamol ia. Ol nara studen oli traem blong talem wanem anamol ia.

Ripitim gem ia kasem evri nem blong anamol i finis.

Afta, wanwan studen i talem from wanem oli jusum tufala anamol blong olgeta. Jekem speling blong ol nem blong ol anamol.

Aktiviti 5

Ridim ol nem blong ol anamol long ol pijsa daon ia.

Grup 1 + Grup 2

Wijwan long ol anamol ia oli:

- Ol reptael (4 anamol)
- Ol fis (2 anamol)
- Ol pijin (3 anamol)

Grup 3

Wijwan long ol anamol ia oli:

- Ol mamol (10 anamol)
- Ol amfibien (1 anamol)
- Ol atropod: ol insek (5 anamol), ol araknid (2 anamol), ol krastesen (2 anamol)

RAENO	SNEK	PENGWIN	LISED	NASIVIRU
LAEON	GORILA	KRAB	KREFIS	SAK

KARONG 	ANIS 	RAT 	TOTEL 	ELEFEN
JIRAF 	BATAFLAE 	FROG 	POLA BEA 	MOSKITO
MANGKI 	BI 	HOK NAET 	GRASOPA 	SPAEDA
SKOPION 	DOLFEN 	KAMEL 	KROKODAEL 	

ANSA

KLAS	ANAMOL
Ol reptael	snek, lised, krokodael, totel
Ol fis	sak, karong
Ol pijin	pengwin, nasiviru, hok naet
Ol mamol	laeon, gorila, elefen, jiraf, pola bea, mangki, kamel, dolfen, raeno, rat
Ol amfibien	frog
Ol atropod:	
• ol insek	anis, bataflae, moskito, bi, grasopa
• ol araknid	spaeda, skopion
• ol krastesen	krab, krefis

Aktiviti 6

Ridim ol nem blong ol anamol insaed long bokis ia.

Putum ol anamol i go long 3 grup ia:

Ol kanivo (10)

Ol hebivo (8)

Ol omnivo (3)

grasopa, spaeda,
skopion, laeon, pola bea,
dolfen, hok naet, snek,
rat, mangki, frog,
krokodael, pengwin,
kamel, elefen, jiraf, gorila,
raeno, bataflae, bi, anis

ANSA

Ol kanivo: spaeda, skopion, laeon, pola bea, dolfen, snek, frog, krokodael, hok naet, pengwin.

Ol hebivo: kamel, elefen, jiraf, raeno, gorila, bataflae, bi, grashopa.

Ol omnivo: anis rat, mangki

Pat 3: Habitat blong ol anamol

Yumi bin putum ol anamol oli go long grup folem taep blong olgeta mo wanem kaen kakae oli kakae. Naoia yumi putum ol anamol oli go long grup folem wea ples oli liv long hem long najurol habitat blong olgeta.

Aktiviti 7

Wanem nao mining blong 'habitat'?

Hao nao yu save diskraebem olgeta 5 najurol habitat blong ol anamol ia?

Designe

ANSA

Habitat hem i wan najurol ples wea ol anamol mo ol plant oli liv long hem. Ol faev mein najurol habitat:

1. Forest – plante tri o bus.
2. Wota – solwota, riva, lek, pon.
3. Deset – drael, hot eria we ol plant oli no save gro mo nogat pipol o haos.
4. Kolkol ples, samtaem wetem aes o sno.
5. Savana (savannah) - open graslan eria wetem sam tri.

Aktiviti 8

Ridim nem blong ol anamol we oli stap long bokis.

pola bea, nasiviru, krokodael, laeon, totel, frog, pengwin, mangki, lised, skopion, grasopa, krab, krefis, gorila, sak, karong, dolfen, jiraf, kamel, elefen, hok naet

Grup 1 + Grup 2

Wanem 10 anamol oli liv insaed long wota?

Wanem 2 anamol oli liv long ol ples we oli kolkol tumas?

Raetem nem blong olgeta long tebol ia.

Habitat – najurol ples we ol anamol oli stap long hem		
	insaed long wota - solwota, riva, pon, lek	
	long ol ples we i kolkol tumas	

Grup 3

Wanem 2 anamol oli liv long deset?

Wanem 2 anamol oli liv long savana?

Wanem 6 anamol oli liv long forest o bus?

Habitat – najurol ples we ol anamol oli stap long hem

long deset

long savana - open graslan eria wetem sam tri

long forest o bus

ANSA

Grup 1 + Grup 2

Wota: sak, karong, totel, frog, pengwin, raeno, krokodael, krab, krefis, dolfen.

Oi kolkol ples tumas: pola bea, pengwin.

Grup 3

Deset: kamel, skopion

Savana: jiraf, laeon

Forest, bus: gorila, mangki, nasiviru, elefen, lised, hok naet.

Aktiviti 9

Grup 1

Droem 5 anamol we oli liv long forest o bus, wota, deset, kolkol ples mo savana.

Grup 2 + 3

Tokbaot ol kwesten daon.

Yu ting se ‘flora’ (flora/ flore) hem i minim wanem?

Yu ting se ‘fona’ (fauna/ faune) hem i minim wanem?

Wanem hem i wan pak o wan konsevesen eria blong ol anamol o waelaef?

From wanem sam kaontri oli gat ol anamol pak o ol konsevesen eria?
 Wanem hem i wan su (zoo)? From wanem sam kaontri oli gat ol su?
 Wanem nao ol defrens bitwin wan anamol pak mo wan su?
 Wijwan i gud moa – wan anamol pak o wan su? From wanem yu talem olsem?
 Wanem ol anamol pak o konsevesen eria we Vanuatu i gat?

ANSA

Flora i minim ol plant. Fona i minim ol anamol.

Ol anamol pak mo ol konsevesen eria oli protektem flora, fona o najurol ples olsem ol kev mo ol forest. Ol pipol oli lukaotem gud ol plant, ol anamol mo ol najurol ples blong mekem se oli stap gud mo nogat wan samting i spoelem olgeta. Samtaem ol pipol oli go long ol ples ia blong lukluk mo stadi gud ol plant, ol anamol mo ol najurol ples.

Long ol anamol pak, ol anamol oli no stap insaed long ol kej. Oli save muv fri olbaot long wan habitat we i klosap semak olsem stret hom blong olgeta long wael mo najurol eria. Ol anamol ia oli no salem olgeta. Oli stap protektem olgeta. Ol pipol oli no save ronem o kilim olgeta.

Wan su hem i ples we ol anamol oli liv insaed long ol kej o long eria we oli fensem. Ol pipol oli kam blong luk olgeta. Ol su oli pem ol anamol. Oli resem tu ol anamol mo salem olgeta.

Wan su hem i defren long najurol hom blong ol anamol, olsem wota, bus mo deset. Hem i gud moa sapos ol anamol oli save liv long najurol habitat blong olgeta. Be sapos ol anamol bae oli ded i no longtaem (endenja), i gud moa oli liv long wan pak bitim long wan su from ol anamol oli liv long ol ples we i klosap semak long najurol habitat blong olgeta. Oli no liv long ol smolsmol kej. Be, long su mo pak, oli protektem ol anamol blong oli save laef.

Vanuatu i nogat ol anamol pak, be i gat ol konsevesen mo protekted eria.

Loru Renforest Protekted Eria i stap long is kos blong Santo. Hem i kavremap 220 hekta blong renforest klosap long solwota.

Vatthe Konsevesen Eria i stap long Santo long saoten en blong Big Bay. Vatthe i protektem 2,276 hekta blong renforest klosap long solwota.

Nagha mo Pineia Protekted Eria i prisevem 1000 hekta blong hil forest mo koslaen long notwes blong Malekula. Ol habitat long eria ia oli kavremap savana mo renforest. Fulap defren kaen pijin oli liv long ples ia.

Bokisa praevet neja risev i kavremap korel rif we i raonem smol aelan blong Bokisa long Santo.

Pat 4: Ol endenja anamol

Aktiviti 10

Ol anamol we klosap bae oli stap ded oli kolem olgeta ol 'endenja' animal (endangered/ en voie de disparition).

Wanem ol anamol long wol we oli endenja mo maet bae oli ded i no longtaem?

Yu save talem nem blong sam endenja krastesen, mamol, reptael mo pijin long Vanuatu?

ANSA

Tufala anamol we oli endenja tumas oli ol gorila mo Blak raeno (rhinoceros). Vanuatu tu i gat fulap endenja anamol, eksampol:

- Krastesen: Krab kokonas
- Mamol: Kaofis (dugong) mo Flaengfokis (flying fox/ renard volant).
- Pijin: Vanuatu megapod, Kingfisa, Santa Krus sotleg.
- Reptael: Hoksbil si-totel (Hawksbill sea turtle/ tortue de mer).

Aktiviti 11

Wok long smolsmol grup long miks level.

Serem task blong ridim infomesen we i stap daon ia long 4 endenja anamol. Eksampol, sapos yu gat 2 grup, wanwan grup bae i ridim infomesen long 2 anamol.

Afta, yu save presentem ol anamol i go long ful grup. Wan studen bae i ridim infomesen long wan anamol. Ol narafala studen oli aktem stori blong anamol ia: hem i luk mo hem i muv olsem wanem, weaples mo olsem wanem hem i liv, wanem hem i kakae, krae o noes hem i mekem mo olsem wanem hem i wan endenja anamol.

4 endenja anamol

OL GORILA

Ol gorila oli liv long tropikol renforest long Africa. Olsem ol yuman, ol gorila oli liv insaed long ol sosol grup. Oli gat wanwan fasin. Oli save mekem mo yusum ol tul. Oli soem hao oli fil olsem harem nogud mo gat sori. Oli save laf tu!

Ol gorila oli moa hebivo. Oli kakae ol lif, yang plant, ol smol brans mo frut. Be, samtaem oli kakae ol smolsmol anamol olsem ol katapila, ol snel mo ol anis. Ol gorila oli mekem noes blong komuniket. Eksampol, oli mekem noes blong tijim ol pikinini blong olgeta blong faenem kakae.

Namba blong gorila i go daon bigwan from pojing (poaching/ braconnage) - oli go agensem loa blong kilim ol wael anamol. Mo tu oli lusum habitat blong olgeta taem oli katemdaon renforest.

Narafala rison se oli ded from sik o ol faet o wo bitwin ol yuman.

BLAK RAENO (RHINOCEROS/ LE RHINOCÉROS)

Blak raeno i gre, i no blak. Oli liv long Afrika long ol eria we i gat fulap plant mo wota, olsem ol savana, bus mo forest. Oli kakae ol lif mo ol frut long ol tri mo bus. Oli save faet mo oli save ronem ol anamol we oli atakem olgeta.

Ol blak raeno oli endenja from ol pojing. Ol poja oli katemaoit mo salem ol hon blong olgeta from meresin. Ol hon tu oli simbol blong pesen we i rij mo i impoten. Yumi nid blong protektem Blak raeno blong mekem sua se namba hem i inkris mo fiuja blong olgeta i kam gud.

HOKSBIL SI TOTEL

Si totel ia hem i wan reptael. Hem i gat wan smol maot we i longfala, olsem maot o bik blong hok. Hem i gat wan naesfala braon mo gol kala sel we i gat paten long hem blong protektem hem. Hem i liv long wom, tropikol koslaen wota blong Pasifik, Indian mo Atlantik Osen, inkludum Vanuatu.

Si totel hem i omnivo. Hem i yusum tintin longfala maot blong hem blong kasem insaed long ol krak blong korel rif blong karem kakae. Hem i kakae ol invetebret olsem ol spons, molusk mo jelifis. Ol hoksbil oli impoten long envaeronmen from oli givhan blong kipim korel rif i helti mo laef.

Ol hoksbil si totel oli endenja from ol sak, krokodael, mo ol yuman oli kakae olgeta. Ol pipol oli kilim olgeta tu mo yusum ol sel blong olgeta blong mekem ol onamen mo jewelri.

VANUATU KINGFISA

Ol Vanuatu kingfisa oli faenem nomo long aelan blong Espiritu Santo, Malo mo Malakula. Oli liv long bigfala renforest insaed long medel blong ol aelan.

Ol kingfisa oli gat fulap kala olsem dak blu, orenj, blak mo waet. Oli kakae ol insek mo reptael, olsem ol bitel, ol spaeda mo ol smolsmol lised.

Namba blong kingfisa hem i stap godaon from oli katemdaon tumas forest, mo ol tri oli nomo helti from oli no manejem gud ol forest. Mo tu, i gat jenis long klaemet we i kosem hae tempreja mo weta we i jenis oltaem. Ol jenis ia i inkrisim denja blong i gat ol forest faea, ol pest mo ol siknes we oli strong tumas.

Aktiviti 12

Ridim infomesen bakegen mo aktem 4 anamol long ol famle mo ol fren blong yu. Yu no talem nem blong anamol ia. Oli mas traem blong talem wanem anamol ia.

Pat 5: Jen blong kakae

Aktiviti 13

Wanem nao daegram daon ia i soem?

Stat long raet saed mo folem ol aro. Lukluk gud long ples we ol aro oli poenem.

Hu i kakae plant ia? From wanem nao i kakae plant?

Hu i kakae rabet ia? From wanem hem i kakae rabet?

Ol anamol we oli atakem mo kakae ol narafala anamol oli kolem olgeta ol ‘predeta’ (predators/ prédateurs).

Ol anamol we oli kakae olgeta oli kolem ol pre (prey/ proie).

Long daegram daon ia, wijwan anamol hem i ‘predeta’? Wijwan anamol hem i ‘pre’?

Daegram ia hem i wan eksampol blong ‘jen blong kakae’ (food chain/ chaîne alimentaire). Wanem nao yu ting se hemia hem i minim?

ANSA

Long daegram ia rabet hem i kakae plant ia olsem kakae blong hem.

Afta, laeon i kakae rabet olsem kakae blong hem.

Laeon hem i predeta, we i atakem mo kakae rabet.

Long daegram, rabet hem i ‘pre’, we laeon i kakae.

Evri samting we i gat laef long hem, olsem ol plant mo ol anamol, oli nidim kakae blong gat eneji blong stap laef. Oli kakae narafala samting we oli laef olsem kakae blong olgeta.

Daegram ia oli kolem ‘jen blong kakae’ from kakae o eneji i muv long ol plant i go long ol anamol o ol anamol i go long ol nara anamol. Hemia i tekem ples long wan sekol we i nogat en blong hem. Wan samting we i laef i kakae narawan we i kam afta long hem.

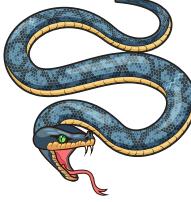
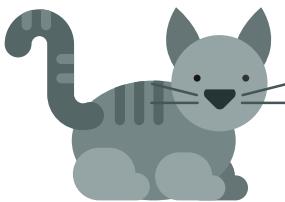
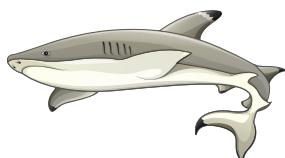
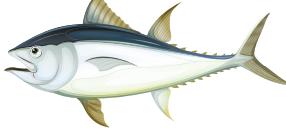

Aktiviti 14

Grup 1

Tokbaot ol anamol we oli stap daon ia.

Droem wan laen blong majem predeta anamol wetem pre anamol we hem i laekem tumas blong kakae.

Predeta	Pre
snek	
pijin	
puskat	
sak	
laeon	
grasopa	
frog	
fis	
wael pig	
rat	

Grup 2 + 3

Tokbaot daegram we i stap daon ia. Hem i soem jen blong kakae insaed long forest mo wanem ol defren kaen anamol oli kakae.

Lukluk gud long ples we ol aro oli poenem.

Wanem nao i produsim eneji we i statem jen blong kakae?

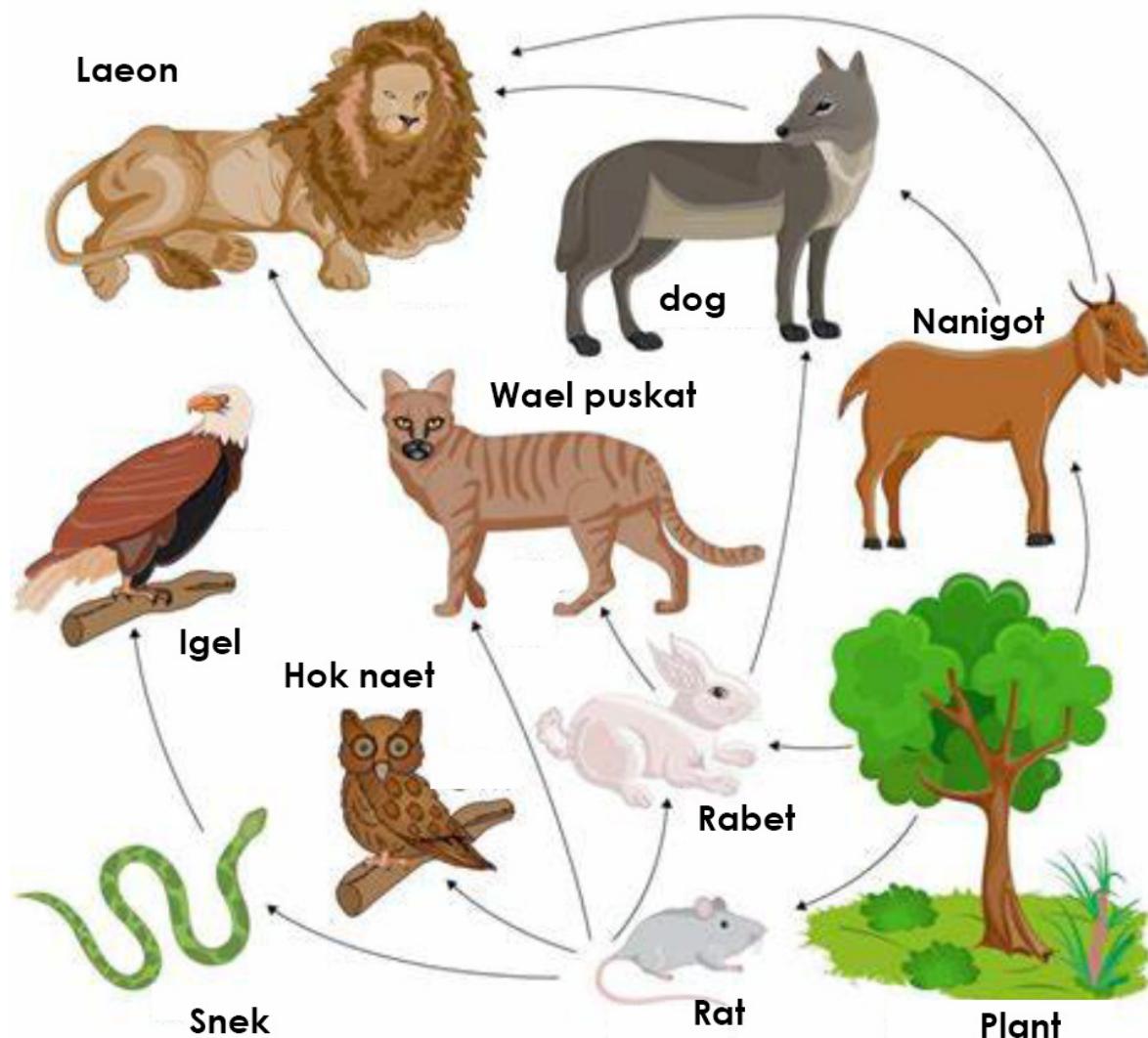
Wanem 3 anamol oli kakae ol plant?

Afta wanem 5 predeta anamol oli kakae 3 anamol ia?

Afta wanem 2 predeta anamol oli kakae snek?

Laswan, wijwan predeta anamol i kakae wael puskat mo dog?

Jen blong kakae insaed long forest

ANSA

Grup 1

<u>Predeta</u>	→	<u>Pre</u>
snek	→	frog
pijin	→	grasopa
puskat	→	rat
sak	→	fis
laeon	→	wael pig

Grup 2 + 3

Plant hem i produsim eneji.
 Rat, rabet mo nanigot oli kakae ol plant.
 Hok naet, snek, dog, wael puskat mo laeon oli predeta we oli kakae rat, rabet mo nanigot.
 Igel mo wael puskat oli kakae snek.
 Laeon i kakae wael puskat mo dog.

Aktiviti 15

Plei 2 gem ia.

GEM 1

Raetem ol nem blong 10 anamol ia long pis pepa wetem ol smol droing:

snek, grasopa, pijin, frog, kat, fis, sak, wael pig, laeon, rat

Foldem ol pepa mo miksimap.

Ol studen oli serem ol pis pepa, mo ridim kwaet. Oli no mas talemaot wanem anamol i stap long pepa.

Wanwan studen i giaman se hem i anamol ia, mo i muv raon mo aktem olsem anamol ia. Be i no mas mekem noes blong anamol ia.

Ol narafala studen oli mas traem blong talem wanem anamol oli soem. Kontiniu kasem evri anamol pepa i finis.

GEM 2

Ol studen oli serem ol pis pepa bakegen mo ridim kwaet. Oli no mas talemaot wanem anamol i stap long pepa.

Ol studen oli muv raon long wantaem. Oli giaman se oli wan long ol anamol ia. Be oli no mas mekem noes blong anamol.

Predeta anamol i mas faenem mo tekem pre anamol blong hem.

Tufala anamol oli livim gem. Kontiniu kasem evri anamol i tekem pre blong hem mo ol studen oli lego gem.

Pat 6: Ples blong ol anamol

Aktiviti 16

Naoia yu wok tugeta blong mekem plan long wan ples we i gat defren kaen anamol mo habitat. Ples ia bae i givhan blong kipim sam endenja anamol mo ol nara anamol i sef.

Jusum wijwan anamol yu wantem gat long ples blong yu.

- Yu sud gat 10-12 anamol.
- Ol anamol oli mas kam long 5 defren taep blong anamol.

- Ol anamol oli mas inkludum 3 o moa endenja anamol.
- Yu sud gat 3 o moa defren habitat.

Tokbaot wea bae ol anamol ia oli liv. Wanem habitat nao oli nidim?

- Open savana graslan eria
- Eria long solwota, riva, pon o lek
- Deset eria
- Forest o bus eria wetem ol tri mo bus
- Eria we i kolkol tumas

Tokbaot wanem anamol oli predeta mo wanem oli pre.

Tokbaot wanem anamol oli save liv sef wamples mo wanem anamol oli mas stap seperet.

Tokbaot wanem kaen kakae ol anamol oli nidim mo weaples yu save faenem kakae ia.

Jusum nem blong ples blong yu blong ol anamol.

Aktiviti 17

Yusum bigfala pepa blong droem map o plan blong ples blong ol anamol blong yu. Yusum sisis, glu o stiki tep blong katemaot mo atajem ol droing.

Ridim 4 task we oli stap daon ia. Jusum ol studen we bae oli komplitim ol task ia.

Task 1 - Droem wan map o plan blong ples blong ol anamol blong yu.

Task 2 - Droem ol anamol long ples ia.

Task 3 - Droem ol habitat, olsem ol tri mo wota.

Task 4 – Putum evri droing i go long wamples blong komplitim plan blong ples blong ol anamol blong yu.

Aktiviti 18

Yusum jeklis daon ia blong jekem se plan blong yu hem i gud.

Putum ✓ = Yes o X = No

Jeklis blong impruvum plan

Plan blong ples blong ol anamol blong yumi:

Yes **No**

- i gat 10-12 anamol?
- i gat 5 defren taep blong ol anamol?
- i gat 3 o moa endenja anamol?
- i gat 3 o moa defren habitat?
- i gat ol sef eria blong evri anamol we oli predeta o pre?
- i provaedem ol kaen kakae we ol anamol oli kakae, ol-sem mit mo plant?
- i gat droing blong evri anamol mo habitat blong olgeta?
- i gat wan stret nem blong ples ia?

Aktiviti 19

Mekem wan posta blong ples blong ol anamol blong yu.

Grup 1 + Grup 2: Raetem wan posta long Venakula o Bislama.

Grup 3: Mekem wan posta long Inglis o Fransis blong ol turis oli save ridim. Inkludum:

- ples blong ol anamol blong yu i stap wea.
- nem blong ples blong ol anamol blong yu.
- ol nem blong evri anamol long ples ia.
- ol nem blong ol anamol long wanwan taep, olsem: ol mamol, reptael, pijin, fis, insek, spaeda, krastesen.
- wan deskripsen blong habitat wetem ol nem blong ol anamol long wanwan habitat.
- wan deskripsen blong wanem wanwan anamol i kakae, maet oli kanivo, hebivo o omnivo.
- sam intresting deskripsen blong ol anamol long ples blong yu we oli semak o defren. Eksampol:
  - Snek mo kamel tufala liv long deset.
  - Oi mangki oli kakae ol plant, be ol laeon oli kakae mit.

Aktiviti 20

Soem mo ridim plan mo posta blong yu long famle mo fren blong yu.

Long en, askem famle mo fren blong yu:

- Yu wantem visitim ples ia blong ol anamol blong mifala?
- Olsem wanem mifala save impruvum ples ia mo o ol posta?

Pat 7: Asesmen

Kipim plan mo posta blong yu blong presentem taem yu gobak long skul.

Aktiviti 21

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raetem T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Ol skopion mo spaeda oli gat tufala pat blong bodi.	
2. Ol Vanuatu kingfisa oli reptael.	
3. Savana hem i najurol habitat blong ol hok naet.	
4. Forest o bus hem i najurol habitat blong ol mangki.	
5. Deset hem i najurol habitat blong ol elefen.	
6. Wota hem i najurol habitat blong ol pengwin.	
7. Savana hem i najurol habitat blong ol laeon.	
8. Deset hem i najurol habitat blong ol krokodael.	
9. Bus hem i najurol habitat blong ol fis.	
10. Ples we i kolkol tumas hem i najurol habitat blong ol pola bea.	
11. Ol endenja anamol oli ol anamol we oli plante.	
12. Ol plant oli karem eneji long laet blong san.	

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. L'habitat naturel des gorilles est la savane.	
2. L'habitat naturel des singes est la forêt ou la brousse.	
3. L'habitat naturel des lions est la savane.	
4. L'habitat naturel des girafes est la brousse.	
5. La flore fait référence aux animaux.	
6. La faune fait référence aux plantes.	
7. La chaîne alimentaire décrit le transfert de nourriture et d'énergie.	
8. Les plantes utilisent l'énergie du soleil pour produire plus d'énergie.	
9. Les prédateurs sont des animaux qui sont mangés par d'autres animaux.	
10. Les proies sont des animaux qui mangent d'autres animaux.	
11. Les tigres, les humains et les araignées sont des prédateurs.	
12. Les éléphants sont des prédateurs.	

ANSA

Grup 1 + 2	Grup 3
	Français
1. T	F - la forêt, la brousse
2. N – pijin	V
3. N – liv long forest, bus	V
4. T	F - la savane
5. N – i minim ol plant	F - plantes
6. T	F - animaux
7. T	V
8. N – liv long wota	V
9. N - liv long wota	F – ils mangent d'autres animaux.
10. T	F – d'autres animaux les mangent.
11. N – klosap bae oli ded	V
12. T	F

Total mak = _____
12

Aktiviti 22

Studen self-asesmen wik 7 topik: Anamol ples blong yumi

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pijia. Long en blong topik ia:	Yes 	No 	Smol
mi save talem nem blong ol mamol, ol pijin, ol fis, ol reptael, ol amfibien mo ol atropod: in-sek, araknid mo krastesen.			
mi save talem nem blong ol anamol we oli kanivo, hebivo mo omnivo.			
mi save talen nem blong ol anamol we oli liv long 5 kaen najurol ples o habitat.			
mi save talem nem blong ol anamol we oli endenja mo eksplenem from wanem oli endenja.			
mi save talem nem blong ol anamol we oli ol predeta mo ol pre.			
Grup 2 + 3: mi save eksplenem wan jen blong kakae.			
mi save mekem mo presentem wan plan mo wan posta blong wan ples blong ol anamol.			
mi save yusum wan jeklis blong impruvum ol plan.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			

	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 6 Topik: Ol anamol

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Ol famle blong ol anamol	☐	☐
3. Habitat blong ol anamol	☐	☐
4. Ol endenja anamol	☐	☐
5. Jen blong kakae	☐	☐
6. Ples blong ol anamol		
7. Asesmen	☐	☐

Komen:

Saen:

Det:

WIK 8

Ol helti kakae

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta. ‘Ol helti kakae’ i minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol piya. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod antap: kakae, helti, ol.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis/ Frans?

ANSA

Healthy food / Des aliments qui donnent une bonne santé

Aktiviti 2

Ridim tebol daon tugeta.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

TOPIK

Wik 8 Topik: Ol helti kakae

Long topik ia, ol studen oli lanem wanem kakae i mekem long bodi blong olgeta, ol defren grup blong kakae, wanem hem i helti kakae mo wanem oli save kakae blong stap helti.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong tokbaot wanem kakae i mekem long bodi blong olgeta long trifala wei.
- blong talem nem blong ol defren kaen helti kakae we oli ol vejetebol, frut, deri, gren mo protin.
- blong talem wanem yu save kakae blong stap helti.
- blong mekem mo presentem wan posta ‘Vanuatu: Kakae gud mo harem gud’.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Kakae mo bodi blong yumi
3. Vanuatu: Kakae gud mo harem gud
4. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot wanem bae yu mekem long wik ia blong yu stap helti.

Raetem ol aedia. Droem ol pijia mo putum long wol.

Long wik ia yumi:

Pat 2: Kakae mo bodi blong yumi

Aktiviti 4

Plei wan gem blong alfabet mo kakae.

Oi studen oli talemaot ol leta blong alfabet tugeta mo sloslo: a, b, ...,

Taem oli stap talem wanwan leta ia, ol studen oli traem blong faenem nem blong wan kakae we i stat wetem leta ia.

Plei long gem ia long 20 minit nomo.

Sapos yu no save faenem nem blong wan kakae, go long nekis leta blong alfabet.

Wan studen i raetem ol nem blong ol kakae long Bislama o Venakula.

Wan nara studen i raetem ol nem blong ol kakae long Inglis o Fransis.

Eksampol:

Bislama	Inglis	Franis
A – apol	apple	abricot
B – banana	banana	banane

Afta, jekem gud speling blong ol wod ia.

Aktiviti 5

Wanem kaen kakae i helti? Wanem kaen kakae i no helti?

Mekem wan tebol mo raetem wanem wanwan studen i bin kakae yestedei.

Tokbaot sapos ol kakae ia oli helti o oli no helti.

Ridim taetol blong stori daon ia. Lukluk ol pijia.

Stori ia i stap talem wanem?

Ridim stori tugeta.

Afta, tokbaot wanem nao mein mesej insaed long stori ia.

Jif Lela blong komyuniti blong vejetebol mo frut

Komyuniti blong vejetebol mo frut hem i wan spesel ples. I gat fulap ol kala, olsem grin kabis, orenj karot, red tomato, waet anion, yelo kapsikem, grin brokoli mo pepol beri. Komyuniti ia i strong mo i helti.

Be Komyuniti ia i nogat wan jif from wok blong hem i bigwan tumas. Ol pipol oli laekem ol narafala komyuniti, olsem Komyuniti blong loli, Komyuniti blong krab mo Komyuniti blong mit.

Wan dei, Lela, wan yang woman long Komyuniti blong vejetebol mo frut, hem i sik. Hem i slak mo i bunbun. Hem i stap long bed evri dei.

Lily, wan olfala woman long viley i kam visitim hem mo givim wan spesel dring long hem. Dring ia oli mekem long ol vejetebol mo frut.

Taem Lela i dring jus ia, hem i stat blong harem gud. Hem i kam strong bakegen. Hem i stat blong kam fatfat mo hem i save resis mo plei ol spot bakegen.

Lily i talem long Lela: "Naoia yu helti mo strong, hem i from ol vegetebol mo frut we yu no bin laekem kakae bifo. Hem i taem blong talem tangkiu long Komyunit blong vejetebol mo frut mo givimbak wan samting long olgeta."

Blong talem tangkiu, Lela i go visitim ol sik pipol long komyuniti ia mo i soem olgeta hao blong mekem kakae blong olgeta i moa helti evridei. Hem i eksplenem from wanem hem i impoten blong kakae ol vejetebol mo frut evridei, wetem ol narafala helti kakae blong ol narafala komyuniti, olsem krab, fis, faol, melek, nat mo kon. Lela i givim long olgeta jus we olfala woman i bin givim long hem. Jus ia i nambawan! Taem ol pipol oli luksave se jus ia oli mekem long ol vejetebol mo frut, olgeta tu oli wantem dring evridei o kakae nomo ol vejetebol mo frut!

From ol pipol long Komyunit blong vejetebol mo frut oli luk se Lela i mekem wan gudfala wok, oli askem hem blong kam Jif blong olgeta.

Lela i ansarem olgeta long wan hambol mo kwaet fasin: "Tangkiu tumas long tras we yufala gat long mi. Be, mi gat fulap wok iet blong mekem. I gat fulap pipol we oli no stap kakae gud. Mi mas helpem olgeta blong oli save se oli mas kakae ol vejetebol, frut mo ol narafala helti kakae blong stopem ol sik mo blong oli no kam fatfat tumas.

From tingting ia, mi akseptem posisen ia blong Jif mo bae mi gohed blong helpem ol pipol blong oli kakae ol helti kakae."

Komyuniti blong vejetebol mo frut i givim taetol blong Jif long Lela, wetem mat mo sam basket blong ol vejetebol mo frut.

(Yumi adaptém stori ia we Carolina Mora Arévalo i bin raetem.)

ANSA

Stori ia i gat 2 stamba tingting:

1. Gudfala fasin blong kakae, speseli ol vejetebol mo frut, bae i helpem evriwan blong stap helti mo no sik oltaem.
2. Sapos yu kaen mo yu stap helpem ol narafala pesen, bae laef blong yu i gud oltaem.

Aktiviti 6

Helpem wanwan long olgeta blong oli talem stori bakegen.

1) Talem hu.		2) Talem weaples.	
3) Talem wataem: Long taem bifo ...		4) Talem wanem i hapen long wanem oda: Fas samting ... Nekis samting ... Afta ... Las samting ...	
5) Talem wanem i hapen long en blong stori, eni mesej o wanem yumi lanem long stori ia. Naoia ... Tede ...			

Aktiviti 7

Aktem stori ia.

Yusum jeklis daon ia blong impruvum drama blong yu.

Afta, aktem stori ia long ol famle mo fren.

Jeklis blong impruvum ol drama

Wanem blong asesem	Yes ☒	No ☐
Grup i kamap wetem ol gudfala tingting taem oli arenjem ples mo faenem ol aetem blong mekem stori iril.	☐	☐
• Evri studen i tekpat.	☐	☐
• Evri studen i toktok klia.	☐	☐
• Ol aksen blong olgeta i soemaot stret mesej blong stori ia.	☐	☐
• Oli mekem sam intresting aksen.	☐	☐
• Ol studen oli helpem ol nara studen blong aktem stori.	☐	☐
• Evriwan i laekem pleplei blong olgeta.	☐	☐

Aktiviti 8

Grup 3

Eksplenem pi ja daon ia mo ridim tebol ananit long ol narafala studen.

Grup 1 + Grup 2

Long kolom 2 ‘Eksampl blong kakae’. Raetem nem blong ol kaen kakae we yu save tingbaot.

1. Kakae we i bildim bodi blong yumi.
2. Kakae we i protektem yumi.
3. Kakae we i givim paoa long yumi.

Grup 3

Lukluk tebol bakegen. Tokbaot ol kwesten ia:

1. Wanem ol mein niutrien (ol gudfala samting), we oli stap insaed long mit, frut mo kumala?

2. Wijwan long trifala grup blong kakae i moa impoten long helt blong ol pikinini?

ANSA
Grup 1 + 2

1. Kakae we i bildim bodi blong yumi olsem: fis, mit, faol, bin, eg, melek, ol nat mo sid ...
2. Kakae we i protektem bodi blong yumi mo stopem sik oli ol frut mo vejetebol olsem: popo, wotamelon, paenapol, kabis, kukamba, aranis, apol, karot, tomato, anion, kapsikem, brokoli ....
3. Kakae we i givim paoa long yumi olsem: raes, maniok, kumala, banana, kon, bred, pasta ...

Grup 3

1. Ol mein niutrien insaed long mit oli ol protin. Ol mein niutrien insaed long frut oli ol vitamin mo minerol. Ol mein niutrien insaed long kumala oli ol kabohaedret mo gris.
2. Ol pikinini oli mas kakae long ol trifala fud grup ia. Taem pikinini i stap gro, oli nidim moa protin, blong bildim bodi blong olgeta, moa vitamin mo minerol blong protekem olgeta mo moa kabohaedret mo gris blong givim paoa long olgeta.

Aktiviti 9

Plet ia i soem 5 kaen helti kakae we i gat semak kaen niutrien.

Deri i minim ol kakae we i kamaot long melek.

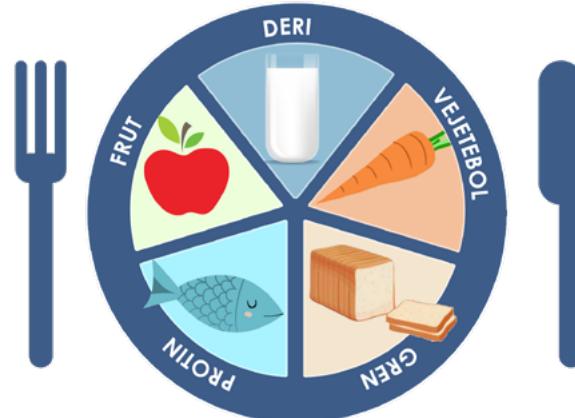
Gren i minim ol kakae we i kamaot long ol plant.

Wijwan long olgeta 5 kaen helti kakae ia yu bin kakae yestedei?

Wijwan long olgeta kakae ia ol pikinini oli mas traem blong kakae evridei blong stap helti?

Givim 3 eksampol blong ol 3 kaen kakae ia:

- Deri
- Gren
- Protin

ANSA

Blong stap helti, ol pikinini oli mas kakae ol 5 kaen helti kakae.

Deri: melek, jis, yoget, bata

Gren: raes, bred, pasta, siriell

Protin: mit, fis, faol, eg, ol nat mo ol sid

Pat 3: Vanuatu: Kakae gud mo harem gud

Aktiviti 10

Grup 1 mo Grup 2

Lukluk pi ja daon ia long 'Faev kaen helti kakae'.

Blong stap helti oltaem, yumi mas dring wanem plante?

Lukluk long pi ja blong tu kaen helti kakae ia:

1. Vejetebol
2. Frut

Wijwan long ol kakae ia yu save faenem long Vanuatu? Putum wan tik.

Wijwan long ol kakae ia yu no save faenem long Vanuatu?

Putum wan kros.

Ademap moa kakae blong Vanuatu long tufala kaen helti kakae.

Grup 3

Lukluk pi ja daon ia long 'Faev kaen helti kakae'.

Lukluk long pi ja blong tri kaen helti kakae ia:

1. Gren
2. Protin
3. Deri

Wijwan long ol kakae ia yu save faenem long Vanuatu? Putum wan tik.

Wijwan long ol kakae ia yu no save faenem long Vanuatu?

Putum wan kros.

Ademap moa kakae blong Vanuatu long trifala kaen helti kakae.

Faev kaen helti kakae

Aktiviti 11

Serem mo tokbaot ol ansa blong yu wetem ful grup.

Tokbaot se Vanuatu i laki tumas blong gat plante lokol, najurol, organik mo ol helti kakae long ol 5 grup.

Ridim teks daon ia tugeta ‘Gaedlaen blong kakae gud mo harem gud’.

Wijwan gaedlaen hem i impoten blong ol olfala i folem?

Wijwan gaedlaen hem i impoten blong ol pikinini mo ol yangfala oli folem?

Wijwan long olgeta 3 gaedlaen oli impoten blong evriwan i folem?

Yu bin folem olgeta gaedlaen ia yestedei?

Gaedlaen blong kakae gud mo harem gud

GAEDLAEN 1

- Ol pikinini mo ol yangfala oli sud kakae inaf helti kakae blong save divelop mo gro helti. Oli sud stap aktiv evridei.

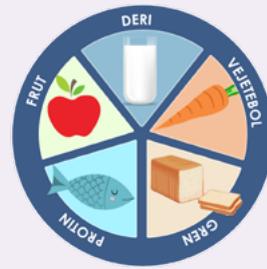
GAEDLAEN 2

- Ol olfala oli sud kakae ol helti kakae mo mekem ol fisikol eksesaes blong gat strong masel mo stret wet.

GAEDLAEN 3

- Evriwan sud kakae ol 5 kaen helti kakae evridei:
  1. Vejetebol
  2. Frut
  3. Gren
  4. Protin
  5. Deri
- Evriwan sud dring plante klin wota.

GAEDLAEN 4

- Evriwan i no sud kakae ol kakae we oli gat tumas gris we i nogud, olsem bata, krim, majarin mo pamtri oel. Eksampol olsem biskit, kek, pestri, pae, bega, pitsa, ol kakae we oli fraenem olsem poteto jip mo krisp. Be i moa gud sapos yu kakae ol kakae wetem ol gris we i gud, olsem ol oel blong ol nat.
- Evriwan i no sud kakae ol kakae we oli gat tumas sol. Traem blong no putum sol long kakae taem yu stap kuk o yu stap kakae.
- Evriwan i no sud kakae ol kakae mo dring we oli gat tumas suga, olsem ol lol, sofdring, kodiel, eneji mo spot dring.

GAEDLAEN 5

- Evriwan i sud priperem mo putum ol kakae long wan ples we i klin mo sef.

ANSA

Ol olfala oli sud folem Gaedlaen 2.

Ol pikinini mo ol yangfala oli sud folem Gaedlaen 1.

Evriwan sud folem Gaedlaen 3, 4 mo 5.

Aktiviti 12

Ol studen oli wok tugeta blong mekem wan posta blong enkarajem evriwan long Vanuatu blong oli kakae helti. Yusum Bislama mo Inglis o Franis. Raetem wan taetol o yusum taetol ia: ‘Vanuatu: Kakae gud mo harem gud’.

- Droem ol 5 kaen helti kakae wetem ol eksampol long Vanuatu.
- Raetem ol nem blong wanwan kakae.
- Raetem ol sot gaedlaen long hao blong kakae gud mo harem gud sapos yu kakae helti long Vanuatu.

Presentem posta blong yu long ol famle mo fren.

Aktiviti 13

Talem ol poem daon ia long franis.

Quelques poèmes

A la 1, a la 2 Je casse les reufs
A la 2, a la 3,
Je remue le plat
(Sans les doigts) A la 3, a la 4,
Je verse la pâte A la 5, 6, 7
Elle est prête ...

Ma belle crêpe ! Grands et petits, Bon appétit !

La colère

Ce matin, j'ai mangé de la colère à la petite cuillère.

J'ai mis pie.in de mauvaise humeur
sur ma tartine de beurre.

Toute la journée, je l'ai passée à grogner,
à donner des coups de pieds,
et a dire."C'est bien fait !".

Mais maintenant, ça suffit,
J'ai envie que ce soit fini.

Et avant d'aller me coucher,
je voudrais vous apporter
une salade de baisers
bien frais, bien doux, bien sucrés.

C'est très facile à préparer.
Qui veut la goûter ?

Monique Müller

Pat 4: Asesmen

Putum posta blong yu long wan sef ples 'Vanuatu: Kakae gud mo harem gud'. Yu redi blong presentem posta ia taem yu gobak long skul.

Aktiviti 14

Oi studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raetem T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Yumi sud dring plante swit sofdring blong stap helti.	
2. Yumi sud dring plante wota blong stap helti.	
3. Oi kek, biskit, bega, loli, mo poteto jip oli ol helti kakae.	
4. Kakae banana i givim paoa long yumi.	
5. Kakae gren i protektem bodi blong yumi.	

6. Kakae popo i bildim bodi blong yumi.	
7. Kakae plante bata, krim mo pamtri oel Oli helti.	
8. Melek mo jis oli ol deri kakae.	
9. Frut i gat plante vitamin mo minerol long hem.	
10. Mit i gat plante protin.	
11. Taem ol yangfala oli stap gro, oli no nidim tumas protin, vitamin, mineral, kabohaedret mo gris.	
12. Blong blokem sik, yumi mas prierem mo putum ol kakae long wan klin mo sef ples.	

Grup 3: Ecrit Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. Pour être en bonne santé, nous devons boire beaucoup de boissons gazeuses sucrées.	
2. Pour être en bonne santé, nous devons boire beaucoup d'eau.	
3. Les gâteaux, les biscuits, les hamburgers, les bonbons et les frites sont des aliments sains.	
4. Manger des bananes nous donne de l'énergie.	
5. Manger des graines protège notre corps.	
6. Manger de la papaye construit notre corps.	
7. Manger beaucoup de beurre, de crème et d'huile de palme est sain.	
8. Les produits laitiers comprennent le lait et le fromage.	
9. Les fruits contiennent beaucoup de vitamines et de minéraux.	
10. La viande contient beaucoup de protéines.	
11. À mesure que les jeunes grandissent, ils ont besoin de moins de protéines, de vitamines, de minéraux, de glucides et de graisses.	
12. Pour éviter les maladies, nous devons préparer et conserver les aliments en toute sécurité.	

ANSA

Grup 1 + 2		Grup 3 Français
1.	N	F
2.	T	V
3.	N	F
4.	T	V
5.	N	F
6.	N	F
7.	N	F
8.	T	V
9.	T	V
10.	T	V
11.	N	F
12.	T	V

Total mak = _____

12

Aktiviti 15**Studen self-asesmen wik 8 topik: Ol helti kakae**

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pija. Long en blong topik ia:	☒ Yes	☐ No	☐ Smol
mi save tokbaot wanem kakae i mekem long bodi blong yumi long trifala wei.			
mi save talem nem blong ol defren kaen helti kakae we oli ol vejetebol, frut, deri, gren mo protin.			
mi save talem wanem yumi save kakae blong stap helti.			

mi save mekem mo presentem wan posta 'Vanuatu: Kakae gud mo harem gud'.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			
	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 8 Topik: Ol helti kakae

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Kakae mo bodi blong yumi	☐	☐
3. Vanuatu: Kakae gud mo harem gud	☐	☐
4. Asesmen	☐	☐

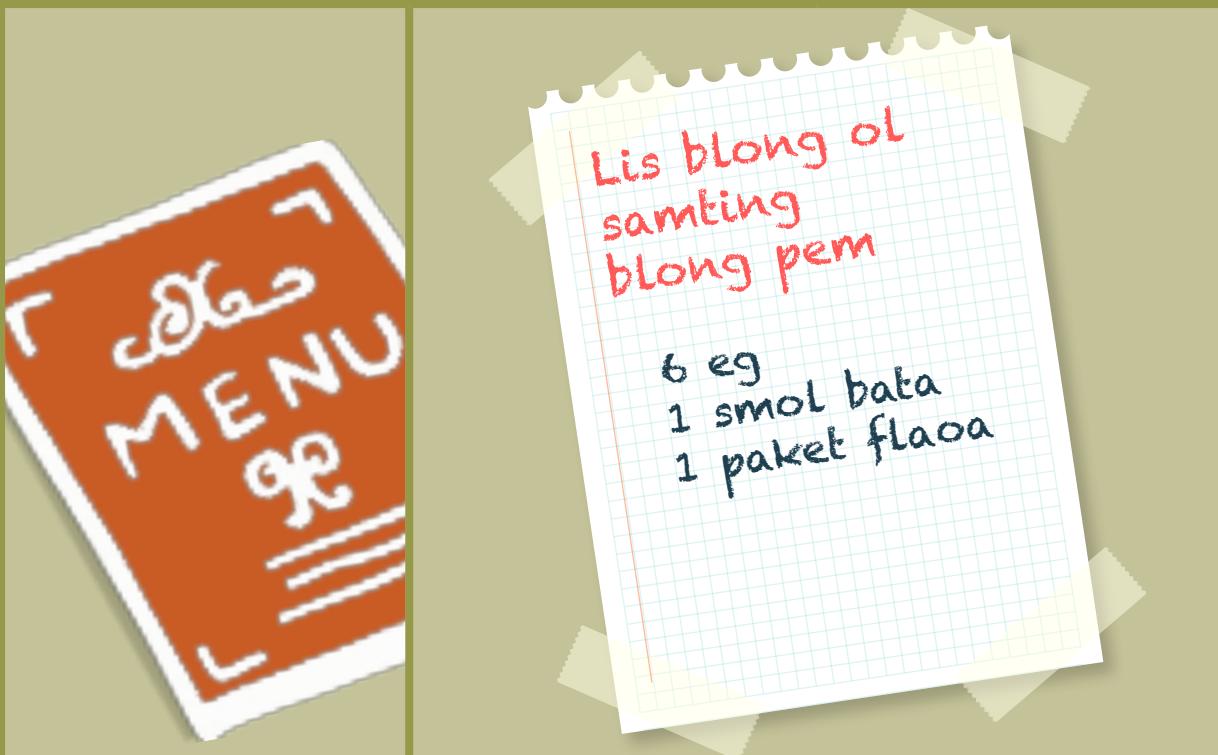
Komen:

Saen:

Det:

Wik 9

Restron blong yumi

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta. ‘Restron blong yumi’ i minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol piya. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod antap: yumi, restron, blong.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis/ Frans?

ANSA

Our restaurant / Notre restaurant

Aktiviti 2

Ridim tebol daon ia tugeta.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

Wik 9 Topik: Restron blong yumi

Long topik ia, ol studen oli setemap wan restron long haos blong olgeta. Oli planem, priperem, kukum mo sevem kakae long ol kastoma long restron. Afta, oli karem ol fidbak long wanem oli bin kakae mo long restron.

Ol studen oli nidim wan ples blong mekem restron, ol samting we oli nidim blong yusum insaed long kijen mo ol kaen kakae blong kukum.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong raetem wan helt mo sefti posta.
- blong planem wan kakae mo wokemaot hamas oli nidim blong pem ol kakae.

- blong raelem wan plan blong wok, wan saen blong restron, wan lis blong ol samting blong pem, wan menu mo wan resipi.
- blong mesarem hamas ingridien oli nidim.
- blong raelem mo yusum wan fom blong karem ol fidbak mo mekem wan samari.
- blong asesem lening blong olgeta mo fulumap wan asesmen fom.

1. Topik introdaksen
2. Setemap wan restron long haos
3. Planem kakae
4. Priperem mo sevem kakae mo karem fidbak
5. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot wanem bae yu mekem long wik ia blong yu stap helti. Raelem ol aedia. Droem ol pija mo putum long wol.

Long wik ia yumi:

Pat 2: Setemap wan restron long haos

Aktiviti 4

Long tutu plei gem ia long ol kaen kakae. Mekem wan eksampol tugeta.

Wan studen i talem: "Mi stap tingbaot wan kakae we i stat wetem letat. Kakae ia i wan vejetebol. Kala blong hem i red mo sep i raon o ovol. Hem i sofsof mo i swit. Wanem nem blong kakae ia?" (ansa: tomato).

Narafala studen i traem blong talem nem blong kakae ia.
Oli kontinu blong diskraebem ol nara kaen kakae.

Aktiviti 5

Tokbaot ol kwesten daon ia.

- Wanem hem i wan restron long haos?
- Wanem spes yu save yusum blong mekem restron ia?
- Huia ol kastoma blong yu?
- Wanem kaen kakae oli laekem tumas?
- Wanem kaen kakae bae yu sevem long restron blong yu?
- Wanem i spesel abaot restron long haos blong yu?
- Wanem wan gudfala nem blong givim long restron blong yu?

Mekem wan saen blong restron wetem sam pijs.

Aktiviti 6

Tokbaot ol kwesten daon ia.

Yu bin sik samtaem afta we yu bin kakae wan samting?

Wanem i happen? From wanem yu sik? Wanem nao i mekem yu sik?

ANSA

I gat plante rison from wanem ol pipol oli sik afta we oli bin kakae sam kakae. Samtaem ol kakae oli nogud, oli no fres mo oli smel.

Kakae i save nogud taem yumi no putum long wan klin mo sef ples, mo yumi no priperem gud o yumi no kukum gud ol kakae ia.

Aktiviti 7

Long las topik long hao blong kakae gud mo filim gud, gaedlaen 5 i talem se evriwan i mas priperem gud mo putum ol kakae long wan klin mo sef ples.

Long restron blong yu, olsem wanem yu priperem gud mo putum ol kakae long wan klin mo sef ples?

Ridim posta daon ia tugeta long ‘Faev stamba tingting blong mekem kakae i sef mo helti’.

Wanem ol kakae we i save nogud kwiktaem?

Putum wan tik long ol aksen we yu sud mekem long restron blong yu.

Faev stamba tingting blong mekem kakae i sef mo helti

1. Mekem sua se evri samting i klin.

- Wasem han bifio mo taem yu stap tajem ol kakae.
- Wasem han afta yusum toelet.
- Klinim gud ples blong mekem kakae mo ol samting we bae yu yusum.
- Blokem ples blong kuk long ol anamol, olsem insek mo rat

2. No putum ol kakae tugeta we oli tan mo hemia we oli no tan.

- No putum ol mit we oli no tan, olsem faol, buluk mo fis wetem ol narafala kakae tugeta.
- No putum ol kakae tugeta we oli tan mo hemia we oli no tan.

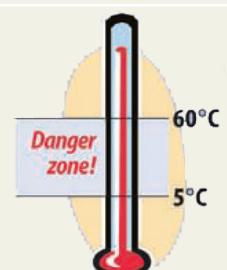
3. Kukum gud ol kakae.

- Kukum gud ol kakae, speseli eg mo mit, olsem buluk, faol mo fis.
- Kukum gud ol kakae we oli tan finis.

4. Yusum kwiktaem ol kakae we oli tan mo hemia we oli no tan.

- No livim ol kakae we oli tan finis oli stap longtaem.
- Oi kakae we oli save nogud kwiktaem, olsem ol mit, melek mo frut, oli mas stap long aesbokis.

5. Yusum klin wota mo ol helti kakae.

- Wasem ol frut mo vejetebol bifio yu kukum o kakae.
- Dring klin wota.
- Kakae ol fres mo helti kakae.

ANSA

Ol kakae we oli save nogud kwiktaem, hem i ol mit, melek mo sam frut.
Yu sud mekem ol aksen ia long restron blong yu.

Aktiviti 8

Tokbaot ol kwesten daon ia.

Yu bin luk wan aksiden finis i hapen taem wan pesen i stap kukum kakae?
Wanem i hapen?
Bae yu mekem wanem blong stap sef taem yu stap kukum kakae?
Raetem ol aedia blong yu.

Aktiviti 9

Ridim ol infomesen ia ‘Ol rul blong stap sef taem yu stap kukum kakae’.

Ol rul blong stap sef taem yu stap kukum kakae

Hem i isi blong kasem kil long kijen. Yu save bonem o katem yuwan.

Blong blokem yu blong no kasem kil, folem ol simpol rul ia.

- Yu no letem ol anamol mo ol smol pikinini oli stap klosap taem yu stap kuk from oli save bangem ol hot sospen o pot. Mo tu oli save mekem yu foldaon taem yu stap karem ol hot mo hevi sospen.
- Werem ol klos we oli sef taem yu stap kukum ol kakae. Lukaot gud taem yu werem klos we i save kasem faea isi, olsem ol riben long aelan dres.
- Tekem kea taem yu yusum naef. No poenem naef i kam long yu. No tajem bled blong naef taem yu stap katem samting.
- Lukaot long ol hot sospen mo ol stim blong hotwota.
- Holem hot sospen wetem wan kaliko.
- Poenem ol handel blong sospen oli go insaed blong i nogat wan pesen i save bangem i foldaon.
- Fokas gud long wanem yu stap mekem, mo no hariap taem yu stap priperem o kukum kakae.
- No resis olbaot long ples blong kuk.
- Tekem taem blong priperem mo kukum kakae mo karem ol sospen.

Wok tugeta blong mekem wan posta: ‘Restron blong yumi i sef mo helti’.

Listim ol aksen we bae yu mekem blong kipim restron i sef mo helti.

Yusum ol aedia we oli stap long tufala posta ia: ‘Faev stamba tingting blong mekem kakae i sef mo helti’ mo ‘Ol rul blong stap sef taem yu stap kukum kakae’.

Putum posta blong yu long wol blong restron blong yu.

Pat 3: Planem kakae

Aktiviti 10

Planem kakae blong wik ia mo wokemaot hamas mane bae yu nidim (bajet, budget).

Mekem ol not long plan blong kakae daon ia.

Plan blong kakae	
Det mo taem blong kakae	
Ol kastoma	
Ol kakae blong priperem	
Hamas kakae yu nidim	Hamas mane - bajet ....
Hamas mane long evri kakae (total)	
Hamas bae ol kastoma oli pem	
Bae yumi winim hamas?	

Aktiviti 11

Tokbaot hu i mekem ol wok blong priperem ol kakae.

Mekem ol not long plan blong wok daon ia.

Plan blong wok

OL WOK BLONG MEKEM	HU BAE I MEKEM?
• Raetem lis blong ol samting blong pem.	.....
• Karem ol kakae.	.....
• Raetem menu (wan pepa we i soem lis blong kakae wetem ol pijs).	.....
• Raetem resipi (ol kakae mo ol instraksen long hao blong mekem ol kakae).	.....
• Mekem restron i redi gud.	.....
• Priperem ol kakae.	.....
• Kukum ol kakae.	.....
• Mekem ol kastoma oli welkam.	.....
• Sevem kakae.	.....
• Wasem ol dis mo klinim restron.	.....

Aktiviti 12

Finisim ol wok olsem we yu planem:

- Raetem lis blong ol samting blong pem.
- Raetem menu.
- Raetem resipi wetem help blong ol famle mo fren.

Aktiviti 13

Soem lis blong ol samting blong pem, menu, mo resipi, long ful grup.

Jekem sapos ol aedia, ol speling, ol grama mo hanraeting oli klia.

Jekem sapos resipi i gat ol namba mo ol veb blong givim ol instraksen olsem: 1. Katem ..., 2. Adem ..., 3. Putum ...

Aktiviti 14

Tokbaot wanem kaen fidbak yu wantem ol kastoma oli givimbak long yu.

Raetem wan fom blong fidbak. Hemia sam aedia blong helpem yu.

Restron fidbak fom	Yes 	No 	Smol
Restron i gat wan naes klia saen.			
Menu i naes mo i isi blong ridim.			
Restron i klin mo ol ting oli stap long stret ples blong olgeta.			
Ol pipol blong wok oli mekem ol kastoma oli filim welkam.			
Ol pipol blong wok oli priperem mo kukum gud ol kakae.			
Kakae i tes naes tumas.			
Kakae i helti mo i gat ol defren kaen kakae.			
Ol pipol blong wok oli wasem ol dis mo klinim restron afta we ol kastoma oli finis long kakae.			
Ol pipol blong wok oli folem ol helti mo sef gaedlaen.			
Praes blong kakae long restron i gud nomo.			
Ol pipol blong wok oli wok gud tugeta.			
Olsem wanem ol pipol blong wok oli save impruvum restron o kakae?			

Pat 4: Priperem mo sevem kakae mo karem fidbak

Aktiviti 15

Mekem ol wok ia olsem yu bin planem:

- Karem ol kakae we yu nidim.
- Ridim resipi.
- Mesarem hamas ingridien (ol kakae yumi yusum blong kuk wetem, ingredients/ingrédients), yu nidim.
- Priperem ol kakae: skinim mo katem ol vejetebol, laetem faea.
- Kukum ol kakae.
- Mekem restron i redi: putum gud mat, tebol mo jea, putumap restron saen, posta 'Restron blong yumi i sef mo helti', mo menu.
- Taem ol kastoma oli kam, mekem olgeta oli filim welkam. Soem sefti posta mo menu long olgeta.
- Sevem mo kakae tugeta.
- Karem ol mane long ol kastoma sapos oil pem ol kakae.
- Klinim ol dis mo restron afta kakae.

Aktiviti 16

Ridim ol kwesten long fidbak fom long ol kastoma. Raetem ol ansa long fom ia. O yu save askem ol kastoma blong fulumap fom olgeta nomo.

Aktiviti 17

Mekem wan samari blong ol fidbak long wan tebol o wan graf.

Raetem hamas kastoma oli talem Yes, No o Smol. Eksampol:

Restron fidbak fom	Yes	No	Smol
Restron i gat wan naes klia saen.	6	0	0
Menu i naes mo i isi blong ridim.	5	0	1
Praes blong kakae long restron i gud nomo.	0	4	2

Raetem wan samari long ol fidbak. Eksampol:

Wanem we i gud

- Evri kastoma i talem se restron i gat wan naes klia saen.
- Plante long ol kastoma (5) oli talem se menu i naes mo i isi blong ridim.

Wanem we i nogud

- Plante long ol kastoma (4) oli ting se praes blong kakae i nogud o hem i gud smol nomo (2).

Olsem wanem blong mekem i kam gud moa long fiuja

- Jekem menu, ol ingridien, bajet mo praes blong ol kakae.

Soem tebol mo samari blong ol fidbak long ol kastoma.

Pat 5: Asesmen

Putum tugeta ol restron pepa: saen blong restron, posta ‘Restron blong yumi i sef mo helti’, menu, resipi, fom blong fidbak mo samari blong ol fidbak. Yu redi blong soem ol pepa ia taem yu gobak long skul.

Aktiviti 18

Ol studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raetem leta T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Menu hem i wan lis blong ol kakae blong pem.	
2. Ol ingridien oli ol kakae yumi yusum blong kuk wetem.	
3. Resipi i talem ol ingridien we yumi nidim mo ol instraksen blong kukum kakae.	
4. Yu sud putum tugeta ol kakae we i no tan wetem ol kakae we i tan.	
5. Yu sud kukum gud ol mit.	
6. Ol kakae olsem frut, mit mo melek oli save stap fres longtaem.	
7. Yu sud wasem ol frut mo vejetebol bifo yu kukum.	
8. Yu sud putum ol kakae we i tan long wan sef ples we i kolkol, olsem aesbokis.	
9. Yu mas wasem han blong yu bifo yu tajem ol kakae.	
10. Hem i sef blong ol pikinini oli pleplei insaed long kijin o klosap long faea.	
11. Yu mas blokem ples blong kuk long ol insek mo rat.	
12. Hem i sef blong werem ol aelan dres we i gat ol riben we oli hanghang taem yu stap kukum ol kakae klosap long faea.	

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. Un menu est une liste d'aliments à acheter.	
2. Les ingrédients sont les aliments que vous utilisez pour préparer un plat.	
3. Une recette vous donne des ingrédients et vous dit comment cuisiner un plat.	
4. Vous devez garder les aliments crus et les aliments cuits ensemble.	
5. Vous devez bien cuire la viande.	
6. Des aliments comme les fruits, la viande et le lait restent frais pendant longtemps.	
7. Vous devez laver les fruits et légumes avant de les cuire.	
8. Vous devez conserver les aliments cuits dans un endroit froid, comme un réfrigérateur.	

9. Vous devez vous laver les mains avant de toucher aux aliments.	
10. Les enfants peuvent jouer en toute sécurité dans la cuisine ou près du feu.	
11. Vous devez garder les insectes et les rats hors de la cuisine.	
12. Il n'est pas dangereux de porter des robes des îles avec des rubans qui pendent, près du feu, lorsque vous cuisinez.	

ANSA

Grup 1 + 2	Grup 3	
	Français	
1. N	F	
2. T	V	
3. T	V	
4. N	F	
5. T	V	
6. N	F	
7. T	V	
8. T	V	
9. T	V	
10. N	F	
11. T	V	
12. N	F	

Total mak = _____
12

Aktiviti 19**Studen self-asesmen wik 9 topik: Restron blong yumi**

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

Putum wan tik long wan pijia. Long en blong topik ia:	Yes 	No 	Smol
--	----------------	---------------	-----------------

mi save raetem wan helt mo sefti posta.			
mi save planem wan kakae mo wokemaot hamas yumi nidim blong pem ol kakae.			
mi save raetem wan plan blong wok, wan saen blong restron, wan lis blong ol samting blong pem, wan menu mo wan resipi.			
mi save mesarem hamas ingridien yumi nidim.			
mi save raetem mo yusum wan fom blong karem ol fidbak mo mekem wan samari.			
mi save asesem lening blong mi mo fulumap fom ia.			
	Gud 	Nogud 	Ok
Topik ia hem i olsem wanem?			
Long wik ia yu lan long grup olsem wanem?			
Long en blong topik ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long topik ia?			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 9 Topik: Restron blong yumi

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Setemap wan restron long haos	☐	☐
3. Planem kakae		
4. Priperem mo sevem kakae mo karem fidbak	☐	☐
5. Asesmen	☐	☐

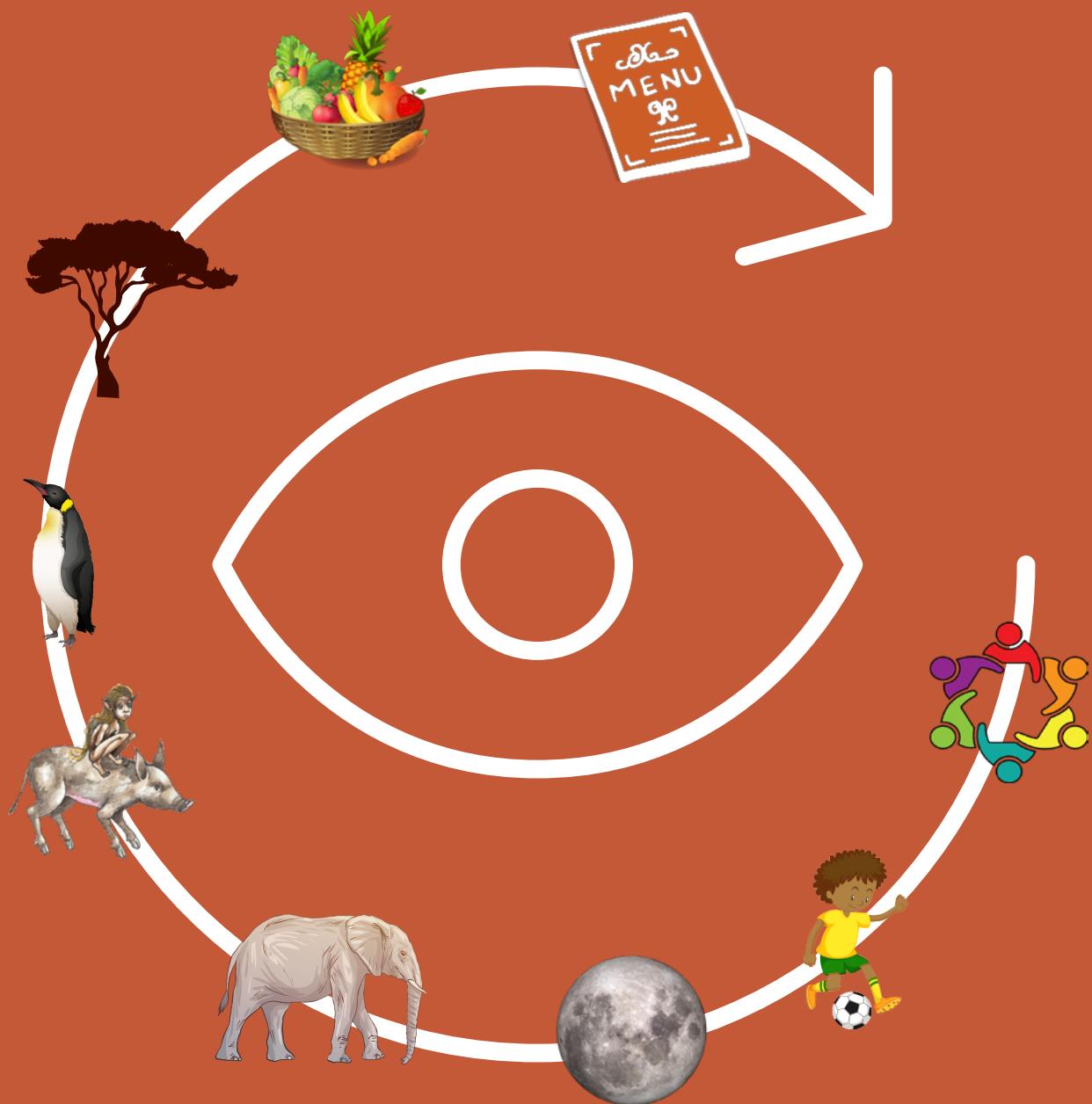
Komen:

Saen:

Det:

Wik 10

Luklukbak long ol lening

Pat 1: Topik introdaksen

Aktiviti 1

Ridim nem blong topik antap tugeta.

'Luklukbak long ol lening' oli minim wanem?

Grup 1: Lukluk ol pija. Oli soem wanem?

Grup 2: Poenem wanwan wod antap: long, lening, ol, luklukbak.

Grup 3: Wanem nem blong topik ia long Inglis o Franis?

ANSA

Review your learning / Révision

Aktiviti 2

Ridim tebol daon ia tugeta.

- Wanem bae yu mekem long topik ia?
- Wanem ol lening gol blong topik ia?
- Wanem ol mein pat blong topik ia?

TOPIK

Wik 10 Topik: Luklukbak long ol lening

Long topik ia, ol studen oli luklukbak long ol lening long ol topik long buk ia. Oli priperem ol riding mo raeting blong ol tija oli save asesem olgeta taem oli gobak long skul.

Ol studen oli givim ol gudfala fidbak long ol nara studen long grup blong olgeta. Las samting, oli komplitim self-asesmen fom blong ol topik long buk ia.

Long topik ia, ol studen oli lanem:

- blong jekem mo impruvum ol riding, ol drama mo ol raeting long ol topik blong oli redi blong presentem taem oli gobak long skul.
- blong givim ol gudfala fidbak long ol nara studen.
- blong asesem lening blong olgeta long ol topik long buk ia mo fulumap wan asesmen fom.

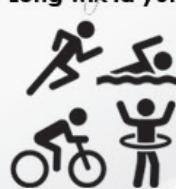
1. Topik introdaksen
2. Impruvum riding, drama mo raeting
3. Asesmen

Aktiviti 3

Tokbaot wanem bae yu save mekem long wik ia blong yu stap helti. Raetem ol aedia. Droem ol pija mo putum long wol.

Long wik ia yumi:

Pat 2: Impruvum riding, drama mo raeting

Aktiviti 4

Jekem sapos yu gat ol stori mo ol raeting long ol topik daon ia.

Topik	Ol teks
Topik 2: Helt	Riding stori: Wan waes fama Raeting <ul style="list-style-type: none"> • From wanem yumi no save go long skul • Samari blong ol 5 helti aksen long grup ia
Topik 3: Storian blong Niu Mun	Riding stori: Niu Mun
Topik 4: Kastom stori blong Afrika	Riding stori: Olsem wanem elefen i kasem trank blong hem
Topik 5: Ol stori	Raeting Kastom stori mo ol nara stori
Topik 6: Ol anamol	Riding stori: Ol pengwin ia nao!
Topik 7: Ples blong ol anamol blong yumi	Raeting <ul style="list-style-type: none"> • Plan blong ples blong ol anamol blong yumi • Posta: Ples blong ol anamol blong yumi

Topik 8: Ol helti kakae	Riding stori: Jif Lela blong komyuniti blong vejetebol mo frut Raeting Posta: Vanuatu: Kakae gud mo harem gud
Topik 9: Restron blong yumi	Raeting <ul style="list-style-type: none"> • Saen blong restron • Posta: Restron blong yumi i sef mo helti • Menu • Resipi • Fom blong fidbak long ol kastoma • Samari blong ol fidbak long ol kastoma

Aktiviti 5

Luklukbak long ol stori we yu bin ridim mo aktem long buk ia:

- Wan waes fama
- Niu Mun
- Olsem wanem elefen i kasem frank blong hem
- Ol pengwin ia nao!
- Jif Lela blong komyuniti blong vejetebol mo frut

Ridim mo aktem ol stori bakegen.

Yusum jeklis blong impruvum ol drama blong yu.

Yu save kontinu blong ridim, aktem mo impruvum ol drama kasem taem yu ting se ol drama ia oli gud mo yu redi blong presentem long skul.

Aktiviti 6

Luklukbak long ol raeting we grup blong yu i bin raetem tugeta:

- Samari blong ol 5 helti aksen long grup ia
- Plan blong ples blong ol anamol blong yumi
- Posta: Ples blong ol anamol blong yumi
- Saen blong restron
- Posta: Restron blong yumi i sef mo helti

- Menu
- Resipi
- Fom blong fidbak long ol kastoma
- Samari blong ol fidbak long ol kastoma

Lukluk gud mo jekem sapos ol droing oli klia.

Ridim ol toktok i laod.

Jekem sapos ol toktok oli klia mo oli gat ol gud speling, kapital leta mo ful stop.

Aktiviti 7

Luklukbak long ol raeting mo droing blong yu:

- From wanem yumi no save go long skul
- Kastom stori
- Wan nara stori

Ridim ol raeting blong yu mo evriwan oli lisen.

Oi nara studen oli lisen mo givim fidbak blong helpem yu blong jenisim raeting blong yu.

Afta, yusum ol jeklis long buk ia blong impruvum raeting blong yu.

Pat 3: Asesmen

Aktiviti 8

Kwesten gem daon ia i kavrempa ol topik long buk ia.

Oi studen oli save wok long ol smol grup o wanwan.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta T o N.

Grup 2: Ridim ol sentens mo raelem T o N. T= Tru N = No tru.

	T/N
1. Oi yangfala long ej 5-17 yia oli sud mekem ol strong fisikol eksesaes long 4 haoa evri dei.	
2. Wasem han plante taem evri dei i helpem yu blong blokem sik.	

3. Oi faev helti kakae ia oli jip, loli, biskit, bega mo sofdring.	
4. Hem i gud long helt blong yumi blong tokbaot ol problem mo wari.	
5. Vanuatu nomo i gat ol kastom stori.	
6. Oi kastom stori oli save tijim ol pipol fulap samting.	
7. Oi anamol mo ol plant oli nidim kakae blong givim eneji blong oli stap laef.	
8. Oi anamol long wol oli kam long wanwan famle.	
9. Oi anamol oli kanivo o oli hebivo nomo.	
10. Vanuatu i gat sam endenja anamol.	
11. Blong blokem sik, yumi mas priperem gud mo putum ol kakae long wan sef ples.	
12. Hem i sef blong ol pikinini oli pleplei long ol ples we ol pipol oli stap kukum kakae.	

Grup 3: Ecris Vrai (V) ou Faux (F) à chacune des affirmations suivantes.

	V/F
1. Les jeunes de 5 à 17 ans devraient faire de l'exercice physique intense pendant 4 heures par jour.	
2. Se laver les mains souvent pendant la journée permet d'éviter les maladies.	
3. Les chips, les bonbons, les biscuits et les hamburgers sont des aliments sains.	
4. Parler des problèmes et des inquiétudes est bon pour notre santé.	
5. Seul Vanuatu a des légendes.	
6. Les légendes peuvent apprendre aux gens beaucoup de choses.	
7. Tous les êtres vivants ont besoin de nourriture pour survivre.	
8. Tous les animaux du monde appartiennent à une classe d'animaux.	
9. Tous les animaux sont soit carnivores, soit herbivores.	
10. Vanuatu a des animaux en voie de disparition.	

11. Pour éviter de tomber malade à cause de manger la nourriture, nous devons préparer et conserver les aliments en toute sécurité.	
12. Il est sécuritaire pour les enfants de jouer là où les gens font la cuisine.	

ANSA

Grup 1 + 2		Grup 3
		Français
1.	N	F
2.	T	V
3.	N	F
4.	T	V
5.	N	F
6.	T	V
7.	T	V
8.	T	V
9.	N	F
10.	T	V
11.	T	V
12.	N	F

Total mak =
12

Aktiviti 9

Putum wan pepa long baksaed blong wanwan studen.

Eviwan i stanap mo oli wokbaot. Oli droem o raetem wan gudfala samting long pepa blong wanwan studen. Yu no raetem nem blong yu. Mekem sua se yu raetem ol naesfala toktok long ol studen, eksampol 'kaen tumas'.

Afta, wanwan studen i ridim ol toktok o soem ol pijal long pepa blong hem long ful grup.

Long en blong aktiviti ia, wanwan studen i serem filing blong hem.

Aktiviti 10

Studen self-asesmen wik 10 topik: Lulukbak long ol lening

Tokbaot wanem yu bin lanem long ol topik long aktiviti buk ia, yusum tebol daon.

Grup 1: Ridim ol sentens daon ia blong ol studen oli harem yu. Mekem not long ol ansa blong olgeta.

Grup 2 + 3: Ridim ol sentens mo raetem ol ansa yuwan long tebol daon.

	Yes 	No 	Smol
Putum wan tik long wan pijsa.			
LANEM OL LESEN LONG HAOS - OL TOPIK			
Mi save foolem ol instraksen long buk ia.			
Mi save foolem ol rul blong lan long haos.			
Mi save wok gud long wan grup, helpem ol nara studen mo givim ol gudfala fidbak			
LISEN, TALEM BAKEGEN MO AKTEM OL STORI MO YUSUM WAN JEKLIS BLONG IMPRUVUM OL DRAMA IA:			
• Wan waes fama (Topik 2)			
• Storian blong Niu Mun (Topik 3)			
• Olsem wanem elefen i kasem trunk blong hem (Topik 4)			
• Ol pengwin ia nao! (Topik 6)			
• Jif Lela blong komyuniti blong vejetebol mo frut (Topik 8)			
RIDIM OL STORI			
• Wan waes fama (Topik 2)			
• Storian blong Niu Mun (Topik 3)			
• Olsem wanem elefen i kasem trunk blong hem (Topik 4)			
• Ol pengwin ia nao! (Topik 6)			
• Jif Lela blong komyuniti blong vejetebol mo frut (Topik 8)			
DROEM MO RAELEM OL STORI MO OL NARA TEKS			
• From wanem yumi no save go long skul. (Topik 2)			

• Wan kastom stori mo wan nara stori. (Topik 5)			
Mi save givhan blong raetem:			
<ul style="list-style-type: none"> Samari blong ol 5 helti aksen long grup ia. (Topik 2) Wan plan blong wan ples blong ol anamol. (Topik 7) Wan plan blong wok, wan saen blong restron, wan lis blong ol samting blong pem, wan menu mo wan resipi. (Topik 9) 			
• Trifala posta:			
<ul style="list-style-type: none"> Ples blong ol anamol. (Topik 7) Vanuatu: Kakae gud mo harem gud. (Topik 8) Restron blong yumi i sef mo helti. (Topik 9) 			
SAENS			
Mi save tokbaot ol feis blong mun mo from wanem yumi luk ol defren sep blong mun long skae. (Topik 3)			
Mi save eksplenem wanem mun i mekem long solwota mo wanem i hapen taem yu luk wan ‘mun ekrips’. (Topik 3)			
Mi save deskraebem ol defren kaen anamol. (Topik 4, 6, 7)			
MATHS			
Mi save ademap ol mak blong mi long ol kwesten gem. (Ol topik)			
Mi save ademap ol namba mo putum ol risal long wan tebol. (Topik 2)			
Mi save mekem ol mats maliplikesen blong namba 5 mo 10. (Topik 6)			
Mi save mesarem hamas kakae, wokemaot hamas mane yumi nidim blong pem ol kakae, hamas ol kastoma oli mas pem, mo hamas yumi winim. (Topik 9)			
HELT MO OL LAEF SKIL			
Mi save talem ol 5 aksen blong mekem blong stap helti oltaem. (Topik 2)			

Mi save talem wanem blong kakae blong stap helti. (Topik 8, 9)			
Mi save givhan blong planem, piperem, kukum mo sevem ol kakae mo karem fidbak long ol kastoma long restron. (Topik 9)			
ASESMEN			
Mi save asesem lening blong mi mo fulumap ol asesmen fom. (Ol topik)			
Mi save luklukbak long ol lening long ol topik mo impruvum ol riding, ol drama mo ol raeting blong oli redi blong presentem taem mi gobak long skul. (Topik 10)			
	Gud 	Nogud 	Ok
Aktiviti buk ia hem i olsem wanem?			
Yu bin lan long haos olsem wanem?			
Long en blong aktiviti buk ia yu filim olsem wanem?			
Wanem aktiviti yu laekem tumas long las topik ia?			
Wanem kwesten yu wantem askem long ol topik long buk ia?			
Ol nara komen			

Jeklis blong ol Homskul Tija

Wik 10 Topik: Luklukbak long ol lening

Det: long ..... kasem .....

Studen oli komplitim ol pat ia?	Yes ☒	No ☐
1. Topik introdaksen	☐	☐
2. Impruvum riding, drama mo raeting	☐	☐
3. Asesmen	☐	☐

Komen: .....

Saen: ..... Det: .....

Ministry of Education & Training
Government of Vanuatu

unicef pour chaque enfant